

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד

חברה משפטי-אגף
אגף גבול - נא הפוא

26/4/82 - 1/8/81

מחלקה

חוק מס

17272 / 7

החברה המשלתית לתיירות - אגף ת

גל - 7 / 17272

353273
15/10/2013

מס פריט

61.5/3 - 108

02-113-04-06-05

מזהה פיוז
מזהה לוגי
כתובת

שם

1384
(2) 1384
מספר 7352

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, 26 באפריל, 1982.
מספר: 7352

סכום פגישת עבודה רמת-הגולן מה-22.4.82

הפגישה התקיימה בתיא, בהשתתפות מר א. עמיעד ומר י. סוקר.

כפגישה נדונו רעיונות ואתרים לפתוח תיירותי.

הוסכם כי הפרויקטים: גמלא, פארק קצרין, בריכת הקצינים, רוג'ום אל הירי ושלוט, הינם עקרי הנושאים לפתוח, ולצורך כך תחומנה הפגישות הבאות:

1. גמלא: יש לזמן צוות היגוי להכנת פרוגרמה לפתוח והגדרת הצעדים והאמצעים לפתוח המידי והארוך טווח.
מר עמיעד יזמן צוות היגוי הכולל נציגי מוא"ז, קק"ל, התישבות, מ. רוח"מ, א. עתיקות, חמ"ת.
במקביל ינקטו פעולות להפשרת שטח אתר גמלא מתחום שמורות טבע ע"י מוא"ז.
2. פארק קצרין: מר עמיעד יזמן צוות היגוי אשר יכלול את נציגי מוא"ז, קק"ל, קצרין, חמ"ת לקביעת פתוח האתר.
3. בריכת הקצינים: האתר זמין כמעט מיידית להפעלה.
מר עמיעד יזמן צוות של מוא"ז, התישבות, חמ"ת, לקביעת פרוגרמה לפתוח.
4. רוג'ום אל הירי: באתר היחודי יש להשקיע בעבודות הכשרה ותשתית לקראת פתיחתו לקהל הרחב.
לצורך כך יזמן מר עמיעד צוות היגוי של נציגי מוא"ז, קק"ל, חמ"ת, א. עתיקות, התישבות, לקראת קביעת פעולות לפתוח האתר.
5. שילוט: בשלב הראשון של פתיחת הגולן למבקרים ותיירים, מוצע להקצות משאבים לשילוט תיירותי באותם.
מר עמיעד יזמן צוות היגוי בהשתתפות חמ"ת, קק"ל, מוא"ז, התישבות ורש"ט.

הפגישות כולן תזומנה בתוך כחודש, ע"מ לקבל החלטות והתחייבויות הגורמים השונים לקראת תכנון ובצוע הפרויקטים השונים.

רשם: יוסי סוקר

העתק: אריאל עמיעד
עמוס לוטן - מנכ"ל.
איתן לוי - ראש מוא"ז רמת-ג.

9

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, י"ד בחשוון תשמ"ב
11 בנובמבר 1981
מספר: 4359

אל: ז.טוקר
מאת: ג.כתן

תבדון: אחרים בגולן

במסגרת הכנת תבואה לחצגה בחברת החברות הפרטים הבאים:

רוגוס חירי - האתר בבעלות מ"י.

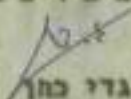
ניתן להכשיר דרך מסוף מחורק ברוחב 4 מ' ומנומת גמלא לאתר (2.5 ק"מ).
עלות הדרך ע"י הערכה מ"א גולן מיליון שקל.

בריכת הקציבים - האתר בבעלות מ"י שיסוף הבריכת וחסדרת הדרך לאתר כולל
הכשרת מסובת (לסכוב של אוטובוס) כמיליון שקל.

חברת "עפרה" - חברת פיתוח של מפעלי רמת"ג נחנה הערכות אלה.
אורי נגור אחראי פיתוח תיירות מטעם ר.מ.א. הכיע נכונות לשתף פעולה עם החמ"ת
ולבצע פרויקטים אלה בשותפות.

ל י ר י ע ה .

ב ב ר כ ה ,

גדי כחן

העמק:

מר א. ברוק - מנכ"ל

מר א. אורבך

גכ/נג

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, 22.10.81

ד"ר סיוור גולן 5-6.10.81

בתאריכים 5-6 באוקטובר 1981 נערך סיור ברמת-הגולן בהשתתפות:
י, סוקר, ג. כהן מאגף התכנון ואדריכל ד. טנאי.

ליציאת לשטח קדמה הכנת מסלול שיקף את מירב האתרים שנבחרו להסקר במסגרת
הסיור ועל-פי מטרותיו. כמו-כן נערכה פגישת עבודה עם אודי מאיר והמ"א
גולן הממונה על פיתוח התיירות מטעם ראש מ"א.
המטרות העיקריות של הסיור היו:

- איתור אתרי סיור ותיור כולטים בגולן.
- בחירת אתרים מועדפים לסיור ותיור תוך התייחסות לפוטנציאל התיור בהם.
- יצירת מסלולי סיור ותיור לתיירים ומטיילים שיומלצו ע"י החמ"א.
- כחלק ממסלול מקיף בן יום, יומיים, שלושה.
- המסלולים יציעו מבחר אתרים ב- 3 צירים מרכזיים בכיוון מערב-מזרח
ועיקרים מסלול גולן-דרום, גולן-מרכז, גולן-צפון.

יצויין כי האתרים "הקלסיים" של אזור הגולן לא נבדקו במסגרת סיור זה;
אתרים כ- ברכת רם, אתר החחלקת בחרמון, שמורת הדן, חמת גדר ועוד.
בגולן מספר אילוצים לסיור ותיור ביניהם:

- אילוצים בטחוניים (כגון מיקוש שטחים נרחבים, אימונים, תנועה והצורך
כתאום עם צה"ל).
- אילוצי עבירות בחורף - חלק ניכר מדרכי העפר והשבילים בוציים ומקשים
על התנועה כולל מניעתה, כמו-כן איכות הדרכים הלא מרכזיים ירודה.
- אילוצי מזג-אוויר בחודשי החורף הראות לקויה ביותר ובמזג-אוויר
קשה לא ניתן לערוך סיורים בחלקים ניכרים של האזור.

2/...

SECRET
CONFIDENTIAL
SECRET

REF ID: A66666

Page 1

1/1/57
1/1/57
1/1/57

1. The first part of the report is a summary of the work done during the last year.

2. The second part is a detailed account of the work done during the last year.

3. The third part is a summary of the work done during the last year.

4. The fourth part is a summary of the work done during the last year.

5. The fifth part is a summary of the work done during the last year.

6. The sixth part is a summary of the work done during the last year.

7. The seventh part is a summary of the work done during the last year.

8. The eighth part is a summary of the work done during the last year.

9. The ninth part is a summary of the work done during the last year.

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 2 -

אילוצים אלה ומטרת הכנת מסלולי הסיור והתיור לתיירים הכתיבה את מסלולי הסיור שנבחרו ואשר יסקרו. במסגרת זו חשוב לציין כי אתרי גוף ובמיוחד גוף מים (מפלי נחל דבורה, בריכת המשושים, מפלי זויתן ומפלים נוספים) למרות היותם אתרים חשובים ויחודיים לא נסקרו, זאת מכיוון שהגישא אליהם מחייבת הליכה של מספר שעות, לעיתים 4 ו-6 שעות פרק זמן שלא ניתן להקדיש במסגרת סיור רכוב עם תיירים ביום או יומיים באזור.

שלושה צירי מערב מזרח עיקריים תוחמים את מרחב הגולן:
כביש אל-חמה מבוא חמה - אפיק בדרום, כביש גשר בנות יעקב - כפר נפחר
קונטרה החוצה את הגולן במרכז. כביש קרית שמונה - חרמון.

להלן יפורטו מסלולי הסיור והאתרים שנסקרו לאורכם:

יום הסיור הראשון:

קציר

המרכז העירוני היחיד ברמת-הגולן - "בית-הגולן".
בעירה כיום כ- 1,000 תושבים (העיר מתוכננת ל- 20,000 תושבים).
בעיר ביי"ס שדה ומוזיאון לעתיקות שנאספו באזור. בביה"ס שדה 139 מיטות וכמו-כן קיים קמפינג זמני כשסח הקאונטרי קלאב (12 מיטות).
כ- 2 ק"מ דרומית מזרחית לעיר ממוקמת קצירן העתיקה (כפר ערבי נטוש שנבנה על גבי חורבה מתקופת המשנה ותחלמוד). בצפון האתר מספר מבנים מפוארים שהמרכזי בהם בית-הכנסת של קצירן (5.40x1800). האתר שוחזר והגישא אליו נוחה ביותר; כ- 200 מ' מחביש לקצירן המודרנית.
מצומת קצירן ניתן לנסוע במספר צירים מקבילים לאזור הר פרס - צומת ג'וחצר הסמוך לצומת ג'וחצר דירני בתאן אל ג'וחצר. התאן אינו מפותח, מגודר ומוקף שדות קוצים. ציר רוחב קדום שחצה את הגולן מצומת ג'וחצר לגשר בנות יעקב משם דרך כורזים, ראש-פינה לחוף הצפוני של א"י.
מתאן אל ג'וחצר המשכנו בדרך עפר (כ- 4.5 ק"מ) בכיוון מערב לחגום אל הירי. בדרך עברנו חוות גידול בקר (מעבר בדרך החווה והצפייה בחוואים מהווה חוויה בפני עצמה).

3/...

THE
HISTORY OF
THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE
THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 3 -

רוג'ום אל הירי ממוקם בנ.צ. 22542573. גישה נוחה יותר לאתר קיימת ממסעף גמלא כ- 2.5 ק"מ בדרך עפר נוחה לנסיעה.
האתר הינו אתר ארכיאולוגי היסטורי מיסמורל מחקופה המגליטית המשתרע על עשרות דונם. קיימות האוריות שונות לגבי מהות האתר המרשים:
אתר פולחן, אתר קבורה למנהיגי האזור, אתר לקביעת עונות השנה החללאיות עפ"י זוויות נטיית השמש ועוד. האתר המכונה גלגל רפאים בנוי ממערכת של חומות אבן הערוכות בשלושה מעגלים ובמעגל חיצוני בלתי שלם. המעגלים קונצנטריים ובמרכזם מתנשא גל אבנים לגובה 7 מ'. קוטר המעגל החיצון הוא 156 מ'; גפח האבן באחר הוא 12,500 מ"ק ומשקלה 37,500 טון אבני בזלת. האתר מרתק, ייחודי ומסתורי. אין בעולם מקבולות לאתר זה. להערכתנו יש לפתח את האתר ולרכז סביבו עניין של חוקרים פרה-היסטוריים וארכיאולוגים מכל העולם במטרה לנסות לפתור את חידו.
מאתר רוג'ום אל הירי נוסעים כ- 3 ק"מ לצומת דליית (מסעף גמלא), משם נוסעים כ- 2 ק"מ צפונה ופונים בדרך עפר מוכשרת היטב ונוסעים כ- 2 ק"מ מערבה לדיר קרוח (מגרש החנייה של אתר גמלא).
באזור גמלא הנמצא בתחומי שמורת יער יהודית מספר אחרים:

גמלא - אתר עתיק הנחפר מזה מספר שנים ע"י ש. גוטמן "מצדה" של הגולן. האתר יושב על שלוחה דפוית דבשת גמל במפגש הנחלים דליית-גמלא. מזוהה עם מולדת הקנאים גמלא. דרך עפר עם מדרגות סלע מובילה לאתר החפירות. הדרך קשה להליכה לחיירים מבוגרים ואורכת להערכתנו כ-2 שעות הלך וחזור.

מפל גמלא - כ- 1.8 ק"מ צפ' מז' לחניון בכפר הנטוש דיר קרות. מפל המים בגובה 51 מ' שהינו הגבוה ביותר בא"י. דרך עפר ושבילים מובילים למפל. ההליכה למפל וחזרה אורכת כשעתיים ובחורף הדרך בוצית.

שדה דולמנים - בין דיר קרים וגבעת בזק - כחצי ק"מ מצפון לדרך הגישה לגמלא משתרע שדה הדולמנים הגדול בגולן. (נ.צ. 22072574). שטחו הכולל 3.5 קמ"ר. הדולמנים הינם בעיקר מסוג טריליתון - (תלת אבני) ומספרם בין 150 ל- 200. מצומת דליות ניתן לנסוע לכיוון מערב דרך מעלה גמלא לאורך הגבול הדרומי

4/...

THE
CONSTITUTION
OF THE
UNITED STATES

OF THE UNITED STATES OF AMERICA

WE the People of the United States, in Order to form a more perfect Union, establish Justice, insure domestic Tranquility, provide for the common defence, promote the general Welfare, and secure the Blessings of Liberty to ourselves and our Posterity, do hereby adopt this Constitution of the United States of America.

Article I
Section 1
All legislative Powers herein granted shall be vested in a Congress of the United States, which shall consist of a Senate and House of Representatives.

Section 2
The House of Representatives shall be composed of Members chosen every second Year by the People of the several States, and the Electors in each State shall have the Qualifications requisite for Electors of the most numerous Branch of the State Legislature.

Section 3
The Senate of the United States shall be composed of two Senators from each State, chosen by the Legislature thereof, for six Years; and each Senator shall have the Qualifications requisite for Senators of the most numerous Branch of the State Legislature.

Section 4
The Times, Places and Manner of holding the Elections of Senators and Representatives, shall be prescribed in each State by the Legislature thereof; but the Congress may at any time by Law make or alter such Regulations, except as to the Places of Elections.

Section 5
The Congress shall have Power to regulate the Election and Term of Service of the Senators and Representatives, and the Electors in each State shall have the Qualifications requisite for Electors of the most numerous Branch of the State Legislature.

Section 6
The Senators and Representatives shall receive Compensation for their Services, which shall be ascertained by Law. They shall, in all Cases, except Treason, Bribery, or other high Crimes and Misdemeanors, be privileged from Arrest during their Attendance at the Session of their respective Houses, and from any Arrest for any Debt or Liability incurred before their Entry on Office.

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 4 -

של שמורת יער יהודיה, מהכביש ניתן לצפות על האפיק היפה של נחל דליות.
מצומת מעלה גמלא ניתן לנוסע לאזור צפ' מע' הכנרת ולבקר במספר אתרים;
עין-גב, סוסיתא, כורסי ומושב רמות.

כורסי - עיירה יהודית מימי בית שני, באתר הצליינים אירע נס
החזירים, האתר כיום משוחזר (הכנסייה הביזנטית והקבלה) ומוכשר לביקור.
במקום מגרש חנייה ומבנה שירותים.

רמות - המושב רמות של תנועת המושבים נפתח לפני מספר שבועות,
כפר הנופש "מצפה" הכנרת" המופעל ע"י המושב, במקום כ- 40 יחידות נופש,
באזור מספר אתרים נוספים השייכים מבחינה גיאוגרפית למסלול הסיור של
היום הראשון למרות שנסקרו במסגרת היום השני.

פארק הירדן - שמורת טבע המשתרעת לאורך אפיק הירדן מגשר בנות יעקב
ועד לשפך בכנרת. החלק הדרומי מפותח כיום ומוכשר לקליטת מבקרים ומשיללים.
באתר מקומות שחייה לאורך האפיק שבילי סיור מסומנים טחנות קמח ומתקני
מים ובריכות, חניון יום עם שירותים ושולחנות פיקניק וכירות.

"בררכת הקצינים" - כ- 2.5 ק"מ מדרום לצומת בית המכס באל עמרה
נ.צ. 21002667 ממוקמת "ברכת קצינים". הגישה לאתר בדרך עפר נוחה באורך
500 מ' מציר בית המכס - פארק הירדן. באתר שילוב של עצי אקליפטוס עם שיחי
פטל, עצי תאנה וצמחייה סבוכה בדומה לצמחייה ב"ארץ פלגי מים". מי מעיין
שבוקעים מצפון תועלו ע"י הסורים למערכת של 3 בריכות. קיימת זרימה תמידית
וחמים מנוצלים למספר בריכות דגים שמעריב לאתר. בהשקעה כספית צנועה ניתן
להכשיר האתר לביקור. הברכה שימשה את הקצינים הסוריים לרחצה ומנוחה ומכאן
שמה. האתר אינו מוכר לציבור הרחב, ולפיכך אינו מבוקר. נגישותו הטובה
וזמינותם של המים והצומח מאפשרים פיתוחו בהשקעה נמוכה יחסית.

מצפה גדוד - (גשר בנות יעקב) מצפה לעבר אזור החולה באזור גשר בנות
יעקב. המצפה מוצב סורי נטוש - אנדרטה גדולה ובולטת בנוף לזכר חללי גדוד
33 חטיבה מרחבית מחטמ"ר צפון. התצפית מהאתר על כל עמק החולה ממחישה את
השליטה הסורית על ישובי עמק החדלה עד 1967, לאתר דרך מסודרת לחנייה.

5/...

GREEN
BIBLIOGRAPHY
1970

STANDARD FORM NO. 646

1. The first section of the report, entitled "Introduction", discusses the purpose and scope of the study. It also provides a brief overview of the methodology used in the research.

2. The second section, titled "Literature Review", examines the existing body of knowledge on the subject. It identifies key findings and areas where further research is needed.

3. The third section, "Methodology", describes the research design and the data collection process. It details the sample size, selection criteria, and the instruments used for data gathering.

4. The fourth section, "Results", presents the findings of the study. It includes statistical analysis and interpretations of the data, highlighting the most significant outcomes.

5. The fifth section, "Discussion", interprets the results in the context of the research objectives and the existing literature. It explores the implications of the findings and suggests potential applications.

6. The final section, "Conclusion", summarizes the main points of the study and offers recommendations for future research. It also includes a list of references and an appendix with additional data.

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 5 -

חאן גשר כנות-יעקב - בדומה לחאן אל גוחצר גם בסמוך לגשר מצוי חאן עתיק בו שולבו מבנים חדשים מהתקופה התורקית. שני החאנים בגולן ממוקמים על ציר עתיק של סיירות מהודו לחופה הצפוני של איי ולאירופה. שטח החאן מספר דונמים וניתן להכשירו הן כאתר בזור והן לאכסון. במקום דרושה השקעה כספית ניכרת לשפץ והפעלה האתר במסגרות שונות.

שמורת יער יהודיה - שמורת הטבע הגדולה בגולן המשתרעת במרכז הרמה על שטחים נרחבים. ציר צומת קציון - צומת יהודיה חוצה את שטח השמורה. בשטח השמורה מספר רב של אתרי נוף ומים ומסלולי סיור רגליים מרתובים; ביניהם מפלי זריתן, בריכת המשושים, מפלי דליות גמלא. הערה: - את שטחי השמורה יש לבקר במסגרת טיולים רגליים, שכל מסלול אורך מספר שעות ולפיכך אין לכלול אתרים ומסלולים אלה במסגרת מסלולי תיור.

יום הסיור השני:

במסגרת יום הסיור השני נסקרו אתרים ומסלולים בצפון המה הגולן ואזור החרמון. את הסיור התחלנו בגשר כנות יעקב. משם לאורך ציור תרומה לכפר נפה (תצומת המרכזית בגולן). מכפר נפה ניתן לגסוע במספר צירים; נסענו דרך עין זיוון לקונטרה. צפונית מזרחית לכפר נפה נ.צ. 22222750 ממוקם הר שיפון שרומו 977 מ'. הר שיפון הינו הר הגעש הדרומי מערבי בקבוצת הרי הגעש של הגולן - ניתן לערוך מהאר תצפית טובה לגולן לעמקים לגליל ולחרמון. תצפית מהאר מבהירה את מבנה הגולן ואת ההבדלים בין מרכזו צפוני ודרומי. ממערב לור יש דרך גישה נוחה מובילה לפסקתו, הוקמה אנדרטה לזכר 74 חללי חטיבת השריון שלחמה באזור ב-1973. במקום ניטעו 74 אלונים וינטע סביבם "יער לוחמים". מהר שיפון דרך עין זיוון מגיעים לציר העוקף את הר אביטל. מאחת הנקודות לאורך ציר זה ניתן לערוך תצפית מרהיבה על פיתחת קונטרה ועל העיירה - הכירה הסורית של הגולן שהינה כיום ריקה מתושבים.

6/...

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 6 -

תצפית קונטרה מנ.צ.מ. 225278. מצומת מרום גולן המשכנו בציר האורך
דרך אל רום לכפרים הדרוזיים - בקעתא ומסעדה.
ממרום גולן ניתן לנסוע מערבה לצומת ווסט, על-מנת לחצות בתופעה גיאולוגית
ייחודית של הגולן - הפוך המגנט. תופעה זו פליאומגנטיזם - סלעי בזלת אשר
בשעת התמצקותם מהלבה - הסתדרו המינרלים שלהם בכיוון חשדה המגנטי של כדור
הארץ, אשר בתקופות גיאולוגיות היה באנטרטיקה במהופך לצפון המגנטי של
ימינו. להדגמת התופעה של מאגנטיזם הפוך ניתן לנסוע למדרגת סלע בזלתית
בסמוך לשפת הכביש ווסט - מרום גולן מצידו הצפוני בנ.צ. 22022828.

בין הכפרים הדרוזיים ביקעתא ומסעדה משתרעת שמורת הטבע של יער אודם על
שטח של 11 קמ"ר. בשמורה יער אלונים (מצוי ותולע), צמחית מיוחדת (שחלבים
ורקפות וזוניות) אתרים גיאולוגיים (ג'ובות) ומערכת שבילים מסועפת לנוחיות
המטיילים.

ממסעדה ממשיכים מזרחה כ- 2 ק"מ לבריכת רם בריכת טבעית בלוע הר געש (קלדרה)
שמידותיה אורך 850 צ' רוחב 600 מ' ונפח המים בה 4.6 מיליון ממ"ק לפי
העונה, ועומקה משתנה מ- 6 מ' ל- 10 מ' לפי העונה. האתר
מושך תיירים רבים ותינו אחד האתרים המבוקשים ביותר בגולן. כביש גישה
מגיע למגרש חנייה ולמבנה מסעדה בן שתי קומות.

חוזרים מבריכת רם לכביש מסעדה ובצומת "הגשר הכפול" בבקעת יעפורי- (מטעי
הפוחים) ע"ש קדוש דרוזי. פונים לכיוון מגדל שמס, ממגדל שמס הכפר הדרוזי
הגדול בגולן עולים בכביש הראשי בחרפון לאתר הסקי. אתר ייחודי בארץ. האתר
נמצא ברום של 1,600 מ' עד 2080 מ'. האתר נמצא בשמורת טבע של החרמון,
המשתרעת על שטח של 76 קמ"ר.
באתר מסעדה, מזנון, שירותים, עזרה ראשונה ומים, מחקני סקי ורכבת כבלים.
מהחרמון ניתן לערוך תצפיות כנקודות שונות ומשם בחזרה למגדל שמס ומשם
לנווה אטי"ב.

7/...

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 7 -

נווה אטי"ב - מושב של הנוער הציוני - כפר נופש שכלכלתו מושתת על תיירות. באתר כפר נופש, לובי וקפטריה, חנות מזכרות, בריכת שחייה, מגרשי טניס, חוות סוסים, דיסקוטק, ביליארד ואפשרויות טיול וסיור בסביבה. שירותי האתר כוללים 30 חדרי אירוח ומסעדה ל- 80-100 איש. מנווה אטי"ב ממשיכים בבניש כ- 2 ק"מ למצפה נוף בשיח' עותמן נ.צ. 21822956 ומשם כק"מ נוסף לקלעת נמרוד. שרידי מצודה ערבית צלבנית ממלוכית - אחד המבצרים הבודדים שהשתמרו יפה עד לימינו. לאתר כביש גישה נוח ומגרש חנייה הנמצא כיום בהכשרה. בחקופת זו מכשירה רג"ל את האתר לביקורים ע"י פריצת דרך לאתר. האתר הינו מן האתרים המבוקשים ביותר בגולן. מקלעת נמרוד נוסעים לאתר "קורסי" נוסף בגולן - הבניאס. שמורה טבע לאורך הנחל עם טחנות קמח. באתר מסומנים מסלולי טיול לאורך הנחל בנו פי מים משעה עד 7 שעות. במקום: מזנון, מגרש חנייה ושכילים מסומנים לטיולים רגליים. מהבניאס ניתן לעלות על "ציר הנפט" בכניסה הצפונית (הנסיעה בציר אסורה עפ"י צו אלוף פיקוד הצפון עקב בעיות בטיחות) ולנסוע כ- 3 ק"מ בכיוון דרום לתל פחר (מצפה גולני) - מוצב סורי נטוש שהפך לאתר הנצחה שכולל 3 אנדרטות, מצפה וכונקר. מצפה הנוף מרהיב ולמרגלותיו פרושה בגעת החולה. אתר מרכזי להנצחת לוחמת גולני הגולן - כיום נשבעים סירוני גולני לצח"ל בתל-פחה. מתל-פחה חוזרים לציר בניאס וניתן לערוך חנייה נוספת בצומת שיאון ("צומת הסנק") אתר מורשת קרב נוסף ולנסוע דרך דן - דפנה והגושרים לקרית-שמונה.

סיכום : - סקירה זו מהווה מבוא לדיון לנושא מסלולי תיור בגולן בחמ"ת. בהמשך יצורפו מספר מסלולים המתגבשים כחלק מהצעה לפיתוח.

גכ/נג

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, 3 ביוני 1982
מספרנו: 7591

אלו: עמוס לוטן - מנכ"ל.

הנדון: פתוח תיירותי בגולן.

כללי

1. בעקבות לוח הוכנית סיירות וטיילות גליל גולן ודיונים שונים על אתרים במרחב אזור זה עלולת מערכת התיירות מחד והגולן מאידך, לתחמיק אפשרות לפתוח תיירותי, במידה ולא נדחוף מספר נושאים תיירותיים באזור.
2. בנוסף לתוכנית הפתוח הן לתיירות פנים והן לתיירות חוץ כחשיפה חופים בצפון מזרח הכנרת, חשיפה אתרי בקור, הניונים בחיק הסבך ומסלולי טיול, יש להעריך לפיתוח מסלול ביקור ליילי באזור לתיירות השוואת במרחבו (בבתי המלון בסכרית וכנרת ובמקדשי האכסון הנוספים בבתי הארחה בקיבוצים).
3. במטרה לקשור את הבקור באזור באטרקציות וחוויות יחודיות אשר ילוו את התייר כמזכרת מביקורו בצפון הארץ, יש לפתח מסלולי טיור ליילי שישלמו את פעילות היום (סיורים באתרים, גופש פעיל בכנרת, רכיבת, צמרות ומעילויות נוספות).

מסלול הטיור הליילי

4. הצעות לסיורים ליילים ניתן לכלול:
 - א. בקור בחמם גדר, צמייה במזיון אור קולי.
 - ב. בקור בגמלא, טיור במרכז המבקרים וצמייה במזיון אור קולי או מחזור (חצגה) של הקרב על גמלא.
 - ג. ביקור בעין גב או ישוב אתר באזור והשתתפות בתופעת פולקלור.

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 2 -

5. תנאים בתחנת גדר.

לאחרונה הוחלט על חכנון פעילות תיירותית ליילית בתחנת גדר. אודיכל
ג. סולר התבקש לתכנן הפעילות ע"פ פרוגרמה של חח.מ.ת.
כפי שחציתי בעבר יש לקיים באחר הערוחכאות פעילות ליילית שתכלול את
המרכיבים הבאים:

- א. סיור קצר באחר לאורך מסלול מואר.
- ב. התרכזות וישיבה (מביב שולמנות) בבריכת הגדולה וצפייה במופע אור
קולי. (קיבולת הבריכת 250-300 איש).
- ג. כבוד הקהל ביין ופירות העונה בכלי חרס, כאשר חלבושת הטלצרים
והכלים בהם יוגש חכבוד יהיו ע"פ המסורת הרומית.

6. המופע בגמלא

המופע בגמלא אמור להתחיל בבקור במרכז המבקרים בדיר קרוח,
חסעת התיירים לאחר התפירות והצגת שהזור הקרב על גמלא.
(נקוט יציעי התיירים יקבע בעתיד - קיימות אלטרנטיבות רבות)
שהזור הקרב יכול להיות כמופע אור קולי ויכול להיות כהצגה ושמוש בכלי
המשחית הרומיים שיופעלו ע"י שחקנים.

7. בסיסה לעין גב, קצירין או ישוב אחר באזור והשתתפות בקרב ריקודי עם.
תוכנית הקרב הכלול הופעה של להקות ריקודים מישובי האזור, והרקדת מסורתית
עם התיירים של ריקודי עם ישראליים.

8. להפעלת ואתרים בליילת דרוש כטובן אשור בטחוני, בפרט בחמת גדר.

9. תנאי מוקדם להתחלת ספול בהפעלה ליילית של גמלא חינו הוצאת שטח גמלא
ודיר קרוח מחחום שמורת יער יהודיה.

10. מבקש לתעלות חנושא לדיון.

כתב: גדד כהן
א. חכנון.

העקבות הנהלה, ג. לבדוור, ח. וייסמן, א. אורכך

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, 2 ביוני 1982

מספרנו: 7583

סכום ישיבת צוות היגוי פתוח גמלא שהתקיימה ב - 1 יוני 1982 בקצרון.

השתתפו:	מר א. עמיעד	-	מ.א. רמת הגולן
	מר א. מאיר	-	מפעלי רמה"ג
	מר ח. גולת	-	ר.ש.ט.
	מר ט. אשבל וגב' ע. רוטמן	-	ק.ק.ל.
	מר ט. פרי	-	המחלקה להתיישבות
	מר גדי כהן	-	ח.מ.ת.

1. מר עמיעד פתח את הדיון והציג את כוונת הפתוח המתוכננים באתר:

א. זרוז חפירת גמלא ופתיחת האתר לביקורים בעוד כשנתיים, שחזור חלקים מהאתר בהיקף שיקבע בעתיד וחזיון אור קולי.

ב. פתוח מרכז מבקרים ושרותי יום בציר קרוח.

ג. חבור ציר קרוח וגמלא באמצעי תחבורה שיקבע בעתיד (בין האפשרויות שהוצגו בעבר: רכבל וקרוניות).

שלושת המרכיבים הנ"ל מוסכמים על כל הגורמים השותפים בצוות ההיגוי.

2. גב' ע. רוטמן הציגה את הפרוגרמה לתכנון גמלא שהוכנה בק.ק.ל. בשתוף הר.ש.ט. הפרוגרמה מכוונת לפתוח של 300 אלף מבקרים בשנה. עקרונית מקובלת הפרוגרמה ומוסכמת על השותפים.

3. מר ג. כהן ציין כי גורמי התיירות רוצים לראות בגמלא ובציר קרוח כאתר הנמצא מחוץ לשטח שמורת יער יהודית, המפותח עלידי כל הגורמים השותפים בצוות ההיגוי, כאשר האתר שייך, מנוהל ומתופעל על ידי מתישבי כנה"ג. (מומלץ על גוף שיורכב ממספר ישובים במתכונת דומה ל"מפעלי נופש חמת גדר"). מר עמיעד ציין כי הכללתו אי הכללתו של האתר בתחום השמורה יוכרע בקרוב בדרג מנכ"לים.

2/...

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

- 2 -

4. הוצע למנות מנהל לקדום פרויקט גמלא על מרכיביו השונים (החפירות, מרכז המבקרים, אמצעי הנגישות). מועמדים יוצעו בפגישה הבאה.
5. בעבר הוזמנו והוכנו תוכניות שונות למרכז המבקרים וצירי ההליכה והסיור באזור האתר. סוכס כי כל התוכניות הנמצאות ברשות השותפים השונים יוצגו בפגישה הבאה ויוכרע גורלן.
6. פגישת הצוות הבאה נקבעה לתאריך 22 יוני 1982 בשעה 10.00 .

סיכום: גדי כהן.

העתקים: משתתפים

מר ע. לוטן - מנכ"ל
מר י. סוקר - מנהל א. תכנון
מר י. זלץ - מנהל א. בצוע
גב' נירה פרץ - ממונה על התקציב

הגנרל

למנהל
המנהל

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

מכ: 3/5 תאריך: 3/5

סמל: 101

הנדון: _____

כאב הגרעין
לסיגור בקרצו

אסמור עם אמאל עמלני בקולא
יגמ פרויקטים בגולן

החברה
הממשלתית
לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

מכ: ו' ס.
מאת:
הנדון:

[illegible]

15-16 01/11/10 (10/11/10)

סל 459930

מיכאל בונה אדריכל ומתכנן ערים
שדרות סמאטס 10 תל-אביב 62 009 טל' 459930 (03)

MICHAEL BONEH MSc Arch TP

SDEROT SMUTS 10 TEL-AVIV 62 009 TEL (03) 459930

451/96

22.4.82

לכבוד

מר דן רובין

מנהל חטיבת פיתוח ומקרקעין

רשות שטורות הטבע

רח' ירמיהו 78

ירושלים 94.467

מר רובין הנכבד,

הנדון: ליווי ביצוע הבניה פיתוח סיירות, טיילות ותיירות בגליל העליון ורמת הגולן.

בנתמם לסיכום בישיבות ועדת ההיגוי האזורית ביום 3.2.82 באילת השחר וועדת היגוי-ארצית ביום 15.3.82 בירושלים (ראה מכתבו של דב אשכול ביום 2.4.82) מוגשת בזה הצעה למתכונת ליווי ביצוע ההבניה על ידי המתכנן.

1. מטרה:

מעקב אחרי ביצוע התכנית ותאום הכנוני בין הגורמים השתתפים, לרבות:

(1) ייעוץ תכנוני וארכיטקטוני על סיקוס מרויקסים ובדיקת התאמתם לתכנית ולעקרונותיה.

(2) מתן חו"ד על הכניות ארכיטקטוניות ומרוברמות של מרויקסים.

(3) ייעוץ למזמין, בתאום עם מר יעקב איגט, בתכנית חיקי משקיע באיזור הגליל העליון והגולן.

2.0 שיטת העבודה

2.1 השתתפות בדיוני ועדת ההיגוי המרכזית, כפי שיודרש.

2.2 השתתפות בדיוני צוות מעקב, כפי שיודרש.

2.3 ייעוץ תכנוני שוטף למזמיני העבודה ובמיוחד למנכ"ל האגודה לקידום ופיתוח התיירות בגליל העליון ובגולן.

2.4 עריכת חו"ד בכתב במקצועות ובעל פה, מדוברת "אחר נחל עינן - הצעה לפיתוח".

2.5 השתתפות בסדורים ודיונים באיזור כפי שידרש, לרבות פגישות עם משקיעים
פוטנציאליים, נציגי הוסיס המפתחים, רשויות הכנון וכו'.

3.0 השקעת עבודה.

המחנן יעמוד לרשות המזמינים ב - 4 ימי עבודה לחודש.

4.0 שכר טרחה.

4.1 המזמין ישלם למחנן סכום של 13,300 ש" לחודש למי תעריף א.א.א.י. לשעות

עבודה (במחירי מרס 1982), צמוד למדד ובתוספת מע"מ.

4.2 חוצאות נסיעה, אש"ל, העתקות אור וכיו"ב ישולמו על ידי המזמין בנפרד, חכל

למי תעריף א.א.א.י. לשעות עבודה.

4.3 שכר הטרחה יבדק מחדש לאחר 6 חודשים.

אסמח לעמוד לרשותכם ככל שידרש.

בכבוד רב,

מיכאל בנ-זור

העתק : מר דב אשכול, מנכ"ל האגודה לקידום ופיתוח תתיירות בגליל העליון ובגולן

מר עמוס לוטן, מנכ"ל החברה הממשלתית לתיירות, ירושלים

מר טוביה אשכול, הקרן הקיימת לישראל, מחוז הצפון, צפת

מר עמוס הדמז, הסוכנות היהודית חבל הצפון, צפת

אינג' א. שוק, יועץ לתכנון וחנדסה, חל-אביב.

2.2.
... ..

2.3.

... ..

2.4.

2.4.1.
... ..

2.4.2.
... ..

2.4.3.

... ..

... ..

W. J.

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

אין תש"ב

לשכת שר התיירות

ירושלים, ז' בניסן תשמ"ב
31 במרץ 1982

לכבוד
מר מיכאל נמליך
משעול נימרון 6
קצרון 12900

א.נ.,

הריני מאשר בתודה קבלת מכתבך מיום 21.3.82
לכבוד שר התיירות מר אברהם שריר.

משדדנו מחייב מאוד הקמת מפעלי תיירות ברמת הגולן.
העברתי מכתבך למר משה ריגל, מנהל אגף תכנון וכלכלה
במשדדנו אשר יבדוק הנושא ויעמוד אתכם בקשר ישיר.

בכבוד רב,

ויקטור אלבראנס
עוזר השר

העתק: מר משה ריגל - כאן

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

החברה הנמסרת לתיירות

י-ב-ניסן תשנ"ב 82-4-5

01/28

ה' ניסן תשנ"ב
29 מרץ 82
מס' 41/1

אל: מר גדי כהן - אגף הכנון החסיית

הנדון: מפל סער (מפל תבניאט)

1. מר י. ארז הממונה על איזור חיפה והצפון מנה אלי בגדון במכתב המדבר בעד עצמו ואשר תצלומו מציב.
2. המכתב הינו בעקבות סיור באיזור בו השתתפו בין היתר גם מר י. ארז והח"מ והתרחשויות הינה כי אמנם יש מקום לשילוט מכוון ולשלט הסבר.
3. אודה את תפילו לאיזור הקציב הולם למטרה זו כמו כן להכנת חומר רקע גיאוגרפי באשר לאחר חומר אשר יוכל לשמש בסיס לשלט ההסבר.

בהודעה,

ובברכה

יחיאל פולג

מנהל סניף צפון

העתק

מר ע. לוסן - מנכ"ל ✓

יפ/דכ

אגודה חקלאית שיתופית בע"מ

לכבוד

עמוס לוטן

החברה הממשלתית להיירות

ר"ח קרן היסוד 38

ירושלים

שלום וברכה,

הנדון: פיתוח בית החכם החתון.

בכונתנו לפתח "חאן" באזור בית החכם החתון, בהתאם לסכום שהיה עם וציגי החברה בצפון בסיור שערך בשטח הסמלץ ע"י החברה האתר הנ"ל לפיתוח בשנה הקרובה. קיימת מגמה כי הקמת האתר ותפעולו יחסרו לידי מושב "קדמה צבי" (קלע) אשר מיקומו הקבוע יהיה בקרבת מקום. נראה לי כי שילוב כזה יהיה פתרון נאות לאתר מבטיח. אודה לך על קביעת פגישה לתאום דרכי הטיפול בנושא.

ב ב ר כ ה

אורי מאיר

מנכ"ל המפעלים

העתק: יוסי שלץ, מנהל פרויקטים ח"ח.

דניאל, ח"ח.

יהודה דקל, ח"ח' להתישבות.

עיוס הרפז, סוכנות צפה.

איתן ליס, מועצה אזורית גולן.

מושב קלע.

Դ- 030, 20.6.93
 Ո՛ր հետք կա՞ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԵՐ

ՀԱՅԵՐ ՀԱՅԵՐ

ՄԱՐԴԱԿԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ

ԴՆԻ ԳՐԻ ԿԱՐԴԱՆ ԿՐԻ

ԿԱՐԴԱՆ

ԿԱՐԴԱՆ,

ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.

ՀԱՅԵՐԻ ԿԱՐԴԱՆ "ԿԱՐԴԱՆ" ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ, ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ

Կ Ա Ր Դ Ա Ն

ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ

ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ

ԿԱՐԴԱՆ: ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ, ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.
 ԿԱՐԴԱՆ ԿԱՐԴԱՆ.

ו- 29.3.82, 640

ח' ניסן תשס"ב

אמין
גלן

אגודה חקלאית שיתופית בע"מ

לכבוד

עוסק לונדון

החברה הסטטלמית למיידות

ר"ח קרן היסוד 38

ירושלים

שלום וברכות,

הנדון: פיתוח בית הסטטלמית.

ככונתנו לנו לעתה "חמין" כאזור בית הסטטלמית, בהתאם לסכום שהיה עם
נציגי החברה באזור בסיוד שנערך בסטטלמית הסמלץ ע"י החברה האתר הנ"ל
לפיתוח בשנה הקרובה. קדימה מגמה כי הקטת האתר ומסעולו יאסרו לידי
מוטב "קדמה צבי" (קלע) אשר מיקומה הקבוע יהיה בקרבת מקום.
נראה לי כי שילוב כזה יהיה טהורן נאות לאתר מבטיח.
אודה לך על קביעת פגישת למאור דרכי הסיפול בנושא.

ב כ ר כ ה

אורי סמיר

מוכ"ל הסטטלמים

העמק יוסי ללד, סנהל סרוייקטים חמ"ח.

יחיאל, חמ"ח.

יחודה דקל, חמ"ח, להתישבות.

עוסק תרפז, סוכנות צפת.

איתן לייט, מועצה אזורית בולן.

מוטב קלע.

1875

REPORT OF THE COMMISSIONER

OF THE LAND OFFICE
IN RESPONSE TO A RESOLUTION
PASSED BY THE HOUSE OF REPRESENTATIVES
ON THE 12TH MARCH 1875
RELATIVE TO THE LANDS
BELONGING TO THE GOVERNMENT

1875

1875

THE COMMISSIONER
OF THE LAND OFFICE
HAS THE HONOUR TO
ACKNOWLEDGE THE RECEIPT
OF THE REPORT OF THE
COMMISSIONER OF THE
LAND OFFICE

435

22.3.82

לכבוד
מר דן רובין
רשות שמורות הטבע
רח' ירמיהו 78
ירושלים 94.467

לדן שלו,

הנדון: אתר נחל עינן - הצעה למיתוח. (סיוטת לדיון)

1.0 מבוא.

בדיון שהתקיים בקריה שמונה ביום ה' 18.3.82 בנוכחות נציגי הסוכנות האזורית הגליל העליון, תח"ל, מקורות, רשות שמורות הטבע, מנכ"ל האגודה לקידום ושיתוח היירות בגליל העליון ורמה הבולן ומתכנן החכניה, הוחלט על הסכמה עקרונית לשיתוח האתר לצרכי היירות, כל עוד אין מניעה במסגרת השלעת המאגר: 1) מניעת זיהום הכנרת, 2) אספקת מים לאזור ו-3) שימור איכות המים המסופקת לחקלאים. דיונים בנושאים מיקצועיים ייערכו בהקדם בין גבי שם ומיכאל בונה.

בהסך לדיון זה התקיימה מביטה בהשתתפות דני (מ.א. גליל עליון) חגי בילת (רשת"ס) גבי שם ודוד בולנבלט (תח"ל) ומיכאל בונה לדיון בהבטים טכניים ותיאוריים של השימוש והמסגרת המאגר עינן לצרכי שיט גלשנים, תחירת חובבים ודייג מבוקר. בדיון זה נבחנו אפשרויות שימוש, עונחיות, השלבות הפרויקט בביצוע המאגר (התחלת העבודה שלטב א' - 4 כיליון סט"ק - מאי '82).

אחרי שני הדיונים סייגנו באתר ולאחר עיון נוסף בחכניה מאגר עינן - תח"ל - מרס 1980 הוכנה הצעה זו למיתוח אתר נחל עינן לצרכי היירות ונושט.

2.0 חרף למיתוח האתר.

- 2.1 המאגר מיועד לרכז מים ממיחקני ביוב אזוריים ומבריכות דגים מהשטח המערבי של אצבע הגליל. בשלב זה לא ברור האם ייב המים מתאים לשימוש המיועד. דייג וכיו"ב. יש צורך בבדיקות משרד הבריאות או גורם תברואתי אחר, לפני תחלת שטח המאגר לצרכי הנושט הנ"ל.
- 2.2 קיימות התנגדות חד-משמעית של נציגי תח"ל לעכב ביצוע המאגר כמתוכנן - תכניות ביצוע מוכנות והחלת עבודה תכנה בשטח.
- 2.3 לשי תכנון תח"ל מתרוקן המאגר כליל בחודשים ספטמבר-נובמבר בשנה רגילה ובחודשים יולי-נובמבר בשנה בצורה.
- 2.4 המאגר המתוכנן משאיר קבוצה של בריכות דגים במזרח ובריכה קטנה במערב, להפניית דגה מהמאגר בשנה מתרוקן ממים.
- 2.5 בין הסוללה הצפונית לבין נחל עינן חסלל דרך לרכב - לשימוש המאגר. דרך זו יכולה לשמש גם את צרכי היירות.

CO₂ 2000-01

2.6 לאורך הגדה הדרומית של הנחל, נשארה רצועת צרה ברוחב של כ- 30 מ" עם התעבויות במקומות מסוימים, במיוחד על יד קבוצת דקלים, עם צמחייה טבעית עשירה של בוסתן וכו', בתחום שמורת טבע נחל עינן.

צמחייה לנחל נמצא שטח של 120 ד" שאינו מעובד, חלקו שמורת טבע עם צמחייה טבעית ומספר עצים גדולים (דקלים ואקליפטוסים) מסביב לחל קטן, המתרחב כ- 10 מ" מסביבתו.

כ - 65 ד" הם שטח כור מסביב לחל וכ- 70 ד" הם שטח של שמורת נחל עינן - שח"כ כ - 135 ד". כ- 98 ד" נוספים מיועדים לחקירה כשמורה.

2.7 הגישה לחל היא מדרך - חיום דרך עפר - המובילה לבריכות הדגים, צמחייה לחל (ראו מפה).

2.8 מי נחל עינן מתאימים לרחצה בכל עונות השנה כי המים חמים, במספרטורה של כ- 122 מעלות.

3.0 הצעה מיתוח האתר בשלבים.

לאור נהוגי הרקע, לוח זמנים לביצוע המאגר והצורך בבדיקות כסירות המים לצרכי נופש, מוצע למתח את האתר בשלושה שלבים :

3.1 שלב א'

מיתוח חניון יום מסביב לחל והכשרת גישה לבדה הצמחייה של נחל עינן בתחום שמורת הטבע - בשטח של כ- 85 ד". בשטח שמחוץ לשמורה (כ- 65 ד") אפשר למתח את המיתקנים הבנויים כגון מדנון, סירותים, מיתקני מיקניק וכדומה. לאורך הנחל ניתן למתח שבילים למבקרים ולאפשר (במיקום רשמי) דייג מבוקר.

3.2 שלב ב'

1) מיתוח שטח השמורה והכשרתה לביקור, לרבות גשר לחולכי רגל מעל הנחל.
2) מיתוח מיתקנים באיזור שלב א', מחוץ לשמורה, לרבות מסערה, בריכת שחייה ומיתקני ספורט. כמו כן אפשר ליצור הרחבת מלאכותית של הנחל ולהכשירו לרחצה - אטרקציה מיוחדת בנחל עם מים חמים כל השנה.
3) אפשר לגצל את הדרך המחוכנת בין הנחל לבין הסוללת הצמחייה לגישה נוספת ברכב, או כדרך בלעדית, במקום הדרך (הזמנית ?) הצפונית, בהנאי הקטת גשר לכלי רכב מעל הנחל - לאיזור מגרש חנייה סמוך לחל.

3.3 שלב ג'

ניצול מימי המאגר או (חלק מ-) הבריכות המערכיות לצרכי שייט ודייג מבוקר (דייג חובבים בהשלום - כנהוג בחו"ל ומתוכנן ב"ארץ פלגי מים", בצמון).
כמוף לחוצאות חיוביות של בדיקות טיב המים, מיתרון בעיות בטיחותיות, ארגוניות ואחרות (זכויות, זכויות הפעלה וכו') אפשר לחקרים שלב ג' - בתחום עם הגורמים המעורבים.

4.0 הצעה אירגונית.

לקידום מיתוח אתר הנופש מוצע התהליך הזה :

1. ריון והעברת להצעה מיתוח האתר - התערות תרוכזות על ידי דב אשכול מנכ"ל האגודה - למיתוח.

0.3. Every time before the start of the work, the worker must check the condition of the tools, equipment, and the place of work, and if necessary, take measures to improve them.

0.4. The worker must use the tools and equipment in accordance with the instructions and the rules of safety, and must not use them if they are damaged or if they are not suitable for the work.

0.5. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

0.6. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

0.7. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

0.8. The worker must not use tools and equipment.

0.9. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.0. The worker must not use tools and equipment.

1.1. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.2. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.3. The worker must not use tools and equipment.

1.4. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.5. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.6. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.7. The worker must not use tools and equipment.

1.8. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.9. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

1.10. The worker must not use tools and equipment.

1.11. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

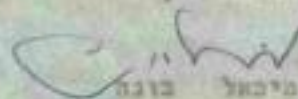
1.12. The worker must not use tools and equipment if they are not in good condition, and must not use them if they are not suitable for the work.

3. B. 1. 1. 1.

2. מיכוס התענה לאחר דיון בהערות - ע"י המתכנן.
3. דיון עם המועצה האזורית והגורמים האחרים המעורבים : הח"ל, מקורות, ישובים בעלי זכויות באחר, רשת"פ (פתיחת הסמורה לקהל) וכיו"ב.
4. הכנת תכנית פיתוח לביצוע, תוך בדיקת אלטרנטיבות של שימוש במאגר, בריכות דגים וכו'.
5. בדיקת כשירות המים במאגר ובבריכות הסמוכות לצרכי נוסף ; בשלב ראשון חיזוי טיב המים. לאחר הפעלת המאגר - בדיקות בשטח ע"י גורם הכרואתי.
6. ביצוע.

יש לראות תענה זו כבסיס לדיון וקבלת החלטות.

בכבוד רב,

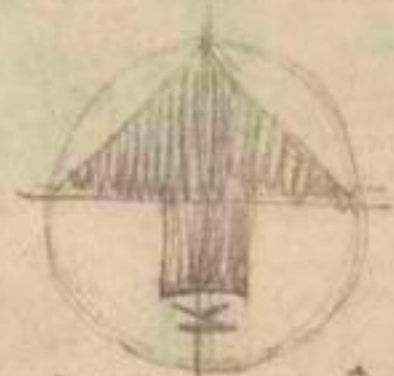

מיכאל בנ-זור

העתק : לממשכול , מנכ"ל החברה לפיתוח הידרות בגליל העליון ורמת הגולן
יו"ר מוקד, החברה הממשלתית למיידות
חגי בילת, רשות שמורות הטבע, יפוד המעלה
איג"ב אורי שמוק, יפוד להסנון.

תכנית כיתוח סידרות טיילות ות"רות בגליל העליון ורמת הגולן

אתר נחל עין

278
+ 206

קנה 10,000 : 1

לקריאת
שלטונה

278
214

90 מ' גובה

בריכות דגים

שלב א'

שלב ב'

שלב ג'

חניה

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

בריכת דגים

מאגר עין
מתוכנן

שומרת החולה

דעלה ודרך עזר

כיתוח אתר נחל עין

שלב א'	85 +
שלב ב'	50 +
שלב ג'	נזול בריכת דגים

או מאגר עין
לכעילות ש"ט גלשנים, חזרה וד"ג מבוקד

דרך גישה
לשומרת החולה

לדאש
פניה

275

275
+ 206

סיכאל בוגה אדריכל ומתכנן ערים
שדרות פתח 10, תל אביב טל 3322222

נמליך מיכאל
משעול גימרון 6
קצרון 12900

21 במרץ 1982

לכבוד
שר התיירות מר אברהם שריר
ירושלים

הנדון: מפעל תיירות ונופש בקצרון

כבוד השר,

טיפול רב, שנעשה משך כשנה וחצי ביסודיות, הביא את המפעל למצב בו הוא מוכן לתחילת ביצוע בפועל - מיידית.

מפעל זה בקצרון אמור לקדם באופן משמעותי את כל נושאי התיירות ברמת-הגולן כפרט ובצפון הארץ בכלל. כמו כן, יהווה מפעל זה נדבך בעל משקל רב בפיתוח קצרון ורמת-הגולן במסגרת תכניות פיתוח נרחבות היזמות באיזור, אשר קבלו משנה-תנופה מאז החלת חוק המדינה ברמת-הגולן.

במחלך הטיפול נמצאה אחדות רבה לנושא מכל הגורמים הנוגעים לענין, עם זאת המשך קידום הנושא מתעכב בשל מספר בעיות המיוחדות למפעל זה. בפתרון בעיות אלה מתבקשת מעורבותך ועזרתך האישית.

במצורף, בתיק זה, דו"ח אודות מצב המפעל בציון בעיותיו המיוחדות וחצעות לפתרונו. כמו כן, מצורפים מכתבים גלויים מן הגופים הציבוריים באיזור התומכים במפעל זה ומעוניינים בקידומו הנכון והמהיר.

אבקשך לעיין במסמכים המצורפים ולחואיל לקיים פגישה - רצוי בקצרון לפי הזמנת ראש המועצה המקומית - להסבר הנושא, לפתרון בעיותיו ולקידומו.

בכבוד רב,

נמליך מיכאל

העתקים:

הממונה על מחוז הצפון, מר ישראל קניג
ראש המועצה המקומית קצרון, מר שמואל בר-לב
ראש המועצה האיזורית גולן, מר איתן לוי
ראש האגודה לקידום ופיתוח תיירות בגליל העליון, מר דב אשכול

1200
1200
1200

1200

1200
1200
1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

1200

האגודה לקידום ופיתוח התיירות בגליל העליון

דאר נע גליל עליון / קרית שמונה / בית המועצה האזורית גליל עליון
טלפונים 087 41950 / 1/2/3/4 / טלקס 6877

18/3/82

עיריית קרית שמונה
מועצה אזורית גליל עליון
מועצה אזורית מבוא הרמון
מועצה מקומית חצור הגלילית
מועצה מקומית מטולה
מועצה מקומית יסוד המעלה
מועצה מקומית ראש מנה
עיריית צפת

לכבוד
מר אברהם שריר
שר התיירות
ירושלים.

כבוד השר,

הנדון: הקמת מלון בקצרין.

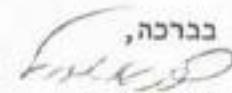
תכנית פיתוח סיירות, טיילות ותיירות בגליל העליון ורמת הגולן - 1981
אשר הוכנה ביוזמת האגודה בשיתוף עם החברה הממשלתית לתיירות, רשות
שמורות הטבע וגופים ציבוריים נוספים קובעת את הקווים המנחים לפיתוח
שירותי התיירות באיזור לרבות איכסון.

התכנית קובעת מכסה של מלון בעל כ- 100 חדרים בדרג של 3 כוכבים בקצרין,
מוקד עירוני יחידי בגולן ומרכז לפעילויות תיירות וסיירות המשתרעת המחלמון
ומקורות הירדן בצפון, הכנרת ואיזור יהודה במרכז ועד חמת גדר בדרום.

בגלל בנייה בטחונות, מרחק ממרכז הארץ והוצאות הקמה אחרות גבוהות מאלה
שבמקום אחר בארץ יש לבדוק הקצאת משאבים של מלון בעל 4 כוכבים.

יוזמה של הקמת מלון כזה בשלב ראשוני של התכנית מבטא את יעדיה: הגברת
שהות תיירים באיזור, תוספת תעסוקה לתושבי הישוב העירוני וגיוון שירותי
תיירות הנלווים למלון באיזור תיירות.

אנו מבקשים לתת כל עזרה אפשרית ליזם ולקדם את הפרויקט ככל האפשר.

בברכה,

דב אשכול,
מנכ"ל האגודה.

העתקים:

ראש המועצה המקומית קצרין-מר שמואל בר-לב
ראש המועצה האזורית גולן-מר איתן לוי
מר נמליך מיכאל-קצרין.

חומצה מקומית קצרין רמת הגולן

טל. 61811, 61812-067, ת.ד. 28 חימוד 12900

תאריך 16.3.82

מספרנו 45/1317/שב/מש

לכבוד
מר אברהם שריר
שר החירות
ירושלים

כבוד הרב,

הנדון: הקמת מפעל חירות ונופש בקצרין

מר מיכאל נמליך תושב קצרין מיום הקמתה יזם הקמת המפעל הנ"ל ומטפל בו מזה כשנה וחצי.

הקמת המפעל בקצרין הינה חיונית ביותר להתפתחות עיר ברמת הגולן, ואני מבקש את עזרתך לקידום הנושא.

ברצוני לציין שבקצרין קיימת דרישה גדולה למקומות לינה ושרותי חירות נוספים ולא ניתן כיום לענות על דרישה זו.

כמו כן ישנם המפעל מנוף להתפתחות קצרין ויהווה מקום תעסוקה חשוב מאחר ולקצרין אין למעשה בסיס כלכלי וקיים מחסור במקומות תעסוקה.

אני משוכנע ברצונך הטוב לקידום החירות בגולן ומקווה שתכיר בתנאים המיוחדים ותעניק חסותך לפרויקט זה שיביא לביטוי את הפוטנציאל הגמון בערכי הגוף והחירות שבאזורנו.

בכבוד רב,

שמאל בר לב
ראש חומצה המקומית

מדינת ישראל

משרד הפנים

מנהל מחוז הצפון

נצרת עילית

תאריך: 01.05.82

מספר:

אלו כב"ש התיירות, משרד התיירות, ירושלים.

הנדון: מפעל התיירות ונופש בקצרינ

מפעל התיירות והנופש הנ"ל אותר והומלץ ע"י צוותי החכנון משום המיקום והאפשרויות הטובות במיקום מפעל מסוג זה בקצרינ.

אפשרויות הבישה הנזכרות, דרומה לכנרת, צפונה לחרמון ואחרי העתיקות הטובות בחופים אחרים היסטוריים - לאומיים - כל זה יחד, חבר, לפי הערכת המחכנון כח משיכה פוטנציאלי לתיירות פנים וחוץ.

אסירי תודה נהיה לך אם תואיל להורות את כל אגפי משרדך להגיש כל סיוע אפשרי בקידום והקמת המפעל האמור בהקדם.

בברכה,

ישראל קניג
הממונה על המחוז

העתיקים:

לראש המועצה המקומית קצרינ.
לראש המועצה האזורית גולן.
למר מ. נמלין, קצרינ.

יק/מב.

קבלת קהל:

בימים א' - ה' מ"מ 8.00 - 12.00

בימים ב' ו-ד' גם מ"מ 14.00 - 15.00

בימי ו' וערבי חגים אין קבלת קהל

קרית הממשלה ת"ד 595 נצרת עילית 17105

טל. 19 - 70510 (065)

אין גילן

תרפ"ס מתוך

ארץ-ישראל

החברה הכנושולת

כ"ח אדר תשנ"ב

ת"ס

מחקרים בידיעת הארץ ועתיקותיה

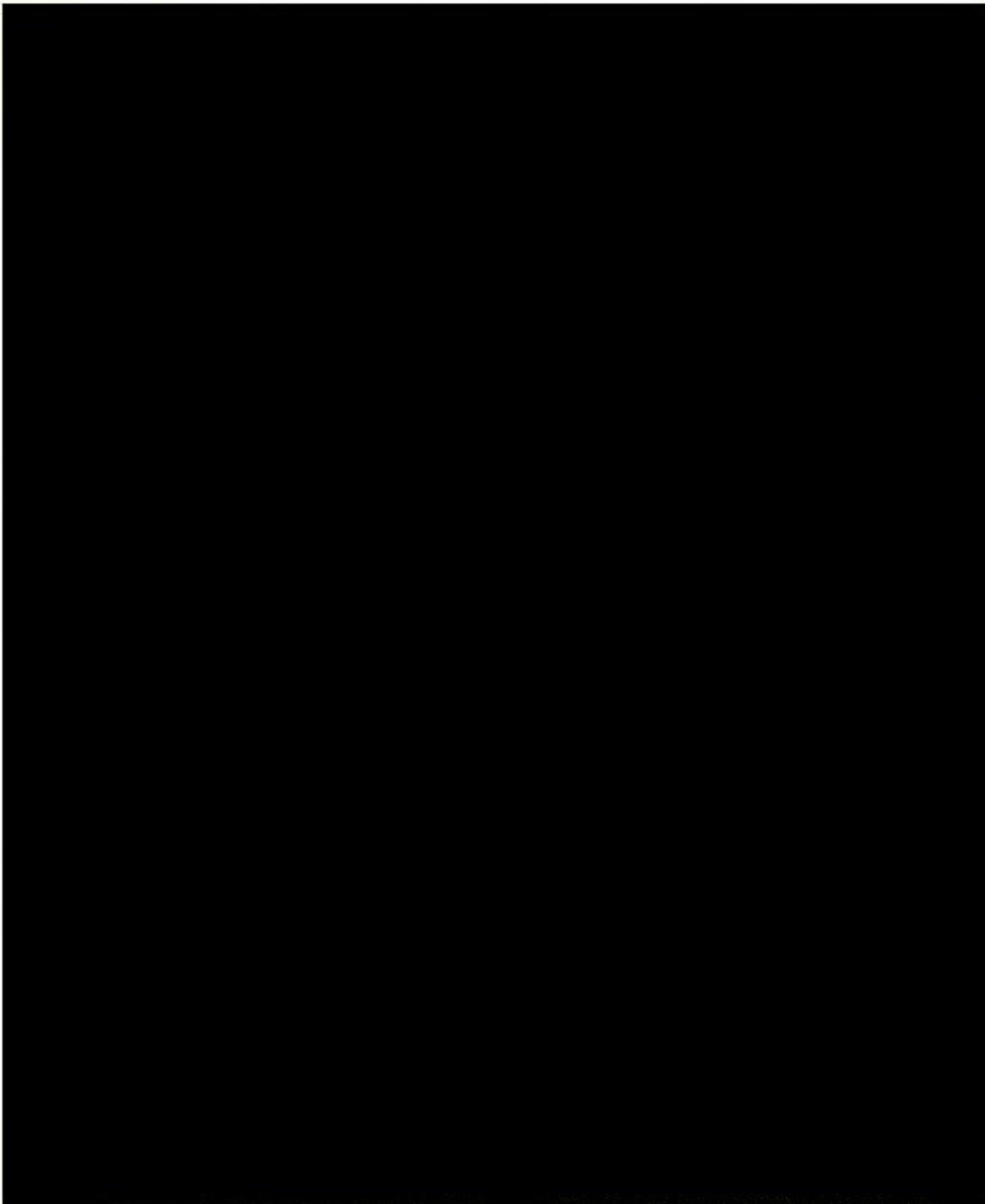
כרך שנים-עשר

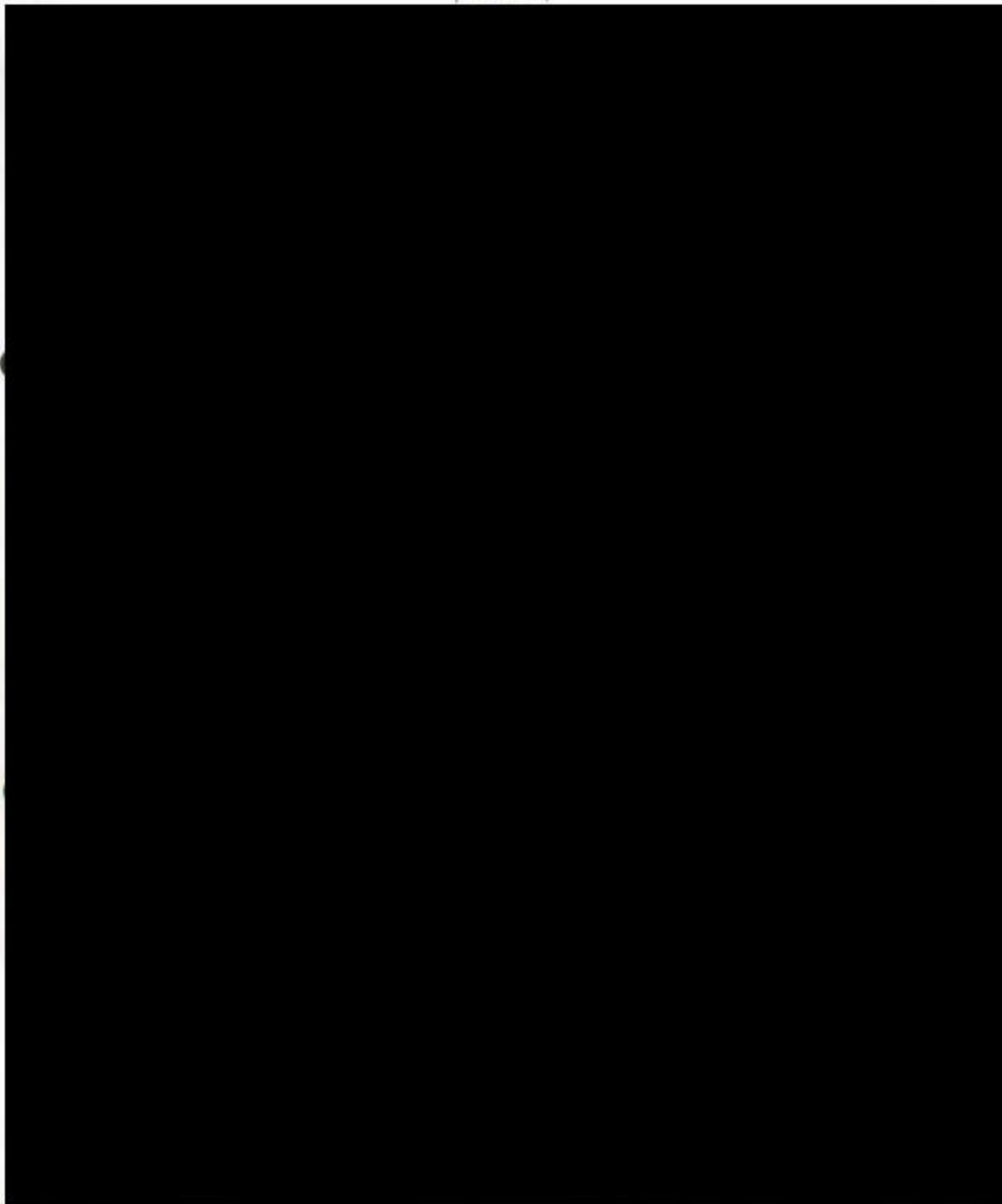
ספר גלסון גליק

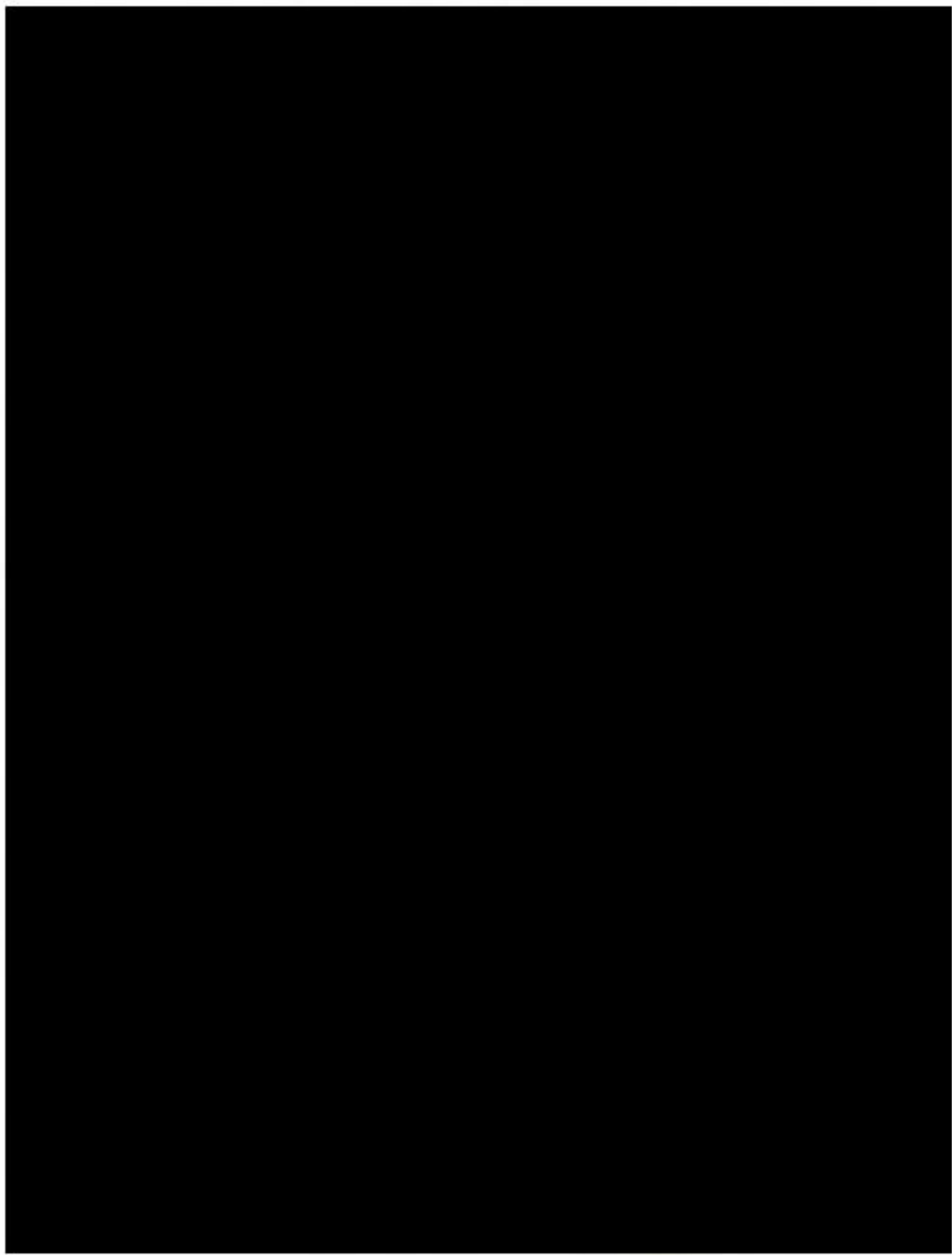
1982 פ"א

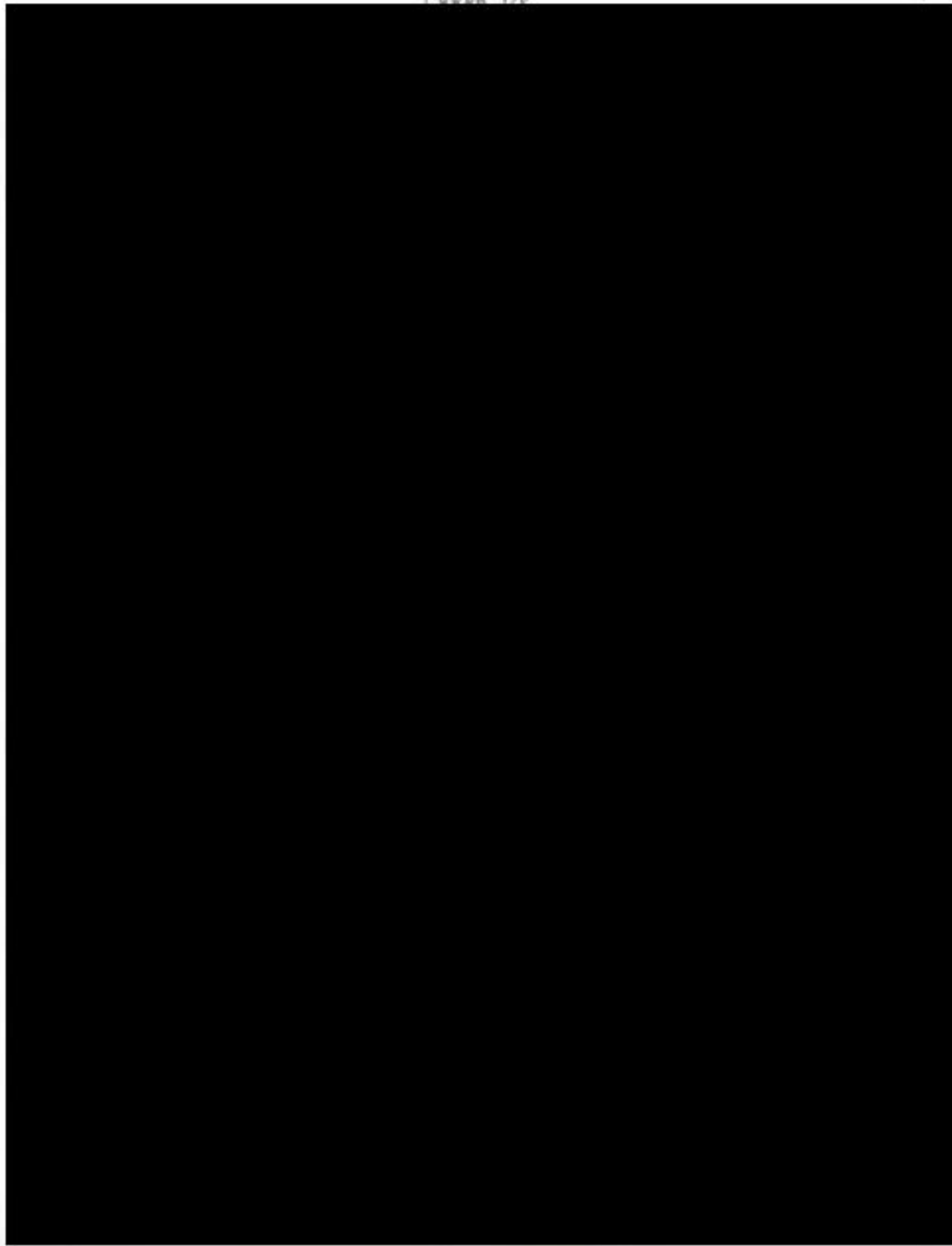
ירושלים תשל"ה

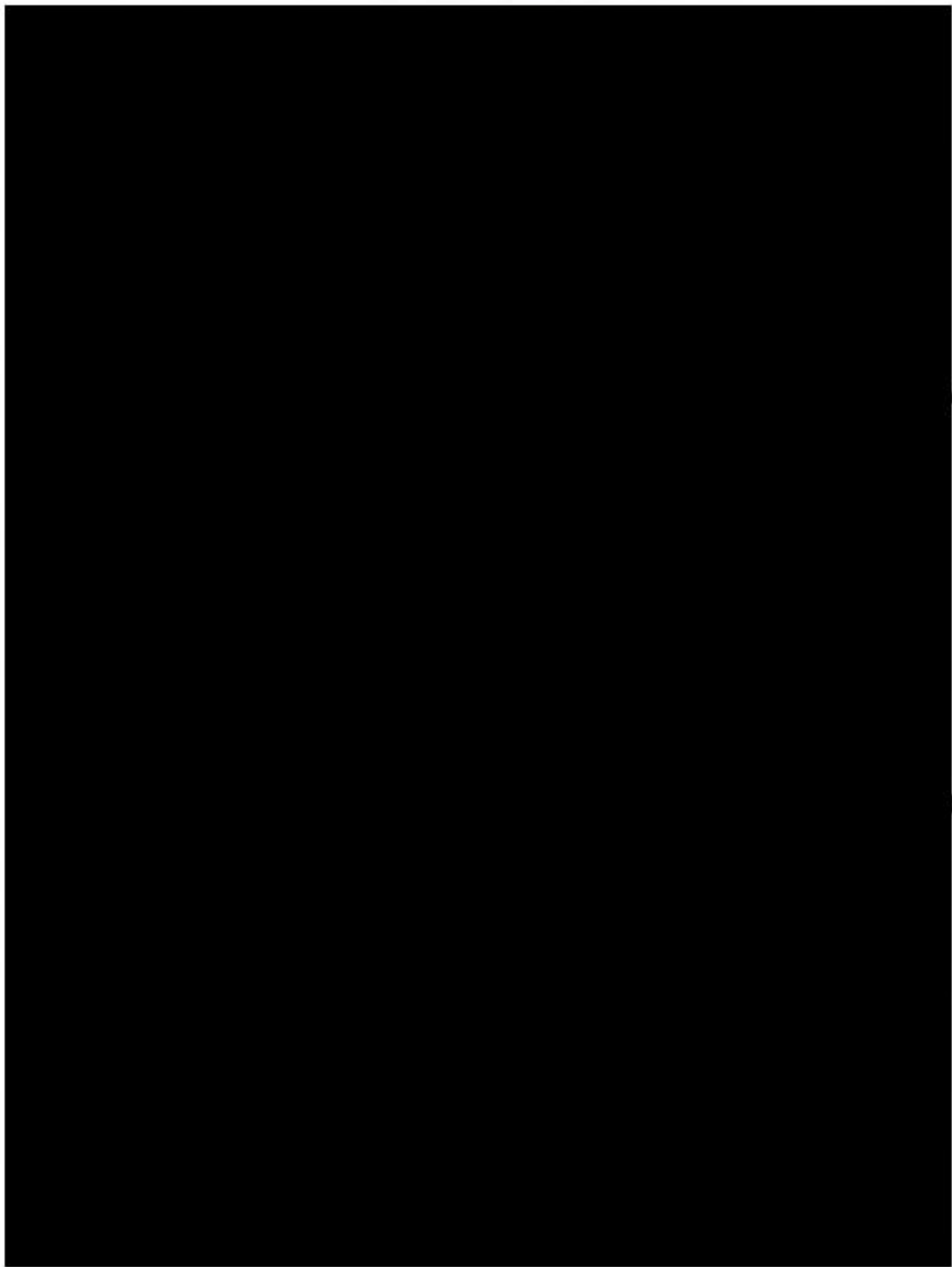
החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

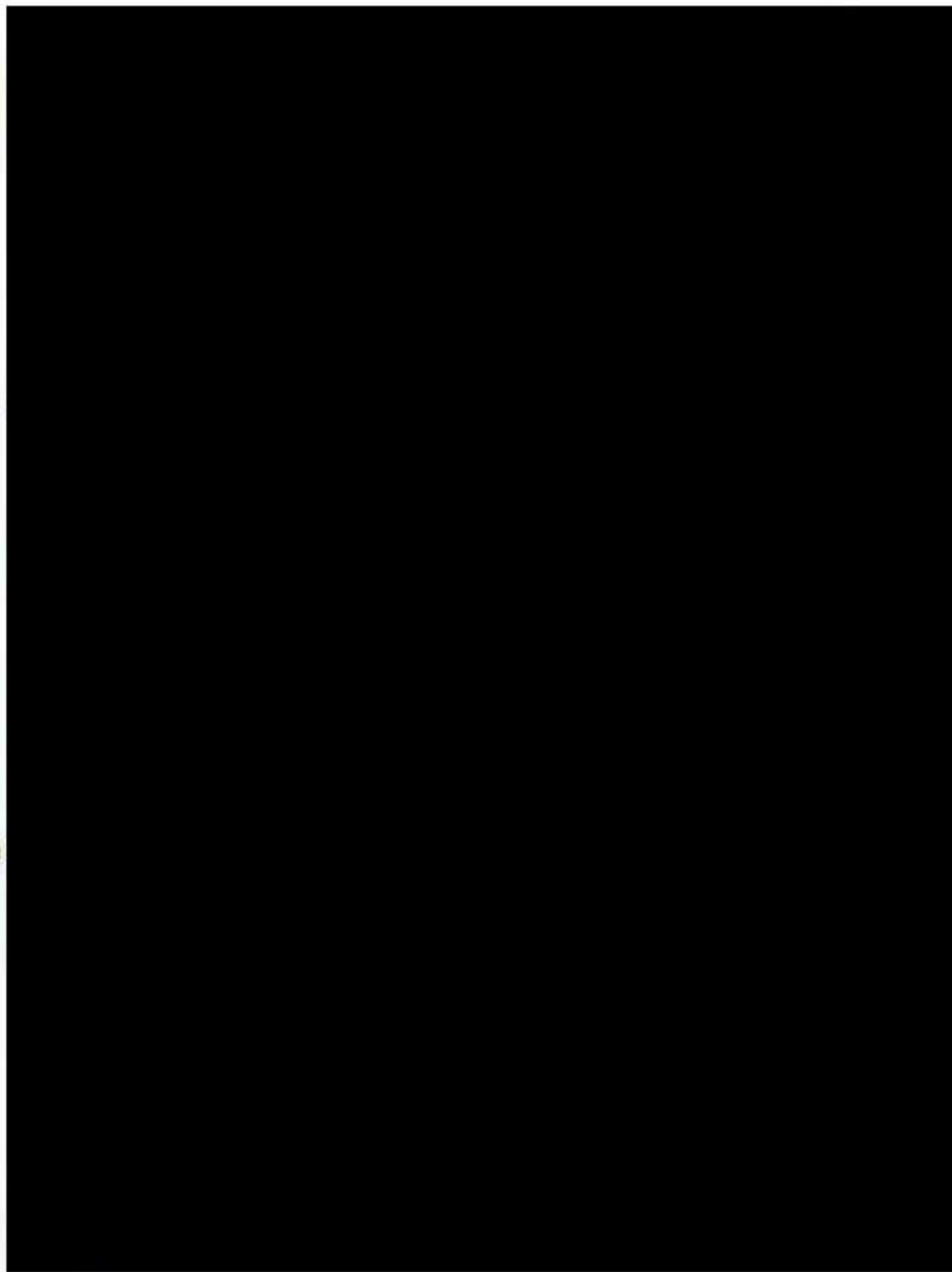

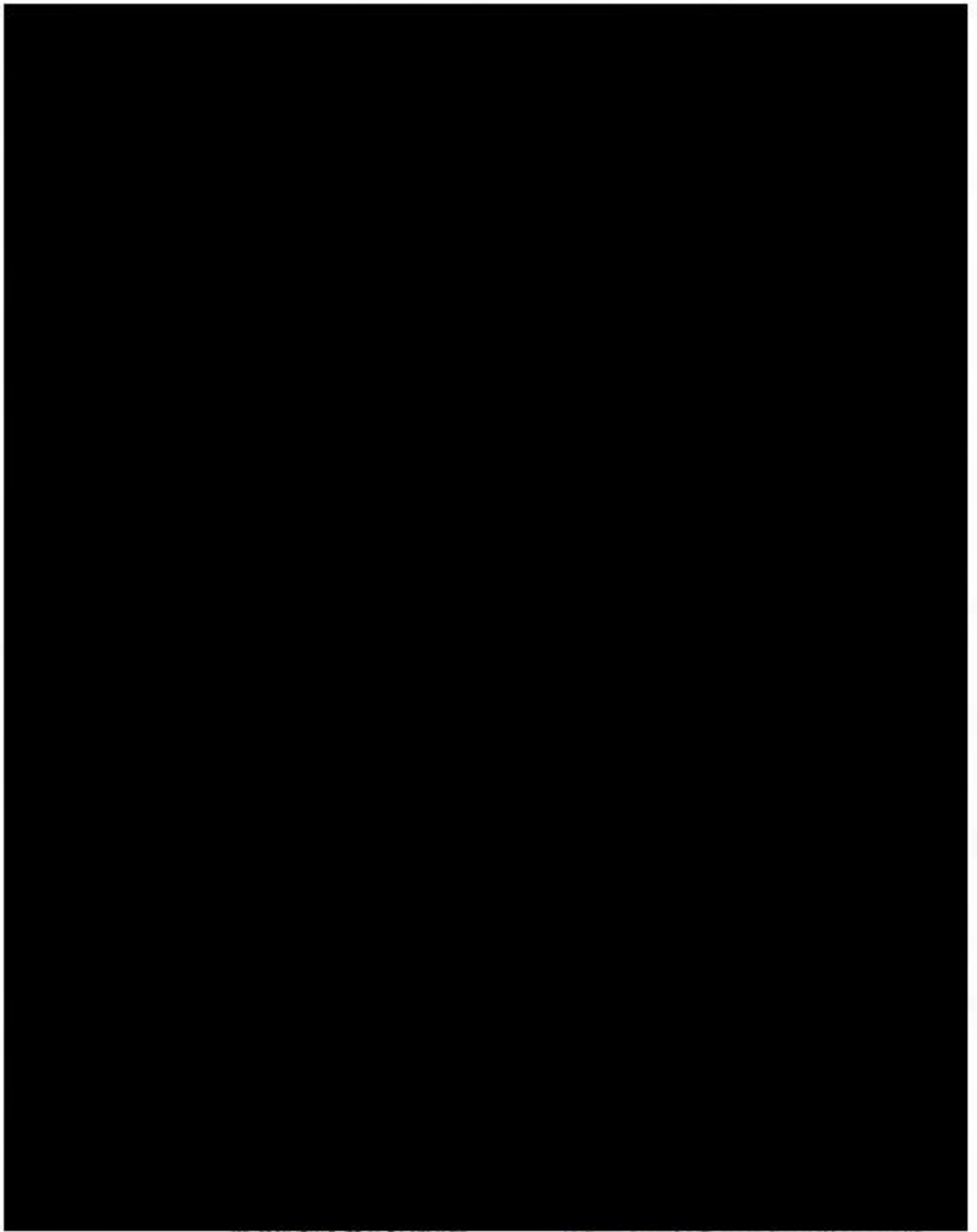

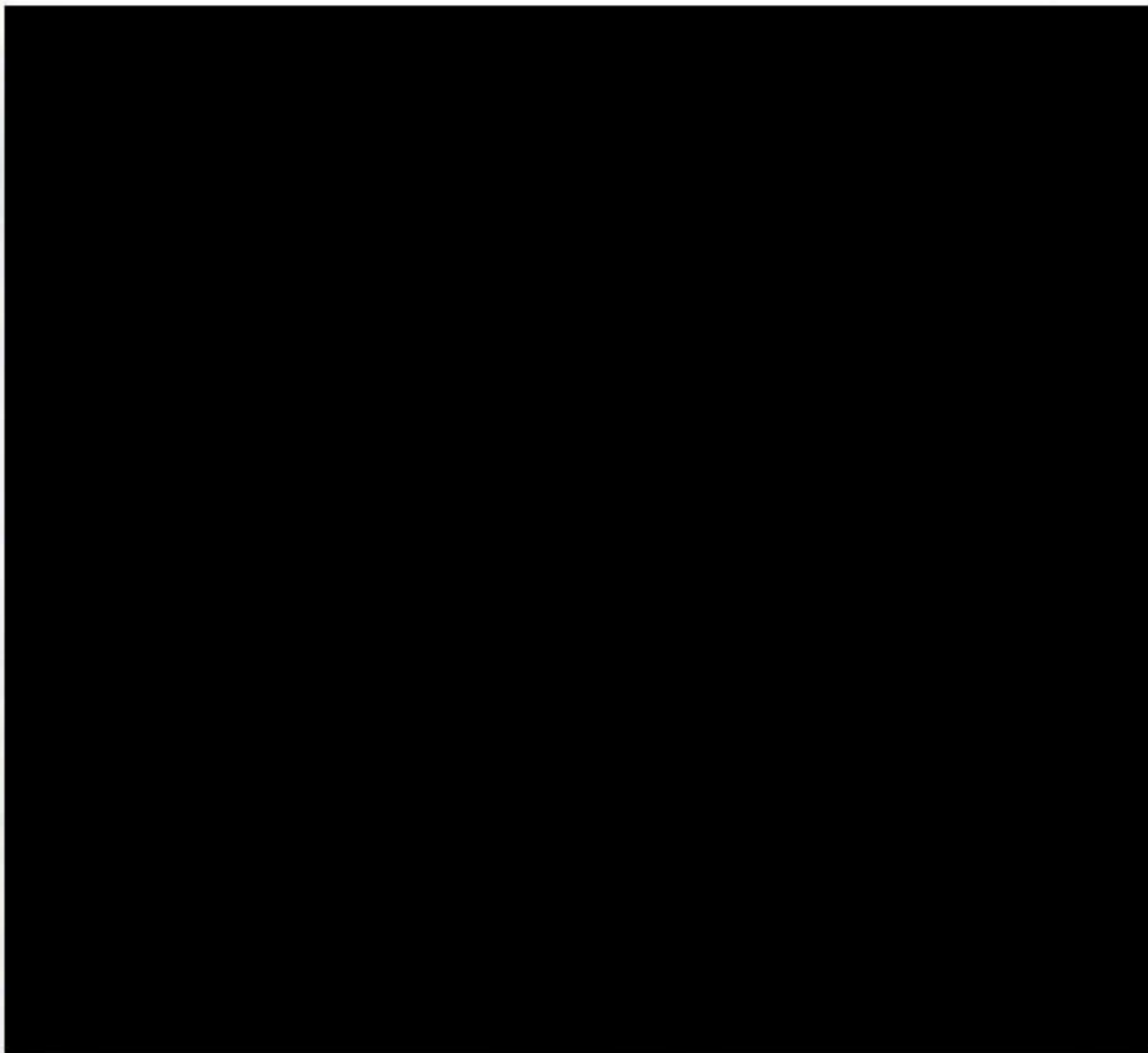

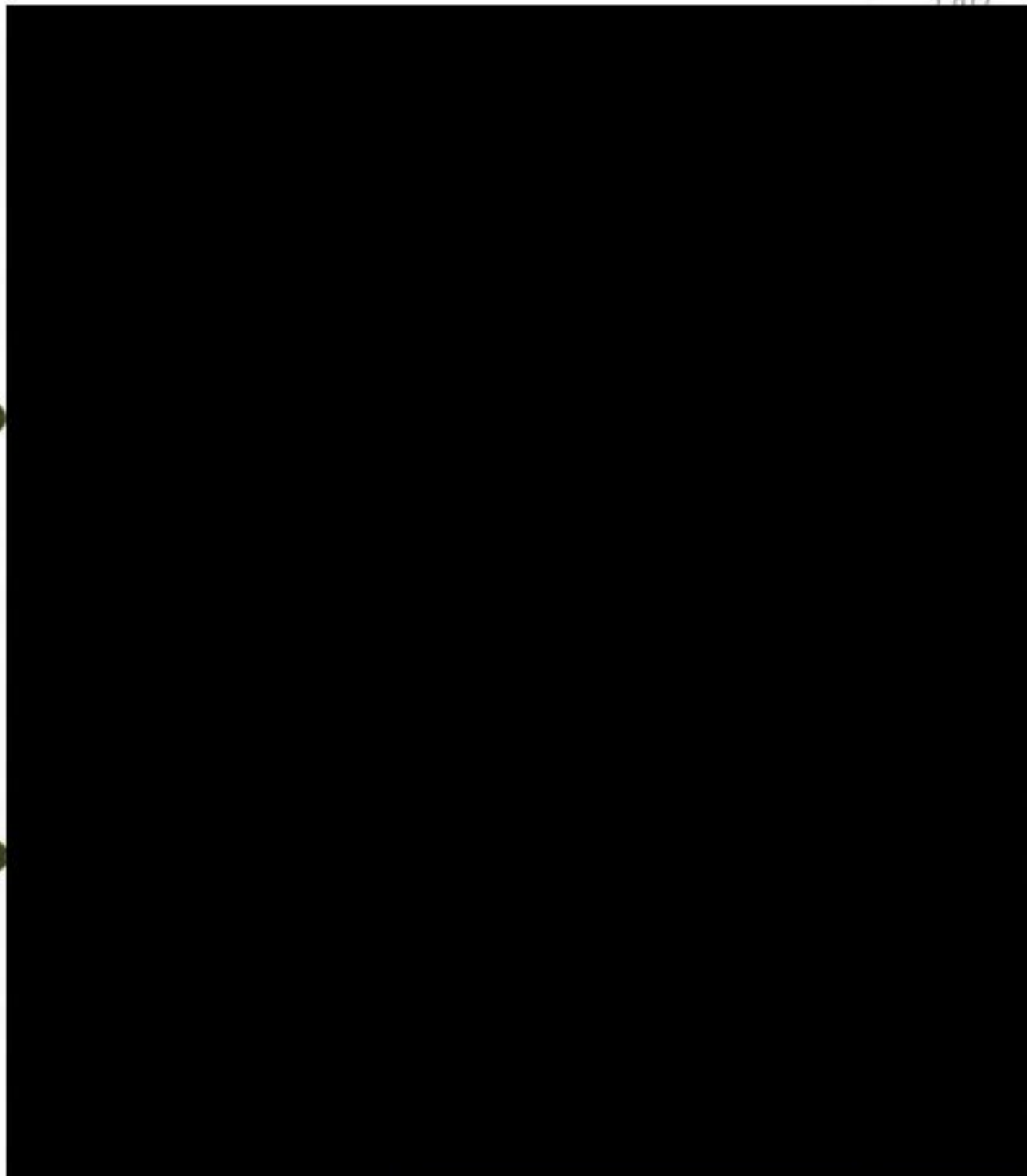

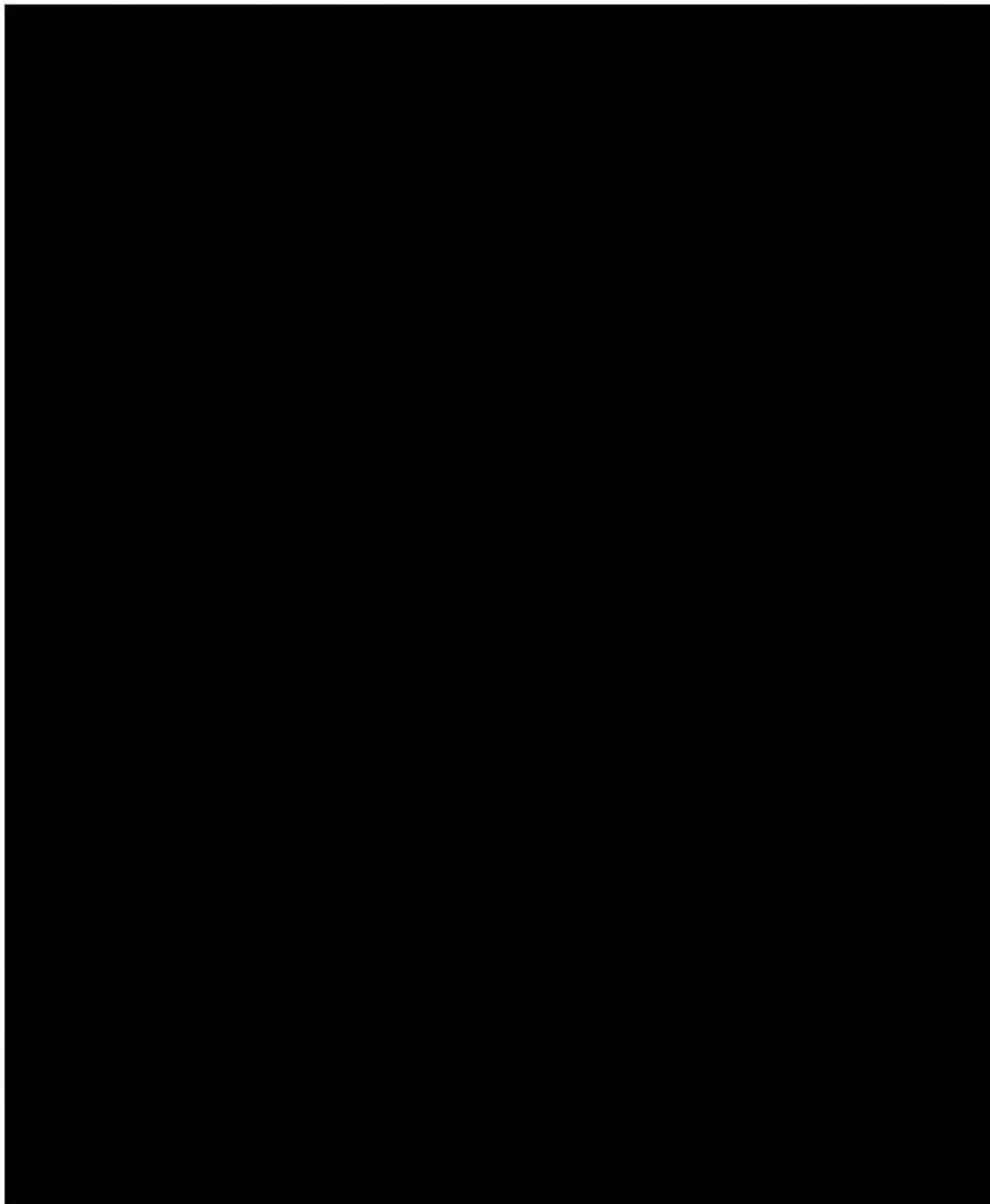

קלר אפשטיין - בעיית הדולמנים לאור החפירות האחרונות בגולן

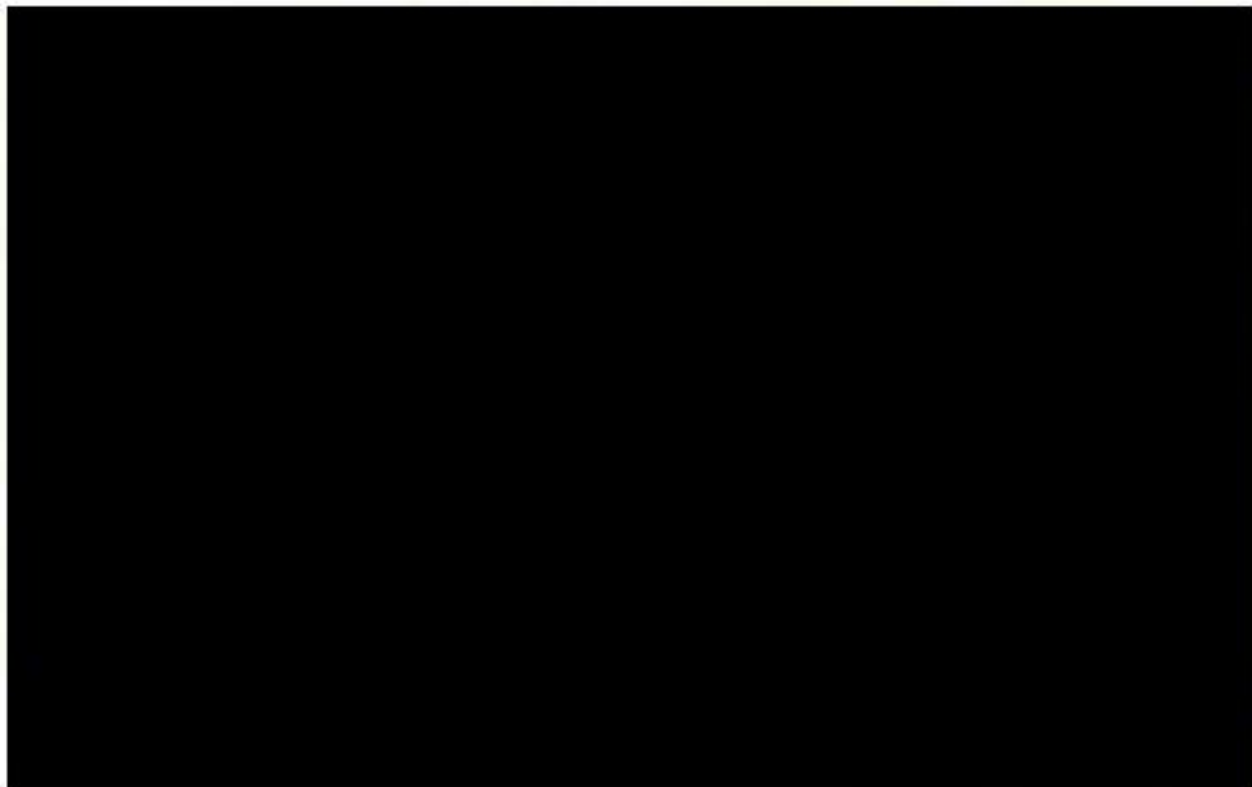

ג. מש
בא
מי

THE DOLMEN PROBLEM
IN THE LIGHT OF RECENT EXCAVATIONS

by CLAIRE EPSTEIN (pp. 1-8; Pls. 7-8)

Offprint from

ERETZ-ISRAEL

Archaeological, Historical and Geographical Studies

VOLUME TWELVE

NELSON GLUECK MEMORIAL VOLUME

JERUSALEM, 1975

ISRAEL EXPLORATION SOCIETY

הנדון: מפעל תיירות ונופש בקצין שבנפת הגולן
דו"ח מצב נכון ל-25 בפברואר 1982

1. מזה כשנה וחצי, מסוף שנת 1980, מתקיים טיפול שוטף ורצוף לקידום הנושא הנדון. במהלך טיפולי הבלבדי בנושא - כיזם חושב קצין מאז הקצחה - זכיתי, ככלל, לשיחוף פעולה נאות מכל מי שעניין לו בנושא: גורמים ממשלתיים ומונציפליים וגורמי תיירות, אשר חזמו כל אחד בחזומו לקידומו.
2. הטיפול בנושא החל על-סמך בדיקות ראשוניות, אשר הצביעו על פוטנציאל גבוה הקיים בהקמה המפעל, בהפעלתו, בפיתוחו ובהרחבתו בעתיד. זאת באשר למפעל ערכיות רבה וחרימה למספר רב של נושאים, כמפורט:-
 - א. פיתוח נושא התיירות והנופש ברמת-הגולן בפרט ובצפון הארץ בכלל. זאת ע"י מפעל שיספק שירותים, ברמה הולמת, לציבור אורחים קיים, הצפוי לגדול בכמות ובמגוון, הן תיירות מחו"ל והן תושבי הארץ. מפעל זה יתרום להארכת משך שהייה באזור וכתוצאה מכך הכרתו באופן רחב ומעמיק.
 - ב. הנמכת תודעת רמת-הגולן, כתכל ארץ בעל ערכיות לאומית. ערכיות היסטורית כללית ויהודית בעבר הבה לידי ביטוי במספר רב של אתרים ארכיאולוגיים וערכיות החישובית, לרבות משמעותיה החלוציות והבטחוניות, המבטאת בהווה. כמו כן קיומם של אתרי נופ מגוונים, מן היפים והמיוחדים בארץ והפחות מוכרים לציבור.
 - ג. קיום מפעל בקנה מידה גדול יחסית בקצין, אשר יתרום לפיתוח העיר באשר יספק מקורות העסקה לתושבי העיר והסביבה, למקצועותיהם השונים, הן בשלבי ההקמה והן בשלבי הטיפול, הן כמפעלים בו ישירות והן בעיסוקים נלווים.
 - ד. עצם הקמת המפעל והצלחתו יעודדו הקמת מפעלים נוספים ביזמה פרטית. יזמים נוספים ישאבו עידוד מקידום מפעל זה ומהצלחתו בעתיד וימנעו לפעול לביזמות והשקעות נוספות בתחומים רבים ושונים ויתרמו בכך לפיתוח מפעלים נוספים בקצין, ברמת הגולן ובכל אזור פיתוח אחר.
3. לאחר העחזיות והבדיקות הראשוניות, בוצעו במהלך השנה האחרונה פעולות בקידום הנושא בארבעה מישורים במקביל, כמפורט:-
 - א. חכנון המפעל - פרוגרמות, תוכנית אב וחכניות אדריכליות.
 - ב. אישורים - מהרשויות השונות הנוגעות בנושא.
 - ג. בדיקה כלכלית - מפורטת, רחבה ומעמיקה בסקר שהופץ במאי 1981.
 - ד. איתור משקיעים פוטנציאליים להשתתפות במפעל.
4. בחכנון המפעל ובאישורי הרשויות חלה התקדמות רבה. החכניות האדריכליות קיימות ואישורים ראשוניים קיימים מצד כל הרשויות הנוגעות בנושא. אישורים סופיים לא קיימים בחלקט בשל עיכובים בירוקרטיים מיוחדים.
5. הבדיקה הכלכלית המפורטת בוצעה באמצעות איסוף נתונים וחזות דעת מקצועיות מגורמים תיירותיים, מגורמי בנייה ומגורמים כלכליים, התאמה לנתונים סטטיים למפעל זה, הכנת תחשיבים לנפאי עלויות הקמה, הרווח המפעולי ותזרימי- מדומנים לפי תחזיות שונות והסקת מסקנות.
6. במהלך הבדיקה הכלכלית בכל שלביה ונושאייה ומסיכום מהמסקנות נמצא אישוש לפוטנציאל הגמון בנושא, כרשום בסעיף 2 דלעיל, ובאופציות החיוביות שלו. נמצא כי, בתנאים מסוימים, קיימת אפשרות סבירה להקים מפעל בעל זכות קיום כלכלית, שיקנה עניין, סיפוק וקיום בכבוד למי שיעסקו בהקמתו, למי שיעסקו בהפעלתו ישירות ובעקיפין ובעתיד יניב פירות לברכת יזמיו המבקשים מאמצים והון בנושא. להגעה לכך נדרש טיפול נכון ומאומץ, חכנון נכון ותכנוני הקמה יחידה על ביצוע יעיל ותכנוני בזמן ההקמה ובמשך הטיפול.

100-100000
100-100000
100-100000
100-100000

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF
CORRECTIONS

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
FOR THE YEAR 1900

ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

THE NEW YORK STATE DEPARTMENT OF CORRECTIONS
ALBANY: JAMES B. LEECH, STATE PRINTER, 1901.

7. על אף האמור לעיל לחיוב נמצאו במהלך הבדיקות הכלכליות מספר בעיות ספציפיות להן המפעל רגיש במיוחד ומהוות כיום אבני נגף בדרך להמשך קידומו. לבעיות אלו ערים כל מי שעובדו בשותפות בו כמאשימים ופחורבן מהווה חבאי להמשך קידום הנושא בהקמה ובתפעול. הבעיות הן בתחום הקצת המפעל - בנייתו, ציודו ואישו, בתחום הפעלתו השוטפת בעתיד ובתחום הסיכונים ואי הודאיות. להלן פירוט הבעיות כסידור לפי שלבי הקצת המפעל ותפעולו:

א. על המפעל להיות ברמה נאותה לקליטת אוחזים, הן תיירים מחו"ל במסגרת סיוריות בארץ והן ישראלים מסיירים או כופשים לחקופה ארוכה יחסית, לפי אמות מידה מקובלות בעולם. חקן הדרישות הפיזיות להקמה הוא מיושן. ידוע על חקן חדש שהושלם אך טרם פורסם. למעשה נדרש לבצע בפועל הקצת מפעל ברמה גבוהה מרמה הנומינאלית הקיימת. רמה זו, הגבוהה יותר, היא המשמשת בסיס לפרוגרמה ולחכנון. היקף ההשקעה המוכרת לסיוע ממשלתי אינו מאפשר בשום אופן ביצוע מפעל ברמה נאותה.

ב. למיקומו הגאוגרפי של המפעל השלכות על עלויות השקעתו. הריחוק מחומרי גלם, מפעלי בנייה ומרכזי עובדים בחלק מן המקצועות בא לידי ביטוי במחירי הובלה ובעלויות לחיאות וניהול. שטח הקרקע שאינו מפותח, קשיי מזג אויר צפויים ואף חקלות בתחנות אפשריות עלולות לגרום גם הם לעלייה בהיקף ההשקעה בפועל. כל מכרז לבנייה באזור רמת הגולן מחושב במחירים משמימים הגבוהים יותר מן המקובל באזורים אחרים בארץ. השיטה הקשיחה לחישוב היקף ההשקעה המוכרת לסיוע, לפי מספר החדרים, אינה מביאה נוסח זה בחשבון.

ג. בקצירן, כיוצא מן הכלל לגבי כל אזור חירות בארץ, נדרשת בניה מתקן בתחנה. לכל בניה בתחנות, לרבות למגורים, הכרה בעלות נוספת ובטיע נוסף בהשגת לפי חשבי משד הבינוי והשכון. לנושא זה, לו משמעויות בעלויות, בלוחות זמנים ובסיבוב הבינוי, אין ביטוי בהערכת היקף ההשקעה המוכרת.

ד. לקצירן מעמד מועדף במגמות הפיתוח של המדינה. עובדה זו אינה באה לידי ביטוי בדירוג האזורים בארץ לצורך הסיוע הממשלתי. למפעל בקצירן מעמד שווה לאזורים רבים אחרים מהם בעלי מוניטין בתחום החירות כגון אזור חיפה וצפונה לרבות נהריה וכן אזור אשקלון. אין כל ביטוי מעשי בחבאי הסיוע הממשלתי המקובלים כיום, שיאפשר עידוד מפעל בקצירן שברמת הגולן. החבאים הם החבאים המקובלים לכל מפעל חירות באזור פיתוח א, הנחותים, כידוע, באופן משמעותי מן החבאים למפעלי תעשייה.

ה. למפעל חירות בקצירן סיכונים פוטנציאליים רבים בתחום התפוסה הצפויה, שהיא תשכיב הנסיי לקיומו הכלכלי, הנובעים מ:

- (1) ראשונות באזור לא מוכר דיר.
- (2) חוסר מודעות לנושא מצד גורמי חירות.
- (3) חששות אפשריים של סוכני חירות בארץ ובחול בשל סיכונים פוליטיים/בתחנות לסאורה.

כמו כן למפעל סיכונים נוספים בתחום הפעלתו הנובעים מ:

- (1) מיעוט תושבים בשלב זה.
 - (2) הצורך בהשגת כח-אדם למקצועות המשמימים ו/או ...
 - (3) הצורך בקליטת כח אדם משמיט והטיפול בכך.
 - (4) ריחוק ממקורות אספקה, אחזקה וטיפול אחרים.
- ליכסויי סיכונים אלו אין כל ביטוי בחבאי הסיוע הממשלתי המקובל כיום.

8. הבעיות המוצגות לעיל ניתנות לפתרון באם תהא בהן הכרה מצד הגורמים השונים במעמלה ובכונות לסיוע במגמה לקדם את המפעל ולהביא להצלחתו. להלן פירוט 10 נושאים בהם נדרש סיוע מדינה. כל הנושאים האלו נובעים מן הבעיות המוצגות בסעיף הקודם ומימוש רובן ככולן כעוגן בחוקים ובחוקות ובסמכות הנוגעים בדבר:
 - א. אישור היקף השקעה מוכר לסיוע מממשלתי לפי החשיבים מעודכנים שבוצעו או לחלופין הכרה בהיקף השקעה מוכר לפי תשת בית מלון 4 כוכבים וזאת לפי פרוגרמה מחייבת שתוכן במאוס גורמי המכון ששאל משרד החירות.
 - ב. הכרה במקדש עלויות הנובעות משיקומה הגאוגרפי של המפעל, לפי החשיבים ונטיון הקיימים במשרד הבינוי והשיכון לגבי בניה במזור זה - להערכתי כ-100 מיליון, להיקף ההשקעה המוכר לסיוע מממשלתי.
 - ג. החלטה במנהל מקרקעי ישראל לחישוב מינימלי של מחיר הקרקע באשר אינה מפותחת כלל.
 - ד. הכרה בנושא הבניה הבטחונית כמרכיב ידוע ומוגדר במחשבי משרד הבינוי והשיכון כ-15% - 20% וסיוע בו, במקובל, סלולואה - עומדת - בטחונות.
 - ה. הענקת מענק פיתוח למפעל, כמחצית מהיקון מס' 20 ל"חוק לעידוד השקעות הון" בשעור של 25% מהיקף השקעה מעודכן.
 - ו. הקצאת מקדמה למשך כל תקופת הקמת המפעל.
 - ז. שיפור תבאי החזר חלק ההשקעה שיהווה הלוואה באמצעות הארכת משך פרעון הריבית בלבד והארכת משך פרעון הקרן והריבית.
 - ח. הסחפות בעצט המיפעל כגבס כערבות להלוואה.
 - ט. עידוד לסוכנויות חירות שתפנה אורחים למפעל.
 - י. הבטחת בלעדיות למפעל, באופן עביר, לשנות עד להתבטחות הכלכלית וראיה בעין של צורך במפעל נוסף דומה.
9. כמי שמעורה בנושא היטב אני סבור כי מימוש הנושאים הדרושים סיוע מדינה ובמקביל המשך טפול נכון בכל המפעל יוכל להביא לקידומו במהירות באשר שותפים פוטנציאליים אחרים הביעו כבר את ענינם בנושא באם הבעיות המיוחדות למפעל זה תפתרה.
10. מעל ומעבר ל-10 הנושאים לגביהם נדרש סיוע ספציפי רצוי היה כי ימונה איש משרד החירות כמלווה את המפעל ממחילת הקמתו אשר יוכל לסייע רבות ב"קשיים" קצוותי ולהביא לקידומו הנכון.
11. קיימת חשיפות רבה בנושא לאישורו בימים אלו על-מנת שניתן יהיה לבצל את האביב והקץ הקרובים לעשייה אשר תביא להשלמת הקמת המפעל תוך כשנתיים.

בברכה,

נחליך מיסאל

מדינת ישראל

משוד התזירות

ח י מ ה

תאריך: ב' באדר תשס"ב
25 בפברואר 1992

מספר:

מספר תעודת זהות: 01-03-1992
מספר תעודת זהות: 01-03-1992
מספר תעודת זהות: 01-03-1992

אל: מר י. פולג, האחראי על הפרוייקטים בצפון, חב' לשיחות עכו.

הנדון: - שלש

בכביש העולה מהבניאס לבולין לפני צומח גשר ביילי לנוח-אטיב וחכמים היטן הסוביל
למסערה, קיים ספל פיס מרשים בשטח, הספל נקרא גם לעתים ספל הבניאס. במקום
מורה חניה ודרך בינה נוחה (כ-50 מ') לתצפית על הספל, אך במקום אין שילוט.

אודה לך אם תבחון אפשרות להצבת שלם מתאים כי הרכה סנקרים העוברים ליד הספל
פוגחים עליו וזאת מחוסר ידיעה.

ב ב ר כ ת,

י-א

הצחק: מר א. רייף, ירושלים.

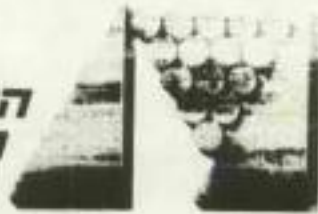
י-א/שכ

טלפון 3-2-66521 (04)
טלפון 20992 (067)
טלפון 54144 (085)

חיסות 33 121
טבריה 14 269
נצרת 16 000

רוד תרצל 16
רח' נצרת 8
רח' קומבה

איחוד חיסות והצפון
לשכת מדיעין לחיירים
לשכת מדיעין לחיירים

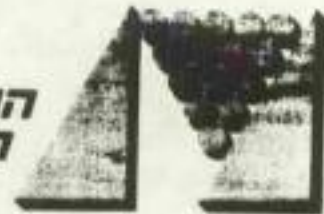

תכנית פיתוח תיירות ונופש
בגליל העליון ורמת הגולן

החברה הממשלתית לתיירות, רשות שמורות הטבע, והאגודה לקידום תיירות בגליל
העליון נערכות עתה לקראת הכנת תכנית פיתוח תיירות ונופש בגליל העליון וברמת
הגולן.

זיכרון תכנית

1. גיבוש מדיניות ותכנית פעולה לפיתוח ועידוד תיירות בגליל העליון וברמת הגולן.
 2. פיתוח ענפי התיירות ופעילויות הנופש לסוגיהן, בהתאם לעקרונות ומערכת העדיפויות שנקבעו ע"י "תכנית האב לתיירות".
 3. העלאת רמת האטרקטיביות של האזור לגבי תיירות החוץ, תיירות הפנים ותושבי המקומיים, תוך כדי הרחבת הבסיס הכלכלי ויצירת מקורות תעסוקה לתושבי האזור, הרחבת היצע שירותי הבידור והנופש, כל זאת תוך שמירה על ערכי טבע ונוף ואיכות הסביבה, ורווחת תושבי המקום.
- עם גמר עבודת התכנון, יקבלו יוזמי תכנית הפיתוח תוכניות עבודה אופרטביות, המפרטות את קדימויות הפיתוח, אשר תשמשנה ככלי לקבלת החלטות למעצבי המדיניות ומבצעה.
- מערכת התוכניות הפיתוח, שתהיינה ברמת פרוט של תכנית בינוי ערים, תצגנה גם את המדיניות הפיננסית הרצויה, היקפי ההשקעות הדרושות, מקורות מימון, ותצפית ההכנסות לכל אחד מהפרויקטים.
- כ"כ תבאנה התוכניות המלצות למדיניות הקצאת הקרקעות, שמירת רזרבה קרקעית ושימור אתרים, והמלצות בנושא שווק ועידוד מכירות למגזר התיירות על ענפיו השונים.

שלבי העבודה

- א. הגדרת גבולות האזור המתוכנן.
- ב. אסוף מידע על המצאי התשתיתי תיירותי הקיים -
 1. מצבת שירותי אכסון קיימים (בתי מלון מומלצים ואחרים, בתי הארחה, בתי הבראה, קמפינגים, כפרי נופש, אכסניות נוער, אכסניות נוצריות וכו'), ואופן תפקודם (לינות ותפוסה ע"י תיירי חוץ ותיירי פנים, עונתיות, כוח אדם לסוגיו וכו').
 2. שירותי אוכל ומשקה (לפי סוגים ולפי היקף פעילות).
 3. שירותי מסחר ושירותים משלימים.
 4. שירותי בידור ובילוי.
 5. תשתית תחבורתית קיימת - כבישים, דרכים, מסלולים מנחתים וכו'.
 6. אתרי ביקור קיימים (והיקף הפעילות בהם) ע"פ -
 - אתרי טבע
 - אתרים היסטוריים
 - אתרים ארכיאולוגיים
 - שמורות טבע
 - גנים לאומיים
 - חניוני הק.ק.ל. וכו'
 7. מצאי אתרים בזיקה למים - בריכות שחיה, מפעלי מים, מקוי מים וכו' לרצפה, לדיג ושימושים אפשריים אחרים.
 8. רכוז התכניות התיירותיות הקיימות -
 - תכניות ארציות, תכניות מתאר, תכניות פיתוח ותכניות מאושרות אחרות, פרויקטים בשלבי תכנון ועיוני וכו'.

9. רכוז נתוני בעלויות על הקרקע, המתקנים השונים, והקרע הפוטנציאלית לפיתוח.

10. אסוף נתונים באשר לשיטות שוק התיירות והנופש באזור.

11. אסוף נתונים השוואתיים על אזורים בעלי אופי אקלימי ג'ג וכו' דומה בחו"ל, ונתוח ענף התיירות והנופש.

ג. שלב עיבוד הנתונים

1. מיפוי הנתונים ונתוח משמעותם הכלכלית.
2. בדיקת קשרי הגומלין (תחרותי משלים וכו') בין האתרים השונים וסוגי השירות השונים.
3. חיזוי, הביקוש הצפוי לכל אחד ממגזרי השירותים, ע"י תושבי חו"ל ותושבי הארץ, בהתאם לנורמות שהותוו ע"י תוכנית האב לתיירות (נופש ארוך, נופש בינוני, נופש קצר ופנאי).
4. התאמת הביקוש האזורי הצפוי, לתחזיות הכלל ארציות הצפויות במגזרים השונים.
5. בחינת הביקוש הצפוי (בהתאם למפורט בסעיף 3 דלעיל) ע"פ ארצות מוצא, דת, גיל ומוטיבציות ביקור, וחשוני בהתנהגות הסוציו-כלכלית של מגזרי הביקוש השונים, כפונקציה של האופנויות הללו.
6. בחינת נושא רווחיות התפעול של כל אחד מסוגי ההיצע התיירותי כפונקציה של צורת המימון, גיל הפרויקט, גודלו, אופי הנהול (בעלות פרטית קבוצ וכו'), סוגי האורחים, השפעת העונתיות, וגורמים רלבנטיים אחרים.

- 4 -

7. בחינת מקורות כוח האדם לסוגיו ורמותיו המצויים באזור, והשלכות הצפויות בנושא זה, כתוצאה מקצבי פיתוח שונים.
8. בדיקת שמושי קרקע אלטרנטיביים (במקרה של קרקע במחסור) מאספקט של רוחיות כלל משקית אזורית ואחרת.
9. בחינת השפעת פיתוח אזורי מואץ של תכלי ארץ אחרים מתחרים (קשרי הגומלין הבין-אזוריים) בטווח הבינוני והארוך.
10. בחינת שיטות ארגון ושווק אלטרנטיביות הישימות לאזור.
11. הצגת x אלטרנטיבות ראויות לבחינה בפני וועדת ההיגוי, הכוללות את מכלול מגזרי היצע השרותים ואזונו ע"י ביקוש חזוי, ההשקעה למרכיבית ומקורותיה, הדרושה לבצוע האלטרנטיבה ומשך הזמן החזוי הדרוש לבצועה.

ד. שלב ההחלטות

- עבודת המתכנן, תלווה לזוי צמוד ע"י וועדת הגוי מצומצמת שתמונה מבין חברי וועדת ההיגוי.
- לאחר הצגת x האלטרנטיבות כמוזכר לעיל, והחלטה על קבלת אחת מהן, כאלטרנטיבה הנבחרת, תתורגם אלטרנטיבה זו לתוכנית בצוע אופרטיבית אשר תוגש, כאמור ברמת פרוט של ת.ב.ע. לגבי כל שטח שיוקבע כשטח התכנון, ותהווה פרוגרמה מדויקת לתכנון שירותי התיירות והנופש, לרכות -
- הגדרת מוקדים
 - זיהוי אתרים
 - קביעת ייעודי קרקע, שמושי קרקע, ושמור אתרים
 - תצוין שלבי פיתוח וקדימויות פיתוח לכל אחד ממגזרי התיירות הנדונים

5/.

- 5 -

היקף ההשקעה הדרוש, לרבות מקורות מימון אפשריים, של כל אחד מהפרויקטים המוצעים לפיתוח, ותזרים המזומנים הדרוש לכיסויה + רווח סביר למשקיע.

כל זאת תוך אבחנה בין פרויקטים חשתיים ארציים בעלי אופי תיירותי, לבין פרויקטים שהנם פרויקטים כלכליים באופיים.

- כוח האדם לסוגיו הדרוש בהתאם לאלטרנטיבה הנבחרת, אופן גיוסו או הכשרתו, וההערכות הדרושה לקליטתו.

- אופי ההתארגנות המוסדית והבינמגזרית - תיירותית המומלצת הדרוש לשוקו המסיבי של האזור בארץ ובחו"ל.

- הבהרת יחסי הגומלין שבין התכנית המוצעת לבין תכניות אזוריות אחרות, ותכניות ארציות.

- אשור התכנית ע"י וועדה ארצית לתכנון.

אשר
למספר
4359

החברה הממשלתית לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

ירושלים, י"ד בחשוון תשמ"ב
11 בנובמבר 1981
מספרנו: 4359

אל: י.סוקר

מאת: ג.כהן

הנדון: אתרים בגולן

במסגרת הכנת הנושא להצגה בחברה התבררו הפרטים הבאים:

רוג'וס הירי - האתר בבעלות ממ"י.

ניתן להכשיר דרך מטוף מהודק ברוחב 4 מ' מצומת גמלא לאתר (2.5 ק"מ).
עלות הדרך עפ"י הערכת מ"א גולן מיליון שקל.

בריכת הקצינים - האתר בבעלות ממ"י שיפוץ הבריכה והסדרת הדרך לאתר כולל
הכשרת מסובה (לסבוב של אוטובוס) כמיליון שקל.

חברת "עפרה" - חברת פיתוח של מפעלי רמה"ג נתנה הערכות אלה.
אורי מאיר אחראי פיתוח תיירות מטעם ר.מ.א. הביע נכונות לשתף פעולה עם החמ"ת
ולבצע פרויקטים אלה בשותפות.

ל י ד י ע ה .

ב ב ר כ ה ,

גדי כהן

העתק:

מר א.ברוק - מנכ"ל

מר א.אורבך

גכ/נג

תפוצת מניות וליניות באגף ובמבורה

מבורה - 1980

אגף - 1980

ליניות (אלפים)	תפוצת מניות %
33.7	יבואר - 40.2
49.7	פברואר 56.6
61.8	מרץ 65.8
69.6	אפריל 76.6
51.8	מאי 55.2
31.4	יוני 34.9
51.9	יולי 54.5
68.7	אוגוסט 70.6
45.2	ספטמבר 49.6
58.5	אוקטובר 61.3
47.2	נובמבר 49.3
42.2	דצמבר 45.3

ליניות (אלפים)	תפוצת מניות %
2.3	יבואר 18.7
3.6	פברואר 26.9
7.3	מרץ 34.1
13.2	אפריל 50.9
7.2	מאי 34.9
6.2	יוני 30.0
12.5	יולי 46.6
19.7	אוגוסט 69.1
9.7	ספטמבר 35.6
5.9	אוקטובר 28.3
4.0	נובמבר 22.0
3.5	דצמבר 17.5

אגף 81

36.4	יבואר 39.3
48.5	פברואר 57.9
27.2	מרץ 69.7
75.5	אפריל 80.0
57.5	מאי 59.2
41.9	יוני 43.2
56.0	יולי 55.9

2.8	יבואר 14.7
4.4	פברואר 28.1
9.0	מרץ 40.3
14.5	אפריל 59.6
8.8	מאי 35.3
7.2	יוני 28.7
10.8	יולי 40.3

החודש השיעור יבואר-יולי 81 לעומת יבואר-יולי 80

במבורה - עליה של 10%

במבורה - עליה של 10%

" - בתפוצת ירידה של 2%

" - בתפוצת עליה של 5%

החברה
הממשלתית
לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

28.10

תאריך:

מל:

מאת:

הנדון:

1. אגד"מ לעבודות טני - קולן
2. פאק לציור קולן - פנימה בהרצם
בית, סלול, קדי, סיפס, נירה,
3. לקראת הפנימה הפן טלח"א
4. אזהר אחרי טני יבואם כספים / אגפים לטאגדיו
5. אשמה

DAN TANI
ARCHITECT
AND CITY PLANNER
23 RANAK St.
TEL-AVIV
Tel: 229098

החברה הסבסלית לתכנון
כ"ט חשירי העצמה 81 = 27.10.
סיקור ת"ק

דן טנאי
אדריכל
ומתכנן ערים
רחוב רנ"ק 23
תל-אביב - 63464
טל. 229098

16.10.1981

ואסו וצוה, ר"ב חני מדזיה אלמ
נסיון א נחמא בינים בקולס הפילדן.
בפולס הפסיה אפסל בל פא אג
הקסלמא בקולסא הקנאלה - אנו מל
לסמל פה והיה פה לעצמא מל
לחמא פה מלמא מלמא פה מלמא
במחלק הקנאלה א מלמא מלמא
22 בפברואר
מל

נ"ב. פה הוקם: מלמא בסבסל - ופא הקנאל (הלמא הקנאל)
סג בלמא הקנאל
מלמא ופא פה בלמא מלמא אנו מלמא הקנאל.

1941

1941

1941

1941

1941

1941

1941

דן טנאי - א ד ר י כ ל

הגולן - מסלולי תיירות

נתוח ביניים לאחר סיור בגולן עם יוסי סוקר וגדי

א. הגורמים המעורבים ישירות או בלתי ישירות בתכנון ובביצוע:

1. משרד הפנים.
2. משרד הבטחון.
3. משרד עבודה מע"צ.
4. משרד החקלאות.
5. משרד התיירות.
6. החברה הממשלתית לתיירות.
7. מנהל מקרקעי ישראל.
8. הסוכנות היהודית.
9. רשות שמורות הטבע.
10. רשות הגנים הלאומיים.
11. השלטון המקומי.
12. אגף העתיקות.

ב. סקרים ותכניות שנערכו ופורסמו מאז שהרמה בידינו

1. בחינת אלטרנטיבות לפתוח אחרי תיירות בצפון רמת-הגולן ובדרומה, נערך עבור רשות שמורות הטבע, 1969.
2. תכנית לפתוח תיירות ונופש בגולן, נערך על ידי רשות שמורות הטבע, משרד התיירות, הסוכנות היהודית, מנהל מקרקעי ישראל, 1970.
3. תכנית לפיתוח רמת הגולן 1995 - 1979 נערך על ידי ההסתדרות הציונית העולמית, החטיבה להתיישבות, ינואר 1979.
4. תכנית מתאר לרמת-הגולן על ידי הועדה המחוזית לתכנון ובניה רמת-הגולן 1980 - מבטלת תכנית קודמת.

בינתיים נעשו בגולן דברים יפים וסוכים מבחינת ההתיישבות והתיירות
אולם אי אפשר לאחר למוד המצב והחומר לא לשים לב שהכפילות והסתירות
שבחנון בטיפול ובביצוע בשטח.

ג. פרסומי הדרכה והסברה:

פרסומים כאלה קיימים לרוב מאז סוף המאה הקודמת. אולם אני מתייחס
אך ורק לתקופה הישראלית הנוכחית.

1. מרדכי נישטט: הגולן

בהוצאת צבא הגנה לישראל, מערכות.

2. הגולן - קובץ מאמרים

בהוצאת המדור לידיעת הארץ בתנועה הקבוצית.

3. חרבות האבן הגדולה בגולן - מדע

עתון מדעי לכל. כרך ט"ו 10,70/71

4. מדריך ישראל

בית הוצאה כתר - משרד הבטחון

ד. מוקדי התיירות שבוצעו עד היום:

1. אל-חמה - ע"י החברה הממשלתית לתיירות.

גישה טובה לתכנון ולביצוע, סדר ונקיון, הנאה מלאה למבקרי.

2. כורסא - ע"י רשות הגנים הלאומיים נפתח לא מזמן לביקור של תיירים.

ביקורת טובה של העתונות, כלי התקשורת והמבקרים על תכנון וביצוע
והאתר בכללו.

3. רמות - כפר נופש. נפתח לא מזמן. נקי ומסודר. תכנון גרוע.

המתכנן חסם מכל עבר את המבט אל נוף הכנרת. המבט היוצא מהכלל יפה
והייחודי לסביבה זו. יתכן והבסיס הכלכלי מחושב טוב.

4. גמלא - רשות שמורות הטבע. אתר היסטורי, מרגש, ביצוע החפירות והחשיפה מתוך התלהבות ואהבה האופייניים לשמריה גוטמן. תכנון האתר גרוע ומתחת לכל ביקורת. אם הכוונה של שמריה גוטמן היתה להנציח את הקדושה ההיסטורית של המקום, הרי שהתכנון והטיפול הסביבתיים הינם חילול הקודש. האתר מגודר ועתה מחקינים שער שלא יאפשר כניסה אלא בשעות המיועדות לביקורת. אתה נכנס לרחבה ורואה לפניך על רקע המרחב של מדרונות הגולן המערכיים המרשימים ניצב אוטובוס-מזנון, המכריז על מכירה של משקאות וכו'. הדאגה למבקר מבחינה זו באזור הגולן מובנת, אולם נראה לי שלא זה הפתרון במקום הזה. אין זה כלל אשמתו של המחנך שהגישה לאתר העתיק של גמלה קשה מפאת הטופוגרפיה והמבקר הממוצע אינו יכול להתגבר על הירידה והעליה חזרה. נשאלת השאלה למה לחייב מבקר שאין באפשרותו לבקר באתר בתשלום של 12 שקל עבור כניסה לרחבה שאינה עומדת בפני שום קריטריון של תכנון ותחזוקה. ביקורת זו כוללת גם את התכנון ותחזוקת השבילים לדולמנים וחפירות גמלא וכוללת את השילוט - חבל.
5. קצירן - תכנון טוב ותואם את הסביבה. מוזיאון מתוכנן היטב סימפטי ומעניין. מרכז מסחרי צנוע ונעים. מסעדה ברמה בינונית טוב. לא הרחק בית כנסת עתיק. התכנון, הביצוע והגישה אינם מושלמים. החורש של הקרן הקיימת לישראל בקרבת בית הכנסת מאולתר וחסר התאמה לסביבה. בכל זאת חיובי.
6. באניאס - רשות שמורות הטבע. מלבד האטרקציה ההיסטורית של חזות הסלע הקושר את המקום לאל פאן ומלבד הנביעות ואפיקי המים הנהדרים מהווה הבאניאס את השער הצפוני לגולן ולחרמון. חזית הסלע נמצא במצב של התפוררות כאשר איש אינו דואג לשימורו ואם יימשך המצב כפי שהוא היום, לא ייראו גם אפיקי המים. אילו הייתי ציני הייתי מציע לשנות את שם המקום ל"בורקס של סמי". נראה לי שבזה נאמר הכל על אתר יפה זה.

7. אתר החרמון - ניהול נוה אחיב. באתר הזה רוכזו מבנים ומתקנים הרחוקים מכל חן אסטטי ותכנון השטח מזכיר חצר של סוחר גרוטאות בנין. השנה ~~מקבץ~~ מבנה מפואר ויפה לשירות הציבור בתוך חצר הגרוטאות. *ג'ר'ז'ים*

אם להוסיף לששה האתרים המפורטים לעיל את בריכת דם והכפרים הדרוזיים מסעדה ומגדל שמש הרי שהשלמנו את כל האפשרויות של מסלולי הביקורים הקיימים היום בשביל התייר המתנועע על כבישי אספלט.

הפוטנציאל התיירי בגולן גדול מהאפשרויות הנוכחיות. בביקורנו נבדקו האפשרויות הנוספות והן הצרופים השונים המצטרפים למסלולים רצויים מבחינת התיירות.

כולנו הסכמנו תוך כדי הסיור שמסלולי התיירות בגולן שיש בהם עניין מתמשכים מהמערב אל המזרח וחזרה חלילה ושאין כמעט כל עניין במסלולים דרומיים - צפוניים או להיפך.

ה. הפוטנציאל של מוקדי תיירות

1. ה ח א נ י ם

מרכז הגולן שימש במשך מאות רבות בשנים דרך מעבר לשיירות מהמזרח הרחוק אל הים התיכון. לאורך אוחה הדרך הוקמו אכסניות ופונדקי דרכים ששרתו את האורחות שעברו בדרך. אחד הנוסעים הנוצרים מתמאה ה"ז מזכיר ארבע חאנים בין גשר כנות יעקב לדמשק. כשטח הנמצא עתה בידנו ביקרנו כחאן שעל יד גשר כנות יעקב וכחאן אל ג'וחאדר שכרבת רפיד במזרח.

2. אתרים פרהיסטוריים

- גלגל הרפאים
- הדולמנים ליד גמלא, ליד גלגל רפאים.
- התחלת השכר האסיו-אפריקני (מבט מהר דב).

3. מצפיים

- מצפה לעבר קונטרה.
- מצפה קלעת נמרוד - צפון מערב.
- מצפה סוסיתא - כל עמק ים כנרת והחולה.

4. אתרים היסטוריים

- סוסיתא.
- קלעת נמרוד.
- באניאס (העיר ההיסטורית).

בפוטנציה יש כמובן ברמת-הגולן מספר רב של חורבות עתיקות כולל כתי-כנסת שהטפול בהם יכול רק לאחר שתיווצר תשתית של מסלולי ביקור המתבססת קודם כל על האובייקטים המרשימים. כן לא נראה היה לנו שיש בשלב זה לטפל בכל אתרי הנוף בעיקר בזאדיות הניתנים לביקור על ידי הולכי רגל בלבד. אתר נחמד הוא בריכת הקצינים אולם לא נראה לי שפרט לנקיון רצוייה באתר זה היום כל השקעה.

1. תכנית מעשית לקידום

1. שני מסלולים נראים מעשיים: המסלול במרכז הגולן והמסלול בצפון הגולן.
2. יש להתחיל בטיפול נמרץ קודם באותם האתרים שאליהם קיימים כבישי גישה והם: -
 - החאן שליד גשר בנות יעקב.
 - כל שלושת המצפים.
 - האתרים ההיסטוריים.
3. יש לתכנן אפילו אין עוד גישות של כבישים: איך להראות את האתרים הפרהיסטוריים.
4. חאן אל ג'וחאדר - תכנון.

האובייקטים התייריים הקיימים עד היום בתוספת הפוטנציאל מהווים
רשת תיירות מעניינת ביותר. הגישה חייבת להיות הכנון מידי
והכיצוע מתוך כל השיקולים המתלווים לחכנית כזאת. ביצוע ללא הכנון
כמו באניאס ואתר החרמון הם בעוכרינו. הנוף היפה של הגולן והמורשת
ההיסטורית מחייבים גישה רצינית.

אדען הוולן

לוי גרין
דאס זאגט 14-17

44

ל' אדר א' תשס"א
6 תרץ 1981

ארץ הגולן

בטאון ועד ישובי הגולן

-
- 3.....פתחי דברים
- 4.....מודיעין רמח"ג
- 7.....מה נעשה בועד ישובי הגולן
- 8.....מה נעשה כמועצה אזורית גולן
- 10.....קלוד אפ - נאות גולן. שמעון ו.
- 12.....אהרון נחמיאס על הקו האדום של ארץ הגולן. ראיון שמעון ו.
- 14.....התרבות הכלקוליתית בגולן. קלר אפשטיין
- 18.....דמעות תנין
- 20.....שטויות. יהודה הראל
- 22.....זוית אישית - תגובה. ח"כ זאב כ"ץ
-

תצלום השער: בית כלקוליתי ברסם חרכוש.
(מאמר בעמ' 14)

עורכת: רמונה בר לב

מערכת והנהלה: איתן ליס, שמעון שבס,
יהודה הראל, רמונה בר לב, שמעון ו.

מול"ים: ועד ישובי הגולן, מועצה אזורית
גולן, מועצה מקומית קצרון, מועצת פועלים
אזורית גולן.

מען המערכת: רחבת שיזף 3, קצרון
רמת הגולן.

הדפסה: "לפיד הגולן" בע"מ טל' 61403

חוברת מס' 44

ל' אדר א' תשמ"א
6 מרץ 1981

'עפר"ה' עבודות כיתוח רמת הגולן

בישיבה של הנהלת "מפעלי רמת הגולן" יחד עם הנהלת "מי גולן" התקבלה החלטה יבשה:

"סוכם להביא לידי הקמת חברה קבלנית לעבודות פיתוח, אשר תהיה אחראית על נושאי בינוי ועבודות פיתוח במסגרת מפעלי רמת הגולן. הומלץ כי כעלי המניות בחברה יהיו מפעלי רמת הגולן ומי-גולן. בהנהלת החברה יהיו חברים משתי האגודות".

מאחורי החלטה צנועה זו עומדת כוונה להקים חברת בניה, אשר תיקח על עצמה תוך זמן קצר את מרבית הבניה המתבצעת בגולן. כמובן, שכל גורם הבונה בגולן (ישובים, משרד השיכון וכו') יהיו חופשיים גם בעתיד לבחור בעצמם את החברה, אשר תבצע עבורם את העבודה, אך אין ספק שבמשך הזמן תיפול הבחירה על 'עפר"ה'.

'עפר"ה' תראה כמטרתה העיקרית לא את הרווח המירבי, אלא את הבניה המהירה על פי האינטרס של הישוב, ואת השארת הרווח ברשותו של הישוב.

הקמתה המהירה של החברה ויכולתה לעמוד במשימות שהטילה על עצמה מסתמכת על שיתוף פעולה הדוק עם משרד השיכון ועל עזרה ושיתוף מצד המחלקה לבניה של ה"שומר-הצעיר".

יותר מכל נושא אחר תלוי פיתוח הגולן בקצב, באיכות ובהיקף הבניה. שליטת הישובים בנושא הבניה על כל צדדיו תבטיח את השפעתם על קצב הפיתוח.

חברת הבניה - 'עפר"ה' יכולה להתפתח תוך זמן לא רב לעוד מכשיר כלכלי חשוב, שישתלב במערכת הכלכלית האזורית.

יהיה זה עוד צעד לקראת המצב בו יתפתח האזור בכוחות עצמו, ולא יהיה כת תלוי בהחלטות של גורמי חוץ, עליהם אין לנו שליטה.

א.ה.

● תעשיה בקצרין

פגישה נוספת (שניה במנין) בין ראשי העיר קצרין לבין ראשי המחלקה הכלכלית בחברה העובדים, מנכ"ל "כור מת-כת" ונציגי "חזיון" ותעשיה הקיבו-צית נערכה בתחילת השבוע בקצרין וב-מהלכה נדונו שאלות ובעיות, הקשורות במציאת פרויקט להקמת מפעל בקצרין. הפגישה נערכה בהמשך לביקורו של תח' ירוחם משל-מזכ"ל ההסתדרות וראשי ה-הסתדרות בקצרין לפני כחודשיים. בעק-בותיה הוקמה ועדה בה חברים בין ה-אר: בן רבינוביץ- מנהל המחלקה הכלכלית של חבה"ע, יצחק בן דב - מנכ"ל "כור מתכת" וראשי המשק התעשייתי ו-הכלכלי בהסתדרות.

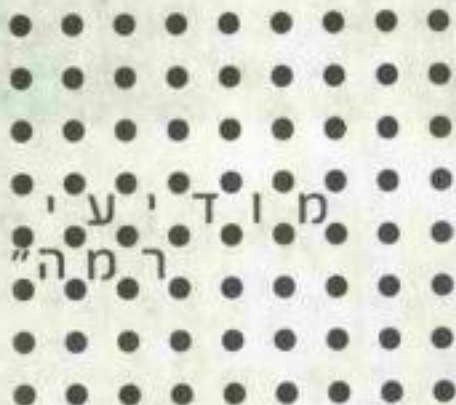
במהלך המפגש סיירו האורחים בקצרין ועמדו מקרוב על מצוקת התעסוקה בעיר. שמואל אבר, מזכיר מועצת הפועלים, תבע מאנשי כור וחבה"ע ל"חתור" ענין ולא למשוך את הנושא, שכן לדבריו, התושבים וראשי העיר נגררים מתבטחה להבטחה ובשטח לא זז דבר. בתגובה אמר בן דב יצחק, כי "הפרוייקטים לא מצויים אצ-לי במגירה" וכי יש לבדוק היטב כל פרויקט שמוצע. כל הגורמים חמימי-דעים באשר לאופי המפעל והיקפו (לא גדול אבל מתוחכם) וכי לא מדובר במ-גבלות כספיות. "הבעיה היא למצוא את הפרוייקט המתאים לקצרין" (כפי שסכם סמי בר לב, ראש המועצה המקומית). סו-כס, כי יבדקו פרויקטים נוספים, שיו-צעו ע"י נציגי קצרין ואנשי "כור" במגמה לפתוח בקרוב מפעל מתאים, שיש-ייע לפתור את מצוקת התעסוקה בעיר.

● מתחילים לבנות את בית האריזה

נחתם חוזה בין "מפעלי רמת הגולן" ובין חברת "מבני תעשיה" ובימים הק-רובים יוחל בבניית בית האריזה והקי-רור באזור התעשיה של קצרין. המבנים ישתרעו על שטח של 5500 מטרים. בחו-רף כבר יארזו בקצרין את האבוקדו של רמת הגולן ואת התפוחים של ישובי ד-רום הגולן.

● אושר"ה עובד !

בסקס צנוע נחנך מפעל 'אושר"ה' לא-ריזת הבננות של "מפעלי רמת הגולן". כמקובל אצלנו, גערך הטקס חודשיים א-חרי שהמפעל התחיל לעבוד. בינתיים אורז המפעל את הבננות של המושבים רמות ומעלה גמלא והוא פתוח לשותפים נוספים.

● "בית מתפתח" - דגם חדש בקצרין

הקיצוצים התקציביים וסגירת "ברזים" בעיקר מצד משרד השכון, אילצו את ראש המועצה המקומית בקצרין לבדוק אפשר-ויות תכנון ובניה חדשות בעיר, ומס-תבר שכאשר הלחצים גוברים ומפעילים את ה"ראש" - מוצאים, בדרך כלל, פתור-נות, בחינת מעז יצא מתוק. סמי בר לב, ראש המועצה המקומית בקצ-רין, סיפר כי בשבוע שעבר סוכם בין משרד השכון והמועצה המקומית קצרין, כי כרובע "נווה", שבנייתו החלה כבר, תשובה שיטת הבניה ותיבדק אפשרות ל-בנות בתים בשיטת "הבית המתפתח", דה-יינו, במקום לתת למשתכן החדש בתים סטנדרטיים של משרד השכון - יקבל המש-הבן "גרעיו" של בית "ירק" 60 מ"ר), והוא (המשתכן) יוכל להרחיב את דיר-תו כרצונו וכראות עיניו עד 130 מ"ר בתחומי השטח, שיקבל יחד עם "גרעיו" הבית.

סמי בר לב מציין שני יתרונות לשיטה חדשה זו, שרובע "נווה" יהווה את א-בן הבוחן שלה. ראשית, אומר סמי, נמשיך לגור בבתיים חד-קומתיים עם חצרות על פי רצון התושבים ומצד שני לא נהפוך את קצרין לעיר שכולה סיכונים דו ו-תלת קומתיים, כבר בשלב זה מוקדם. עלות "הבית המתפתח" הוא בהתאם לסט-נדרטים, שמוכן משרד השכון להעניק ל-קצרין. תכבשת שלמה והזאב שבע... ה-נסיון בשכונת "נווה" יהיה על כארבע-עשר יחידות דיור והוא יחל כבר בשנה התקציב הקרובה. תוצאות הנסיון יקב-עו, כאמור, את כראיות הענין והמשכו.

ח"כ הלל אורח בגולן

ביום 26.2.81 ביקר בגולן ח"כ שלמה הלל כאורח סניף מפלגת העבודה-קצרים. במשך היום סייר בעיר הגולן והתפעל מהנעשה בה ע"י תושביה ומהמוראל הגבוה. הוא חזר והדגיש, שפיתוח הגולן נמצא בדרגת חשיבות גבוהה והבטיח ל-האיץ את הפיתוח העירוני, את סיורו באזור התעשייה של קצרים סיכם במילה- "מועקה", ח"כ הלל הביע תמיהה מחוסר הנכונות של ההסתדרות לבוא ולקדם את הנושא והבטיח "ללחוץ" על ההסתדרות כדי לקדם את אזור התעשייה, כאזור שבו מפעלים קטנים, המעסיקים עשרות אנשים ולא מפעלי-ענק.

בשעות אחה"צ נפגש ח"כ הלל עם עשרות הדרוזים, שקיבלו תעודות זהויות ואזרחות ישראלית. הוא חיזק את ידם וברך אותם על הצעד שעשו, והודיע שגורלם כגורל כל אזרח אחר במדינת ישראל. בערב היה הלל אורח-כבוד בטקס פתיחת סניף המפלגה בקצרים (ראה ידיעה נפרדת).

אימוץ חיילי סדנא ע"י מבוא-חמה

פניה של מפקד סדנא אל-על בדבר אמוץ היחידה ע"י מבוא-חמה נענתה בחיוב. בסדנא משרתים אנשי מילואים, חיילים בשירות סדיר וכן קבוצת נוער במסגרת טרום-צבאית (טיפוח נוער שוליים). כאמור, מזכירות המשק אישרה וכן הועז למען החייל ואמנם מלאכת האימוץ נמשכה כבר חודש ימים והיא פועלת באופן דו-צדדי. עד כה נערכו שני מסגשי תרבות בקיבוץ ובסדנא עצמה בהשתתפות חיילי היחידה וחברי משק רבים. גם ה-מטבח של מבוא חמה נכנס לפעילות מואצת ופתח קו ישיר לסדנא, המספק ממי-טב הגסטרונומיה של המשק.

אבוקדו באפיק

4000 שתילים חדשים של אבוקדו נטעו חברי אפיק במשך 120 ימי עבודה-מכ-צע מורכב ובעל היקף עצום. במקביל ל-נטיעה הוקמו שוברי-רוח לשתילי האבוקדו, עבודה שנמשכה 4 חודשים; השקיה 40 יום; ליבוץ העצים בלובן (למניעת מכות שמש)- 40 יום; והדברת עשביה - 35 יום. כעת נמשכת עבודת הקטירה ו-תמיכת העצים וכן מבצע גידור להגנת העצים מפני נזקי חזירים, צבאים וח-מורים.

שיטת

סניף מפלגת העבודה בקצרים

בסוף השבוע שעבר נפתח רשמית בטקס חגיגי סניף של מפלגת העבודה בקצרים. זהו הסניף העירוני-כפרי הראשון של "העבודה" בגולן. בטקס השתתפו חברי-הכנסת שלמה הלל, ראשי הסניף וחבריו ותושבים מקצרים ומהסביבה.

ראש המועצה המקומית סמי בר לב, שברך בפתיחה אמר, כי פעילות פוליטית בקצרים משמשת גם סממן להתפתחותה של העיר ושילובה כסקטורים נוספים של ח-יבנו. בהזדמנות זו העלה סמי את נושא החלת החוק בגולן ש"ספא" באחרונה ואת ההבטחות ההסתדרותיות שעדיין לא מומשו.

ח"כ שלמה הלל ייחד את דבריו, בברכה שנשא, לבעיות המדיניות של הגולן ו-הסביר את התפיסה המדינית של המערך, כפי שגובשה ב"ועידת העבודה". עם כל חוסר הודאות כאשר לעתיד, פנה הלל ל-תושבי הגולן, יש להמשיך במלאכת הע-סיה וההתיישבות ברמת הגולן. בקצב תת-פתחות מואץ יותר בסיוע גופי ההתיש-בות ובקליטת תושבים חדשים, יהיה ה-גולן לחלק כלכלי נפרד ממדינת ישראל. מאיר ועיש, מזכיר הסניף, סיפר כי בס-ניף החדש, שהוחל בהקמתו לפני כשלושה חודשים, רשומים 90 חברים וכי מגמת הפעילות של הסניף בקצרים תהיה להג-ביר את הקשר בין קצרים והגולן למר-כז המפלגה ע"מ לסייע בפיתוח והענקה יתר תשומת לב לגולן, וכן לשמש "לכ-בוצת לחץ" מהסניף שבגולן על המפלגה וחבריה במרכז הארץ - גם כאן כדי ל-שפר מעמד הגולן בקרב חברי מפלגת ה-עבודה.

● כנס החברה הגאולוגית בביס"ש גולן

בתאריכים 15.3.81 עד 18.3.81 יתקיים בבית ספר שדה גולן שבקצרין כנס של החברה הגאולוגית בישראל. במסגרתו- כנס תתקיימנה שתי הרצאות פתוחות ל- תושבי הגולן:

● ד"ר צבי גרפונקל- רמת הגולן כחלק מהמזרח מתוך נקודת מבט וולקנית.

● דורון מור - וולקניזם והרי געש בגולן (בלווי סרט).

ההרצאות תתקיימנה ביום ב' 16.3.81 בשעה 20.30 בביס"ש גולן בקצרין. ה- מעוניינים מתבקשים לסלפן ל-61234 להרשמה מוקדמת, מפאת מספר המקומות המוגבל.

● נפתח המיקווה באבני-איתן

בשעה טובה נפתח המיקווה באבני איתן. לתיאום יש לפנות לדבורה מוי או גור אילנה. טל'- 63580, 63470.

● מרכז קהילתי קצרין

ביום שישי 6.3.81 בשעה 21.30 יתקיים ערב שירי עם מאמריקה הלטינית של לה קת לוס אינדיוס ממחנ"ס נווה יעקב. ההופעה תהיה במועדון ומחיר הכניסה- 10 שקלים.

● תחנת דלק בקצרין

לנוחיות הקהל בגולן תהיה תחנת הדלק פתוחה בימים א'-ה' 17.30 - 06.30 ביום ו' 15.00 - 06.30 בשבת 16.00 - 09.00

● במקום אפשר לקנות בנזין 94 אוקטן סולר, שמנים ונפט.

● שירות חדש- אספקת נפט לחימום ב- תי לכל הגולן. טל'- 61648.

● מקרה נורא עם סוף טוב...

בחצי הלילה התעוררה אחת הבנות, המת- גוררת לבדה בחדר במרום גולן, כשהיא מרגישה הרגשה בלתי נוחה.

כשפתחה את עיניה התברר, שהיתה להרג- שתי סיבה - בחדר עמד גבר עם שריטה גדולה על פניו והביט בה. הגבר המס- תורי התקרב במהירות למיטה. הנערה פ- תחה בצעקות וחתוקה נמלט מתחדר. השו- מרים שהוזעקו סרקו את הישוב, אך לא נמצא כל חשוד והנערה חזרה למיטתה - הפעם כמובן שלא נרדמה.

לפנות בוקר נשמעו צעדים בכניסה- ה- דלת נפתחה שוב ולחדר נכנס בעל הש- ריטה, לא היה כל ספק באשר לכוונותיו ... הפולש סרב לענות לשאלות הנערה הנפחדת והתקרב אליה במהירות ובהחל- טיות. הצעקות של הנערה שוב הכריחו את התוקף אל הלילה הקר.

בבוקר הוזמנה המשטרה, אך חוץ מהדבה מחומה, עלבונות לכמה חברי משק וכ-50 דפי פרוטוקול חקירה- לא היו תוצאות.

בשלב זה החליט מזכיר המשק (בעזרתם של כמה חברים) לקחת את החקירה ליד- יים מרגע זה התנהלו העניינים במהי- רות: בידי "החוקרים" היתה העובדה, שהתוקף הוא בעל שריטה עמוקה על הפ- ניס, כתיחקור של כל חברי המשק ותו- שביו התברר, שאדם זר לבוש מדי צה"ל

ובעל שריטה כנ"ל הגיע בערב הקודם וביקש מאחד החברים חדר ללינת לילה, כיוון ש"נחנק" בדרכו ליחידתו.

תוך זמן קצר יצאו מספר חוליות וסר- קו את כל ישובי הגולן ובסיסי צה"ל, בחיפוש אחר החייל בעל השריטה על ה- פנים.

בשעות אחר הצהריים נמצא חייל, שהתאים לתיאור, באחד מבסיסי צה"ל. בשיתוף עם מפקדי תבסיס נחקר החייל ולבסוף הו- דה כתאשמות המיוחסות לו.

נבטו כל הצעדים הדרושים, כדי שהנ"ל לא יוכל להמשיך ולהטרוד.

16

עדות נוספת לשיפור החברתי במושב היא העובדה, כי בעוד שהשנה ממחינים למשפחות חדשות "רק" עשר יחידות דיור, הרי שלפני שנחיים היו שלושים יחידות דיור בעמדת המתנה. איציק כהן (יוצא מושב בית-נחמיה שליד לוד) מסביר את קשיי-אז בעובדה, שמעטים פנו לצורת חיים של מושב שיתופי, "זה מין יצור כלאיים שבין קיבוץ למושב עובדים וקשה היה להסביר לפונים מה זה בדיוק מושב שיתופי. אלה שפנו הלכו לקבוץ או למושב עובדים ולא כאו אלינו. היום, אחרי שגם אנחנו למדנו לחיות כצורת חיים שכזו וגם לאחר שהחלטנו על מעבר מסויים למושב-עובדים - נעשה הענין מובן ומוכר יותר גם לנו ובעיקר לפונים אלינו" אומר איציק.

מה אתה מוכר לפונים אליכם בבקשה להתקבל למושב, שאלנו אותו והוא השיב בקיצור: "חברה צעירה ותוססת, הרבה אתגרים וסיפוק-רב בעבודה" ובהומור הוא מוסיף: "לא רק אתה וחברה - אלא גם עבודה". וכאשר לך, הוא מפרט: "אני חושב שאמצעי היצור בעיקר בשטח החקלאי, המצויים אצלנו הם, כסופו של דבר, כה מפותחים עד שלחקלאי נותר כמעט רק לקטוף את הפרי והעבודה שאותם אמצעים ניתנים למושבני'ק כשהם כמעט מוכנים, מאפשרת לו ולבני משפחתו לחיות בשלווה ולהקדיש עצמם גם לפעילויות שמעבר ליום העבודה ואת זה, אגב, עושים מרבית החושבים כאן".

אי-אפשר היום לדבר עם מתיישב בגולן ולא להתייחס גם קצת לפוליטיקה אקטואלית. אף שאיציק כהן מעיד על עצמו כמי שלא "שרוף" על פוליטיקה ועתיד הגולן לא מהווה עבורו שאלה שיש ל"דסקסה" מדי בוקר, צהריים וערב, הוא אומר: "כאף שיחה במושב, לא שמעתי שנושא עתיד הגולן עלה לדיון. ישנו מין בטחון שלא נגיע לכדי מצב מאוד מסויים שכזה. לא נגיע למציאות של לפני פינוי ומשום כך איננו מוטרדים - זו, לדעתי האמת, אבל אני בהחלט חש שאנשים שבאים מבחוץ אלינו מוטרדים ושואלים שאלות. אנחנו, מצידנו, משתדלים להרגיע. כסופו של דבר, מי שרוצה לבוא ולהתיישב באמת ובתמים - לא זה מה שיפריע לו". על עצמו נשמע איציק כהן הצת אחרת. "מיד אחרי קמפ-דיוויד, חששתי שהקרע נשטט מתחת לרגליים. חשבתי שמה שעשינו תריסר שנים בזעה ובמאמץ עילאי יורד לטמיון, אבל התגובה הציבורית שלאחר-כך בעיקר בקשר לגולן - הרגיעה אותי. אין לי בטחון שנשב כאן לעולמים - אבל נעשתי רגוע יותר". והילדים (לאיציק כהן - שלושה שכבר עומדים על דעתם ושואלים שאלות) מה הם חושבים? "היתה לי לא מזמן שיחה רצינית מאוד איתם. הם שאלו מה יקרה אם יפנו אותנו. האמת! לא ידעתי כל-כך מה להשיב להם. מה אגיד? על גופתי המתה? לא יודע! תמורת פיצויים? לא יודע! זו בהחלט בעיה, שצריך להתמודד עמה ולחפש תשובות נאותות. לא את כולן כבר מצאתי ואני חושב שגם הילדים שלי הבינו שזה לא כל-כך פשוט.

כך או כך, לצד השאלות יש גם תשובות ואליבא דאיציק כהן, הראשונה שבהן היא המטר העשויה בשטח, ובנאות גולן, צריך להודות, עושים. כימים האחרונים ניטע מטע רחב-ידיים של תפוחים ומטע נוסף של אבוקדו, נרכש ציוד מתוחכם להמטרה, המוסך של המושב יהפוך בקרוב למוסך איזורי לדיום הגולן, עדר הבקר - גדל ועמו נבנית מכלאה גדולה. אין מה לדבר - הלואי כך על השכנים שלהם.

אגב, הקליטה כנאות-הגולן נמשכת ומי שלא מאמין אחרי הפירוס הזה שבאמת טוב שם - שיקום ויסע למושב.

אהרון נחמיאס על

ראיין: שמעון ר.

אנו פותחים במדור חדש, שיארח מדי פעם אישים וממלאי תפקידים הקשורים בגולן, ויצוג לפניהם שאלות בענייני דיומא.
ראשון המתארחים במדור זה הוא אהרון נחמיאס, ראש עיריית צפת ומהפעילים המרכזיים מחוץ לגולן למען חוק הגולן ופיתוח ואיכלוס הישובים. נחמיאס הוא חבר מרכז מפלגת העבודה ומראשי ועד ראשי הערים בגליל ו"מועצת הגליל".

שאלה: האם, לדעתך, נסחם הגולל על קבלת "חוק הגולן" בכנסת התשיעית? **אהרון נחמיאס:** כן, בגלל שאנו נמצאים בעיצומה של מערכת בחירות ואין פוליטיקאי אחד, שבתקופה כזו מעוניין לתמוך בפעולת החקיקה של "חוק הגולן". לדעתי, זוהי מחשבה ועמדה מוטעית והם מנוגדים לעמדת רוב-רובו של הציבור, החוסך בריכוזות ישראל בגולן על-פי ממצאי סקרי-דעת-קהל ו"מבצע-העצומה".

שאלה: מדוע, לדעתך, לא הצליחו מצדדי החוק להעבירו עד כה? **נחמיאס:** מפני שהם נסוגו בלחצים שלא היו במקומם ולחצים של אנשים שלא העריכו נכונה את שאלת העיתוי. למרות זאת, אני משוכנע, שאילו החכ"ים היו עומדים בדבריהם - החוק היה עובר.

שאלה: מה אומר "חוק הגולן" לחושבי צפת והגליל? **נחמיאס:** פירושו של "חוק הגולן" הוא בטחון מירכי לדורות הבאים ועמק החולה שקט. רק כך אפשר לראות את פיתוחם ושיגשוגם של הרי נפתלי והרי צפת. כך גם נראה ריבוי באוכלוסיה באחד האזורים עתיקי-היומין של ארץ ישראל.

הקו האדום של ארץ הגולן.

שאלה: כיצד תשפיע אי קבלת החוק על תושבי הגולן והגליל?

נחמיאס: לעת עתה, אינני רואה השפעה כלשהי, מפני שהתושבים חיים את הנושא יום-יום ומכילים את צירוף המקרים והמציאות אליה הוא נקלע, אך זה לא יימשך זמן רב. זירוז ואיכפתיות שיגלו ביחס לחוק ישפיעו לטובה ולטווח ארוך. קפאון, יביא, כמובן למצב קשה, שאינני רוצה כלל להעלותו על הדעת.

שאלה: מה עושים ויעשו ראשי הערים בועד המועצות בגליל, על-מנת לסייע בקבלת החוק ובפיתוח יתר של הגולן?

נחמיאס: עד לבחירות, אינני צופה שיעשה הרכה, בגלל מגבלות העומדות בפני כל ראש עיר שהוא איש מפלגה זו או אחרת, ובגלל העומס הטכני על הפוליטיקה והמפלגות בתקופה זו. אחרי הבחירות - יקבל הנושא, אני בטוח, דחיפה רצינית.

שאלה: האם שינוי בהרכב הכנסת והחלפת השלטון יבטיחו העברת "חוק הגולן" בכנסת העשירית?

נחמיאס: לא, אינני בטוח בכך ואינני יכול להתנבא לדבר כזה. הכל תלוי באנשים שיכהנו בכנסת הבאה ורגישותם כלפי הגולן והגליל. ההרכב האישי הוא שיקבע בסופו של דבר ולא רק מה יאמרו המפלגות, כך אני צופה.

ושאלה אחרונה: האם כל המהלכים שקדמו להעלאת "חוק הגולן" היו נכונים ואולי יש צורך בשינוי הסטיקה?

נחמיאס: כל המהלכים שנעשו ע"י ועד הישובים בגולן ותומכיו היו, לדעתי נכונים בהחלט. מה שלא היה נכון הוא שסמכנו על אנשים שלא עמדו בהבטחותיהם ובנינו עליהם כל כך הרכה תקווה ומחלכים. זה שאחרים לא מקיימים הבטחות - את זה לא יכולנו לחזות ואולי מבחינה זו ההערכה הייתה מוטעית. כאן, אולי, יש מקום ל"הערכה מחודש".

התרבות הכלקוליתית בגולן

קלר אפשטין

בשנים האחרונות נערכו חפירות בגולן באחרים מן התקופה הכלקוליתית (תאלף ה-4 לפני הספירה), בעיקר ברסם חרבוש, השוכן לא-הרחק מנחל תנוריה ב"ציר המפלים" (ליד הצומת ליונתן), וכן בעין-חרירי, השוכן ליד הזרוע הדרום-מזרחית של נחל דליות (כ-1.5 ק"מ ממזרח לרוג'ים הירי). רסם חרבוש נתגלה כאתר עתיקות תוך כדי סלילת הכביש החוצה אותו מצפון לדרום (על אף שעובדה זו לא היתה ידועה באותה העת). כאן נתגלו לראשונה שרידי התרבות הכלקוליתית בגולן, שעד אז כמעט שלא היתה מוכרת באזור. החפירות בעין אל-חרירי נערכו ב-1979 ו-1980: כאן פני האתר לא הופרעו על ידי עבודות פיתוח, אך ככל השטח משתערים שתי וערב של גדרות-שדה מודרניות, שהוקמו לא-פעם ממש על גבי הקירות הקדומים. מלבד החפירות בשני האתרים הנ"ל, נערכו בדיקות במקומות נוספים, שאותרו תוך כדי סקרים נרחבים, במטרה לחשוף תכונות אופייניות לאיסור העדות שעל פני השטח.

היום ניתן לתצביע על כ-15 ישובים כלקוליתיים, השוכנים במדרונות הבזלת של הגולן המרכזי, אתר אחד השוכן למרגלות הרי הגולן בגליל העליון הצפוני (תל תורמוס) וכן שני ישובים בדרום הגולן השוכנים באיזור של אבן-גיר. יש להוסיף, שלא מזמן נתגלה אתר כלקוליתי בעל אופי דומה ממערב לירדן (מדרום לראש פינה), השוכן אף הוא באיזור בזלתי.

ב-1977 הסתבר, שהישוב ברסם חרבוש בנוי על פי תכנון מיוחד, שאינו מוכר מאיזורים אחרים בתקופה זו - היינו, שרשרות בתים מקבילות, המהוות את לב הכפר. מאז גלוי פריסת ישוב זו הוכחנה תוכנית דומה בעין אל-חרירי ובמספר הולך ורב של אתרים, ויש יסוד להניח, שהיא מאפיינת את רוב האתרים הכלקוליתיים בגולן. זאת ועוד; במקומות בהם טרם אותרו טורי בתים בנויים כשרשרת יש לשער שאכן קיימים. לרוגמא, נציין את אל-מג'מע (מדרום-מערב לכי"ס שדה, קצרין) בו נחשפו מספר בתים בודדים, ואילו בעזרת צלומי אוויר ולאחר הערכה מחודשת של הנתונים בשטח, נראה שגם כאן מצויות שרשרות בתים כמקובל.

על סמך המידע שבידינו היום אפשר לסכם את התיבטים האופייניים של תרבות הכלקוליתית בגולן כדלקמן:

- (א) הישובים הוקמו במרחק של 2 עד 4 ק"מ אחד מהשני, מרביתם על מדרונות הבזלת בגולן המרכזי, בקרבת נחל איתן. יש ושני כפרים משתמשים באותו מקור מים.
- (ב) ככל כפר, 5-6 שרשרות בתים מקבילות, כל אחת מורכבת מטור מבנים, כשכיון כל שני בתים שכנים קיר רוחב משותף. תכנית זו מצביעה על ארגון חברתי מבוסס על היחידה המשפחתית במובן הרחב של המילה; סימטה צרה המבדילה פה ושם בין שני בתים שכנים מציינת שתי משפחות שונות שגרו זו ליד זו. יש גם בתים בודדים, שהוקמו במרחק-מה מלב הכפר.

(ג) כל הבתים מלבניים, ברומה למכנים באיזורי הארץ האחרים בתקופה זו. גודל הבית נע בין 15 על 6 מ' ו-9 על 6 מ'. ציר כולם ממזרח למערב, ככיוון המדרונות ופתח הכניסה בקיר האורך שבדרום. בבתים נחשפו סדורים שונים לחלוקתם הפנימית, אך ברובם מחסנים בקצה המערבי, הן חדר רוחבי צר (שכיח ברסט חרכוש), והן צמד חדרונים ואף יותר (סידור שכיח בעין אל-חירירי). יש להניח, שכל המחסנים היו מקורים אך לא תמיד נמצאה הכניסה אליהם, ולא מן הנמנע שזו הייתה למעלה, עם גישה באמצעות סולם עץ שלא נשתמר. יש וקיר אורך פנימי מחלק את מרחב הבית לשניים, כך שהחלק הצפוני צר יותר (חלוקה מקובלת בעין אל-חירירי). הקירות, שרוחבם 80 עד 100 ס"מ, בנויים אבני בזלת בלתי מסותחות, שהונחו ללא טיט מחבר. על אף הקירות המוצקים יתכן שלא היה גג מעל כל השטח התחתון על ידם. הרצפות מרוצפות אבנים בגדלים שונים ומפלסן אינו אחיד, כנראה כתוצאה מתקונים כמשך השנים. כן נמצאו אצטבות נמוכות לרגלי קירות האורך (ובעיקר ברסט חרכוש).

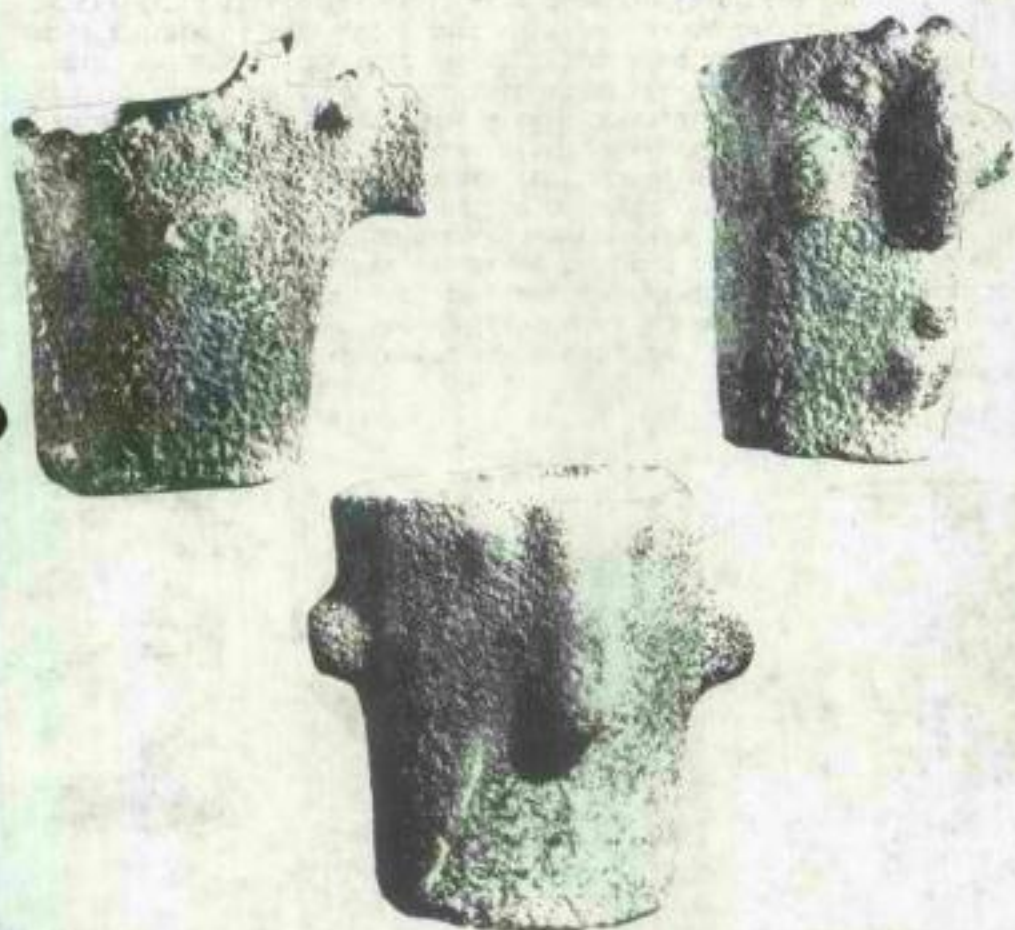
בבתים נתגלה ממצא מגוון של כלי-חרס, כלי-בזלת וכלי-צור, מהם כלים הדומים לכלים מאיזורים אחרים, מהם כלים שלא נמצאו כמותם לפני כן. רוב כלי החרס מעוטרים ברצועות טבועות בדגם החבל, על פי רוב כפסים אופקיים, אך גם בפסים אלכסוניים, גליים ועוד. כן נמצאו כלים עליהם עיטור קווי חרות, בפרט על גבי כלים כינוניים. כלי-החרס עשויים ביד מטיח, שהוכן מן האדמה הוולקנית האדומה המקומית ובו גריסים רבים, כיניהם גריסי בזלת. הממצא כולל מספר רב של כלי-קיבול גדולים (פיסטים), כלים כינוניים ומעט כלים קטנים; ונראה שהאחוז הגבוה של כלי-איחסון קשור באופי הבזלתי של האיזור המונע כרית אסמים, כפי שנמצאו באיזורים אחרים. יש לציון את הכלים בעלי פתח רחב וחזק, שיתכן ששימשו לתעשית שמן, בפרט לאור מציאת גלעיני דיתים במספר בתים ועל סמך האיבחות של 90% עץ-זית מתוך יותר מ-30 דגימות שנבדקו. עם כלי-הבזלת נמנים אגנים, מכחשים, אבני-כתישה שונות, קערות דמויות-עציץ ועגולות, ואבנים גדולות בלתי-מעובדות מבחוץ ובהן שקע שהוחלק. כן נמצאו כלי-עבודה חקלאיים עשויים בזלת, כיניהם מעודים בעלי נקב להכנסת ידית-עץ, משקלות ועוד. כלי-הצור כוללים טיפוסים רבים האופייניים לתקופה כגון גרזנים, מרצעים, מגרדי מניפה ולהבי מגל עליהם ניכר ברק השמוש. במיוחד יש לציון את המגרדים העגולים למיניהם, עשויים צור לווחי (הידועים בעיקר מאתרי הצפון), כיניהם עגלגלים, בעלי חודים ודו-תכליתיים. בכולם נקב לא-גדול באיזור מרכז הכלי להכנסת האצבע ומתחתיו שקע קמור, המאפשר להלבישו על היד ולאחז בו בבוהן.

פיסטים וכלי בעל חזיק המעוטרים בדגם של חבל

(ה) ככל האחרים נמצאו פסלי אלילי-בית מבזלת בצורת עמוד קטן. הם נחשפו אחד, שניים ועד חמישה בבית אחד. פסלים אלה, המיוחדים להרבות הכלקוליתית בגולן, מגולמים בסגנון סכימתי ונדמה שלצורתם העגולה הייתה משמעות סולחנית הקשורה כמוסג האלוהות. לרובם אף גדול וכולט שסימל את הנשימה, ומכאן את החיים והפוריות. לרובם בליטות בשני צדי העמוד המציינות את האוזניים ולכולם קערת-מנחה כמעלה ה"ראש". הם עשויים בגדלים שונים (עד חצי מטר גובה), חלקם בעלי קרניים, לעתים בצירוף זקן-תיש, ברמות אל העודים; וחלקם בלי קרניים - לעתים בתוספת חכונות גוספות, כגון עיניים, שיער ועוד, כדמות אל השרות והיבולים. יש לעיין שבגולן, כמו באיזורים אחרים בתקופה זו, הכלכלה התבססה בעיקר על גידולי צאן וחקלאות. סביר, איפוא, להניח שהאנשים הקדישו מנחה מתאימה לאלילי-הבית, מתוך אמונה שיש בכוחם להבטיח את הצלחת היבולים ואת רכזי הצאן - שהיו חיוניים לעצם הקיום. יש להוסיף, שבעת חשיפתם נמצאו רבים מבין אלילי-הבית בתנוחה שחצביעה על נפילתם מגבוה: לעתים קרובות נמצאו לרגלי הקירות על גבי מפולת שהצטברה מעל הרצפה, ואילו אחדים נמצאו שבורים במפלסים שונים, ואחרים נתגלו הפוכים (היינו, עומדים על הראש). מתקבל על הדעת שבמקורות הועמדו על גבי אצטבות-עץ או על ראשי הקירות עצמם בחלקים הלא-מקורים של הכניון.

פסלי-בזלת של אלילי-בית

אם נסכם את הידוע לנו על אודות תרבות זו בגולן יוצא שהתקופה הכלקוליתית לא הייתה ממושכת, ודומה שלא ערכה אלא דורות אחדים. בדיקות פחמן 14 נתנו תאריך של 3300 ± 140 לפני הספירה, מחוקן לפי השיטה המקובלת היום ל- 4100 ± 150 לפני הספירה; ולא נטעה בהרבה אם נייחס אותה לאמצע האלף הרביעי לפני הספירה.

לכסוף יש להודות, שאין אנו יודעים דבר אודות זהותם של נושאי תרבות עשירה זו, ראש וראשונה מפני שלא נמצאו קבריהם. למרות שמתנשאים דולמנים וטוטולי (גלי אבנים) בקרבת מקום ואפילו בתחום הכפרים, יש לזכור שאין קשר בין קברים אלה ובין יושבי הכתים הכלקוליתיים. שהרי הדולמנים הוקמו יותר מאלף שנה לאחר מכן. על כך מצביעות תוצאות החפירות ביותר מ-30 דולמנים, בהם החפצים הקדומים ביותר מתייחסים לסוף האלף ה-3 ולראשית האלף ה-2 לפני הספירה. על כך מצביעות החפירות בישובים כלקוליתיים בהם נמצאו דולמנים שהוקמו על גבי עיי המפולת של הכתים זמן רב אחרי שנעזבו ונהרסו. סיבת עזיבת הכפרים הכלקוליתיים אינה נהירה: לקראת סוף האלף ה-4 אנו עדים לנטישת ישובים בכל איזורי הארץ, יתכן כעקבות שנוי בתנאי האקלים, כגון יובש פתאומי. כל עוד שררו בסביבה תנאים, שהתאימו לאורח-החיים הכלקוליתי, היה הגולן איזור משיכת בו התישבו והקימו כפרים רבים, ששרידיהם מתגלים מדי שנה.

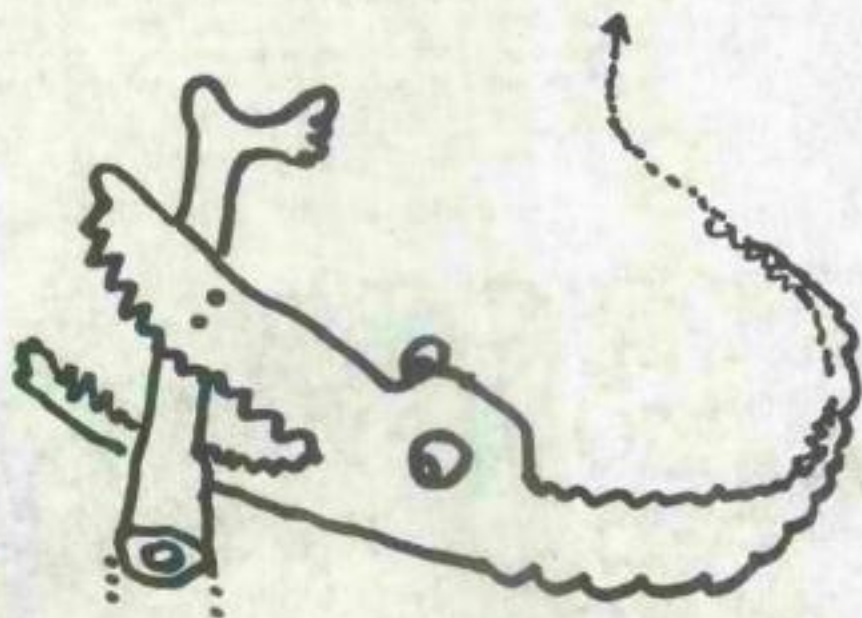
בית ברסם חרבוש - מבט כללי מצד מערב.

★ המילה כלקוליתית מורכבת משתי מילים יווניות: כלקוס = נחושת, ליתוס = אבן. בתקופה זו היה שמוש כללי בכלי-חרס, ואילו הצור והאבן שמשו בעיקר לכלי עבודה. האנשים ידעו גם לעבד את הנחושת, שעדיין לא נוצלה לצרכים יום-יומיים.

זנאות

פירסום הרעיון להקים חוות תנינים באתר בחמת-גדר ("ארץ הגולן" 43)
הביא לגל של תגובות באמצעי התקשורת. גיורא אילני "מרשות שמורות הטבע"
אף טרח להסביר את הסכנה הרבה הטמונה בתנינים, שיצליחו דרך הירמוך לעבור
לכנרת והבטיח התנגדות נמרצת.

לבו זה "דיגדג" קצת והתוצאה - "דמעות תנין".

לא כדאי לשים רגל לפרויקט התנינים באל-חמה!

לארץ הגולן שלום!

קראתי על תקמת החווה החדשה ב"אל-חמה". ברצוני לקבל
פרטים נוספים (סוג העופות שיוגשו לתושבים, טמפרטורת
המים, התנהגות הקהל וכו'). בכוונתי להקים גרעין,
שיצטרף לחווה החדשה ולתרום בכך לפיתוח הגולן.

A. ליגטור
נחל התנינים.

תנין

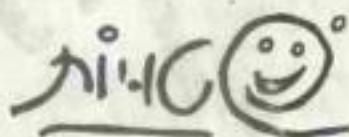
לכבוד חרות התנינים
חמת גדר.

אבקש שתשלחו לי בהקדם 4 תנינים. אני מקווה, שהם
יעזרו לי להזיל דמעות על חוסר הפיתוח ברמת הגולן.

ח"כ א. תניני
הכנסת ירושלים

מתנינים אפשר לעשות תיקים ומזוודות.

חיות
המדבר

לאחר הצלחת המבצע "בנה קן בביקעת הירדן" והחלטה לבדוק אפשרות לעשות מבצע כזה גם בגולן, תורם מדור "שטויות" את חלקו למבצע בכמה טיסמאות. ציכור הקוראים מתבקש לשלוח הצעות נוספות, ההצעה הטובה ביותר תזכה את בעליה בפרס יקר ערך - מנוי חינם ל"ארץ הגולן"!

עשה לך מעון
בנחל שיאון

זה עניין של טיב
בוא לנוה אטיב

צריף קטן
במושב יונתן

בנה כוך
על גדות הירמון

חפור חור
בקיבוץ נטור

בית של רשת
במושב קשת

קבל עמלה
במעלה גמלא

תהיה כוכב
בגבעת יואב

מחפשת בחור ?
בואי לגשור !

מחפשת בעל ?
מקומך בשעל !

תמצא שיכון
בעין זיון

הפסק לחשוב
בוא לנוב !

(כו, זה חרוז !)

אין יותר שיכון
ברמת הגולן !

(זה לא חרוז, אבל זאת עובדה...)

זוית אישית

פיתוח
הגולן

● מתוך תשובתו של ח"כ זאב כ"ץ

25.2.81

לשמעון שבס אשר באפיק - שלום וברכה !

זה עתה הגיעה לידי חוברת מס' 43 של העתון הנקרא ביותר בגולן - "ארץ הגולן", ובו רשימתך במדור "זוית אישית", בכותרת "פיתוח הגולן".

שמעון - אין לי ויכוח איתך על הרגשתך, שתפיתוח הואט ואולי אף - בהרגשתך הסובייקטיבית המוצדקת - נעצר. יש לי ויכוח אתך על ההכללה שבדברך - "כל העולם נגדנו". אני כופר בהכללה ומסרב להסכים להכלל בה. מרוב דאגה לשויון הממוענים אינך מבחין בין מדיניות הממשלה הנוכחית וסולם עדיפויותיה לבין השקפה מדינית-התישבותית, אשר מעמידה במרכז מעשי הבניה את שיקולי הכסחון - כלומר התישבות באיזורי הספר.

אני - על כל פנים - ממשיך לפעול בענייני הגולן כשליח תנועה וכאיש התישבות, גם כיום וגם בשינויי ממשל.

בברכה

זאב כ"ץ

זאב כ"ץ

חברת
ש א י ל א

23 בפברואר 1981

אל : שר התחבורה
מאת : ח"כ זאב כ"ץ

הנדון : התחבורה הציבורית לתושבי קצרין

בקצרין אשר בגולן יש כעת 1500 תושבים. העורף השירותי של התושבים נמצא בעיקרו בטבריה. התחבורה הציבורית יקרה, דלילה ומתפתלת ומקשה עקב כך על התפתחות הישוב. אבקש תשובת השר לשאלותי כלהלן:

1. כמה אוטובוסים יוצאים לטבריה מדי יום ?
2. כמה זמן נמשכת הנסיעה - דרך רמת מגשימים ?
3. כמה זמן נמשכת הנסיעה דרך גשר אריק ?
4. מה מחיר הנסיעה קצרין - טבריה בכיוון אחד ?
5. מה מחיר נסיעה למרחק זהה באיזור רעננה-ת"א-רחובות ?
6. האם יפעל שר התחבורה להסדרת התחבורה הציבורית לתושבי קצרין וכאיה על מנת לאפשר להם קיום חיים תקינים ?

כ"ארץ הגולן" מס' 42 מזכיר חיים בן דוד במאמרו "הגולן במאבק העליה לארץ ישראל" את עקיבא פיינשטיין ז"ל, כ"איש שלנו כסוריה", שהעלה רבים מעולי סוריה ולבנון במבצעי העליה הבלתי-לוגאלית. באותו מאמר מספר חיים בן דוד שבשנת 1946 נתפס עקיבא ע"י הלכנונים וישב במאסר. אח"כ הוסגר לסורים (מפני שהחזיק בידיו מסמכים סוריים מזויזפים) וישב בכלא דמשק.

גריסה שינקמן, האיש שמטפל בתעשיה בקצרון, הביא למערכת עבודת-יד שקיבל מתנה מעקיבא - ארנק בד, הרקום כולו חרוזי חרסינה ומוקדש לגריסה, מסתבר, שעקיבא עשה אותו במו ידיו בימי שיבתו בכלא בדמשק והקדישו לגריסה, שהיה באותה תקופה מפקדו הישיר.

בצידו האחד של הארנק רקם עקיבא -

מ ז כ ר ת ל ג ר י ש ה מ ע ק י ב א - 1949

ובצידו השני -

ל ז כ ר ל י ל ו ת ח ש ו כ י כ ו כ ב י מ ב ג ל י ל א ש ר ה א י ר ו - ת ש"י.

אבני איתן אורטל אלדעד אלדדס אניעם אפיק שיאון בני יהודה גבעת יואב
גשור הר אודם נטור יונתן מבוא חמה מעלה גמלא כפר חרוב מרכז חיספית
נאות גולן נוב נוה אטיב עין זיוון קשת קצרין רמת מגשימים רמות שעל
כפר חרוב אורטל אליעד אלדדס אניעם אפיק שיאון בני יהודה גבעת יואב
גשור הר אודם נטור יונתן מבוא חמה מעלה גמלא מרום גולן מרכז חיספית
נאות גולן נוב נוה אטיב עין זיוון קשת קצרין רמת מגשימים רמות שעל
אבני איתן אורטל אליעד אלדדס אניעם אפיק שיאון בני יהודה גבעת יואב
גשור הר אודם נטור יונתן כפר חרוב מעלה גמלא מרום גולן מרכז חיספית
נאות גולן נוב נוה אטיב עין זיוון קשת קצרין רמת מגשימים רמות שעל
אבני איתן אורטל אליעד אלדדס אניעם אפיק שיאון בני יהודה גבעת יואב
גשור הר אודם נטור יונתן מבוא חמה מעלה גמלא מרום גולן מרכז חיספית
כפר חרוב נוב נוה אטיב עין זיוון קשת קצרין רמת מגשימים רמות שעל

(תצלום: אנף העתיקות)

דולמן קטן, בעל מיבנה קלאסי.

מסך המיסתורין מתרומם מעל הדולמנים בגולן

שנים רבות היו מיבנים מונוליטיים אלה בגדר תעלומה; אבל מחקרים הנערכים בגולן מאז מלחמת ששת הימים העלו את האפשרות שאלה הם קברים אשר הוקמו בידי נוודים החל מתקופת הברונזה התיכונה 1

— מאת קלר אפשטיין —

בין השרידים הבולטים, שצוינו עוד במאה ה"ט על ידי חוקרים שונים שעברו בגולן, נמנים הדולמנים הרבים, הפזורים על פני שטחים נרחבים.

דולמן מהו?

שם זה מורכב משתי מילים בשפה הברטניית העתיקה (ברטון — מהוו בצרפת): "דול", שפירושה שולחן, ו"מן", שפירושה אבן.

בסקר התייחס שם זה למיבנה העשוי משתי אבנים ניצבות, ושלישית מונחת עליהן אופקית, בדומה לשולחן אבן גדול.

מיבנים מונוליטיים (יוצאת: מגם = גדול, ליתוס = אבן) מסוג זה מצויים באזורנו בעיקר ברמה המערבית של תרעת ממורת לירדן ומעט גם בגליל, דולמנים ומיבנים דומים מצויים גם בצפון אפריקה, במערב אירופה, בסקנדינביה, בקווקז ועוד.

ברחבי הגולן ניצבים מאות ואלפי דולמנים, בריי כווים המכונים "סדות דולמנים". נוכח היעדר שרידי

בשנים האחרונות רבה ההתעניינות בגולן ובצפון נותרו, והו אזור בעל אופי שונה מרוב חלקי הארץ מבחינת המיבנה המונוליטי, האקלים והצומח, וביי עקבותיהם גם מבחינת תולדות האדם.

הגולן הוא ארץ שוליים ולכן עברו בו בתקופות שור גות נוודים ונודדים למחצה, שבאו בעיקר ממורת ומצפון-מזרח. אבל נמצאו בו גם תושבי קבע. אומנם אין בו תלים גדולים, עם רצף שכבות מסוידן, אך השי רידים הארכיאולוגיים מצידים על קיום ישובים — קטנים אינם — החל מהאלף השני לפנה"ס. יתר על כן: מרי שנה מתגלים בגולן אתרים קדומים יותר, השופכים אור על קיומה של אוכלוסיה פורה בגולן כבר משחר ההיסטוריה.

ד"ר קלר אפשטיין היא ארכיאולוגית, העוסקת במחקר מיה-היסטורי, חברת קיבוץ גניסר.

באותן שנים ערך המהנדס הנרמני שומכר סקרים חלוציים ראשוניים בגולן ובצפון הגלעד. במהלכם הוא רשם מאות דולמנים, מדד רבים ורשם תוכניות שלהם, ואף "ניקח" אחדים.²

לפני קרוב לחמישים שנה נערכו ע"י פרופ' משה שטקליס הסירות ארכיאולוגיות בדולמנים ובמבנים מגילתיים אחרים בבקעת הירדן וע"י החוקר הבריטי טרוויליפיטר באזור כורזין. הם קיוו לחשוף מי"ם צאים, שעל פיהם אפשר יהיה לקבוע את ייעודם ואת תקופתם של הדולמנים — אך התוצאות לא היו חד משמעיות.

מאז הסכימו רוב החוקרים, שהדולמנים שימשו כקברים, אך הדעות היו חלוקות ביחס לתאריך בנייתם: הם: היו חוקרים שסברו שיש ליחס אותם לתקופת הקדם-קיראמית, בשל העדר כלי חרס לידם, ואילו אחרים סברו שיש ליחסם לסוף האלף הרביעי לפנה"ס.

מימצאים במרכז הגולן

מאז מלחמת ששת הימים נסקרו — ועדיין נסקרים — דולמנים רבים בכל רחבי הגולן, אחרי מלחמת יום הכיפורים אף נסקרו דולמנים ב"סובלעת", שלא נרשמו לפני כן. בסך הכל נחפרו בשנים האחרונות קרוב לשלושים דולמנים מטיפוסים רבים באחרים שרבים, כעיקר במרכז הגולן.

החומר הקדום ביותר שנחשף על רצפתם של הדולמנים הללו שייד לשלוח האלף השלישי ולראשית האלף השני לפסה"ג, היינו לתקופת הברונזה התיכונה ו. בנוסף לכלי החרס נמצאו שביר עצמות וחפצים איי שיים, כגון חרודים, סיכות, צמיד מתכת, וכלי נשק. כלי החרס דומים לאלה שנחשפו בקבריה הפיראטיות. תקופה בצפון ארץ-ישראל, על אף שניכרות בהם הבונות המרמזות על קשרים עם סוריה — קביעה הי מתחמת גם לכלי הנשק. יש לעיין שבדולמנים נמצאו

ישיבים בקרבתם סכירה הנחנה שהוקמו ע"י נודדים. בין אלה הובחנו שישה סוגים עיקריים ושיטות בנייה רבים. הם מצויים בגדלים שונים, החל מאורך של כ-1.5 מטר וכלה ב"ענקים", שאורכם בין 7 ל-10 מטרים, יש שהם גלויים לעין, אך רבים מוסתרים חלקית או מכוסים לגמרי ע"י גל אבנים, המכונה פומולוס.

הדולמן בנוי מאבני בולת בלתי מסותתות, הפוזות לרוב בגולן. למרות משקלן הגדול של האבנים הללו, ניתן להרים אותן בשיטות פרימיטיביות, כגון בעזרת מוטות וכוח-אדם מספיק, תוך ניצול המדרונות. אבל המאמץ הנדרש להנחת אבן-גג שמשקלה יותר משונה, למשל, הוא גדול מאוד. העובדה שהמאמץ הגדול בכל זאת הושקע בהקמת הדולמן, מצביעה על כך שבניו ייחשו לדולמן חשיבות רבה.

כניסות שונות

חדר הדולמן הוא לרוב בצורת מלבן. לעיתים רחוקות ביותר הוא בצורת טרפז או אליפסה. באחד מקצותיו הצרים הוא מגור ובצידו השני פתוח. יש דולמנים עם פרוזדור-ישיבה קצר, יש כאלה שהם ללא פרוזדור. יש גם שהדולמן מגור בשני קצותיו, והכניסה אליו היא דרך פרוזדור העובר מתחת לסומרי לוס ונפתח באחד מקירות האורך.

האבנים ששימשו לבניית נבחרו כל אחת בהתאם לתפקידה: הקירות עשויים מלוחות מווליתיים (לרובות כנדך התחתון); הגג בנוי גושי אבן כבדים המונחים זה ליד זה בצורה אופקית, או שעונים זה על גבי זה, או בצורת מדרגות העולות משני הקצוות אל המרכז, ביצורם הקרה גמלונית מבפנים. בדולמנים הבינוניים שכיח השימוש באבן-גג מסיבית יחידה, רצפת הדולמנים (מלבד בקטנים ביותר) מרוצפת אבנים.

כאמור, נבנה לעיתים קרובות מסביב לדולמן סומרי לוס גדול, שתפקידו לייצב את המיבנה הכבד ולהסתירו. בדיקה העלתה, שבתשתית הסומולוס מצויים מספר קירות-מעגל, בנויים אבנים גדולות וביניהם מילוי אבן גיר מכל הבא ליד, ללא סדר. במקרים רבים ניתן להבחין בגג השטוח של הדולמן מציץ בין אבני הסור מולוס: לא פעם גם צורה לקרוי אבן-פיסגה נוספת, על מנת לציין את מקום הדולמן מתחת למיצבד האבנים.

מעוררי סקרנות

דורות רבים עוררו הדולמנים את סקרנות הכריות. ברבים מהדולמנים נמצאו סימנים המעידים שנבנו אליהם עוד בימי קדם — אם כדי לחפש מסתובבים ואם לצורך שימוש חוזר כקבר. חידות אלה גרמו להפריעת במיבנה ולפיזור הממצא המקורי.

במאה הקודמת החלה התעניינות מדעית יותר בדולמנים באזורנו. בעבר-הירדן הסליא קונרד הבריטי למדוד ולצייר תוכניות של יותר מ-100 דולמנים, במסגרת הסקרים שערך בשנות השמונים לצורך המיפוי מטעם הקרן הבריטית לחקר ארץ-ישראל (P.E.F.).³

דולמן גדול, שגנו מבצבץ מעל לסומולוס. חדר הדולמן נמצא מתחת לפני הקרקע.

(תצלום: אסף העתיקות)

רצפת חדר הדולמן. (תצלום: אנף העתיקות)

מצאו לראשונה סלעי גיר למיניהם, שהם נחמס לחי ציבה. בתחילה הקימו גם כאן דולמנים. אך במרוצת הזמן נזכחו לדעת, שניתן לקיים את פולחן המזבח לפי הנהלים המקובלים גם בקבר חצוב ונשחר מתחת לפני השטח.

דולמנים בנויים אבן-גיר, הניצבים בגלעד, במרכז הגליל ובגליל שמעבר לגבול לבנון, מעידים כי לא בקל השתנתה המכורה השבטית עתיקת הימים, ורתאמה לתנאים הפיזיים-גיאולוגיים החדשים. יתרה מזו: בדגניה א' נמצא קבר-סיר חצוב מתחת לפני השטח, שקירותיו וגגו דופנו בלוחות אבן מתוליתיים, ללא כל צורך בטרקטוראלי. מצורות-קבר כגון אלה ניתן להסיק שהמנהגים הקשורים בפולחן המזבח נטי כפי צמק בזכרון השבטי.

לאור האמור לעיל יש יסוד להניח, שרוב הדולמנים בגולן הוקמו בתקופת הברונזה התיכונה : (המכונה גם תקופת הברונזה הבינימית).

בעקבות הגילויים בגולן נבדק מחדש המידע שנאסף במחקרי דולמנים בעבר, ומסחבר שאכן נחשפו בזמנו מימצאים שונים, לרבות חפצי מתכת, שניתן לייחסם לאותה התקופה; המשך החפירות בדולמנים, הן בגולן והן באזורים הסמוכים, עשוי להביא לגילויים נוספים לביסוס המסקנות שהוטקו.

ס פ ר ו ת :

1. C.R. Conder, *Heth and Moab*, 1889.
C.R. Conder, *Survey of Eastern Palestine*, I, 1889.
2. G. Schumacher, *Across the Jordan*, 1886.
G. Schumacher, *The Jaulan*, 1888.
G. Schumacher, *Northern Aflun*, 1890.

כלי-מנחה מעטים יחסית. אלה הונחו בחדר עם קימץ עצמות של קבורה משנית.

הרבה מהמשותף

בתקופת הברונזה התיכונה : הופיעו בארץ-ישראל המערבית שבטים נודדים וחצי-נודדים שאף הרבותם אנו מכירים מקבר-הסיר הרבים שנתצבו בסלע רך. ברוב הקברים הוסמן לקט עצמות של נפטר אחד או שניים, דבר המצוין קבורה משנית. ליד הקברות הונחו כלי-מנחה לא-רבים וכמו כן כלי נשק. כלי החרס מתקופת הברונזה התיכונה : מתחלקים לקבוצות הנבדלות זו מזו בשל תכונות אזוריות. קיים גם הבדל בין קבר-הסיר לבין עצמם. ביריחו, למשל, נמצאו חמישה טיפוסי עיקריים של קבר-סיר, המציינים הבדלי מסורת שבטית.

למראית-עין אין דמיון בין קבר-הסיר מזה ובין הדולמן מזה, אף על פי כן יש בהם הרבה מן המשותף : שניהם הוכנו בעמל רב, המציין את החשיבות שיוחסה לפולחן המזבח ; כעוד שקבר-הסיר מושתרים מתחת לפני השטח, הבנויים דולמנים רבים מתחת לגל אבנים גדול ; קיימים טיפוסי שונים משני סוגי הקבר ובשניהם נהגו לערוך קבורה משנית (מנהג נפוץ בין נודדים) כשלידה כל-ימנחה מעטים, ביניהם חפצי מתכת (בעיקר נחושת).

מסורת שבטית

ההבדל היסודי בין קבר-הסיר לדולמנים מתבטא בעיצובם : האחד בנוי והשני חצוב בסלע. נראה, אפוא, שהתנאים הסביבתיים הם הם שגרמו לשוני מהותי זה ולהתפתחות שני סוגי קבר אלה : בגולן, כבאזורים הנרחבים ממזרח לו, שלטת הבולת-אבן זו, שקשה מאוד לסתתה או להצוב בה, הכחיבה סביב ניקת בניה מסוימת והולידה את מסורת הקבר הבנוי גישי אבן מסיבית. יש להניח שהמסורת הזאת גולדה אצל שבטי הנודדים, אשר נצו לקראת סוף האלף השני ליישי לפסגות על פני הימח הגבוהה המשתרעת ממזרח לירדן, והחלו לחרוד לארץ-ישראל המערבית. כאן הם

דולמן שנחשף. (תצלום: אנף העתיקות)

תדפיס מתוך

ארץ-ישראל

מחקרים בידיעת הארץ ועתיקותיה

כרך שנים-עשר

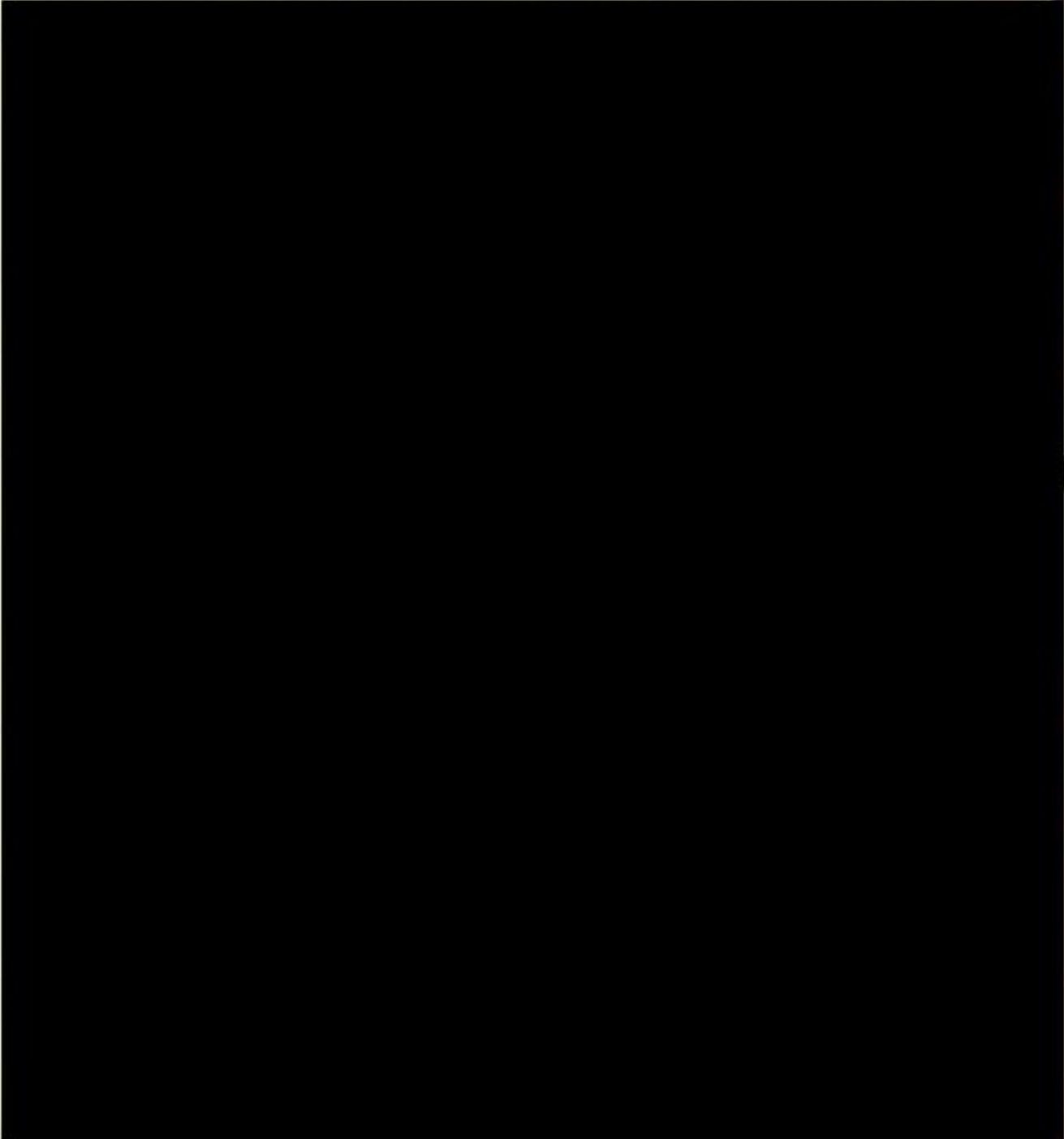
ספר נלסון גליק

ירושלים תשל"ה

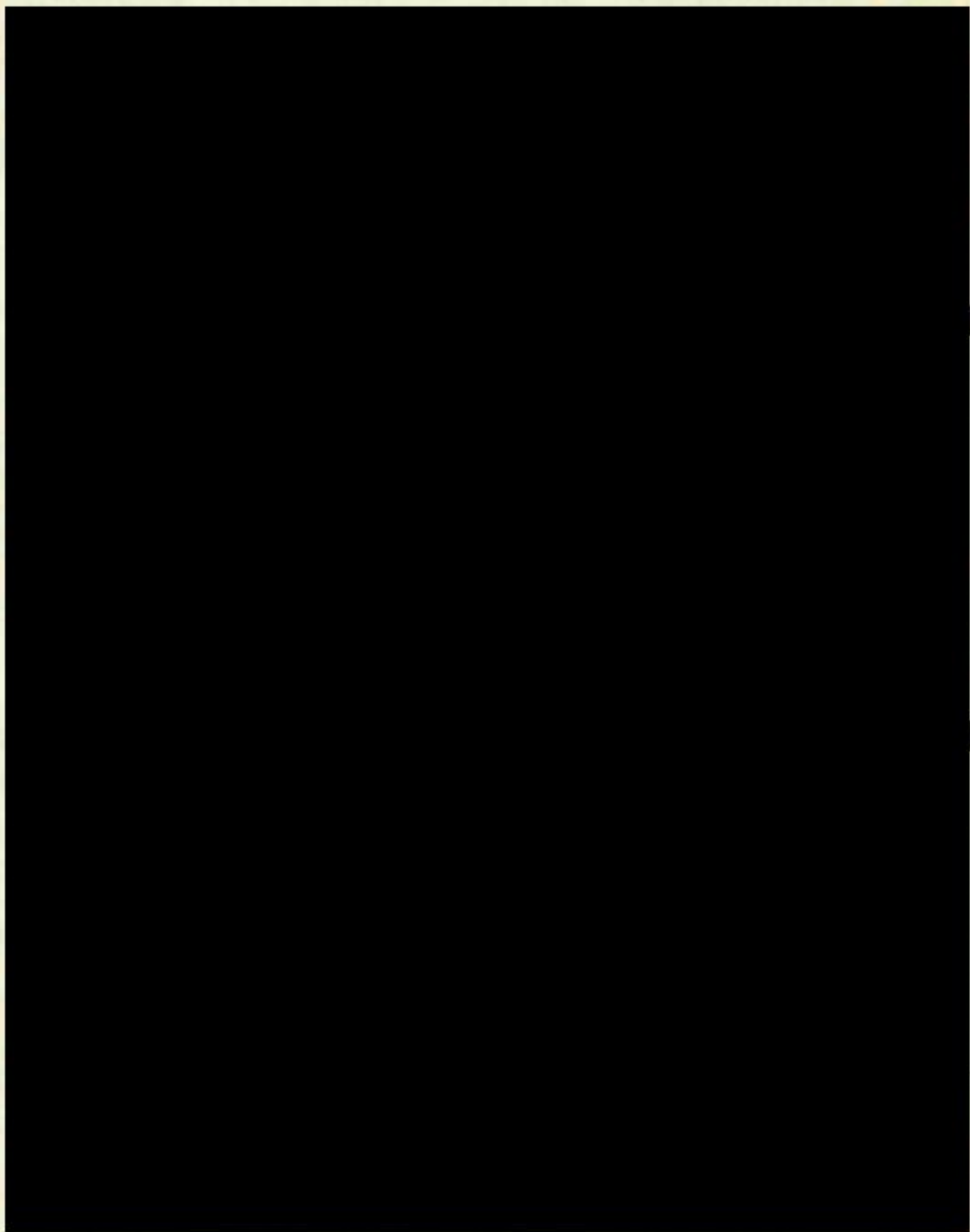
החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

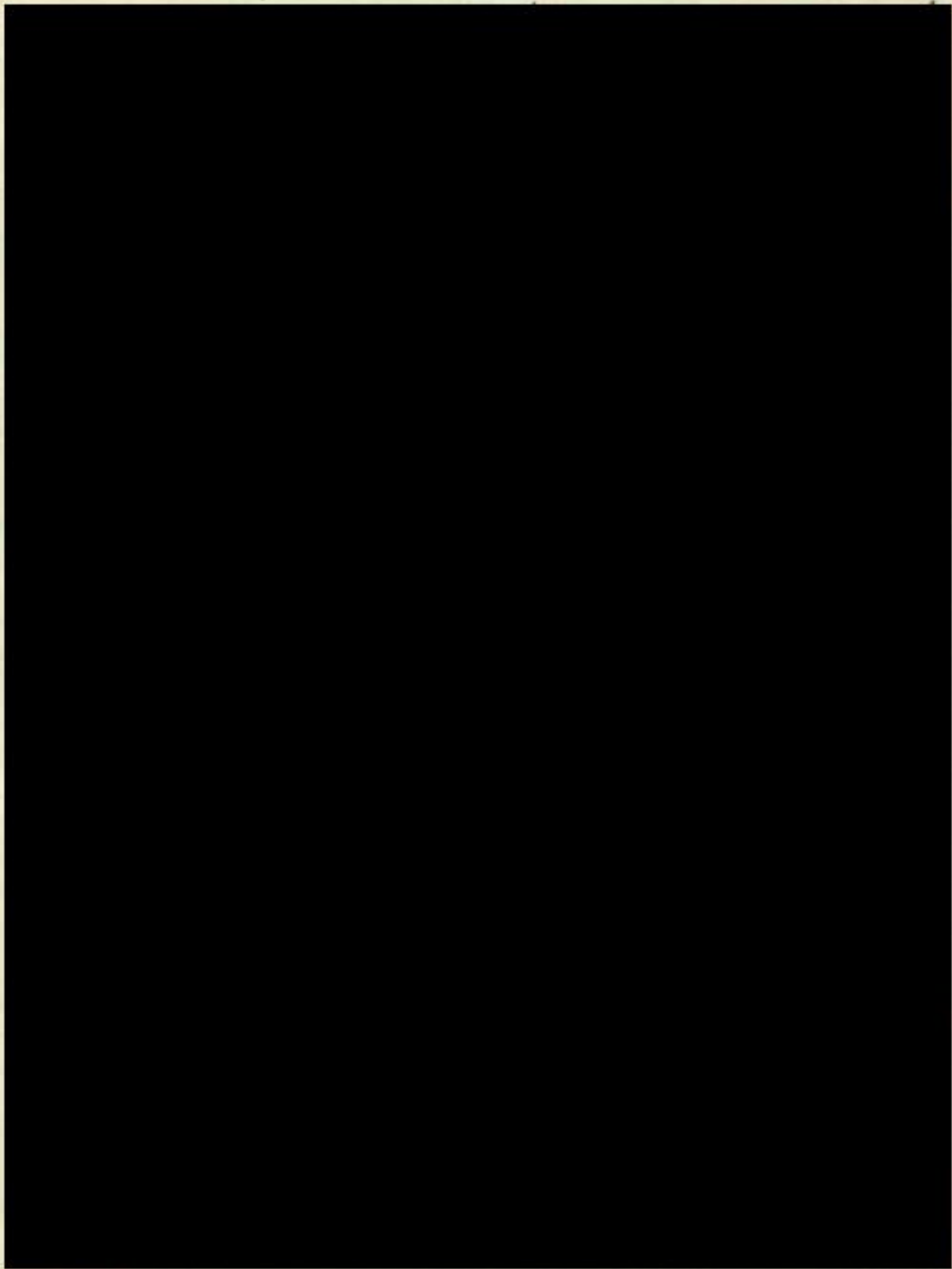
בעיית הדולמנים לאור החפירות האחרונות בגולן

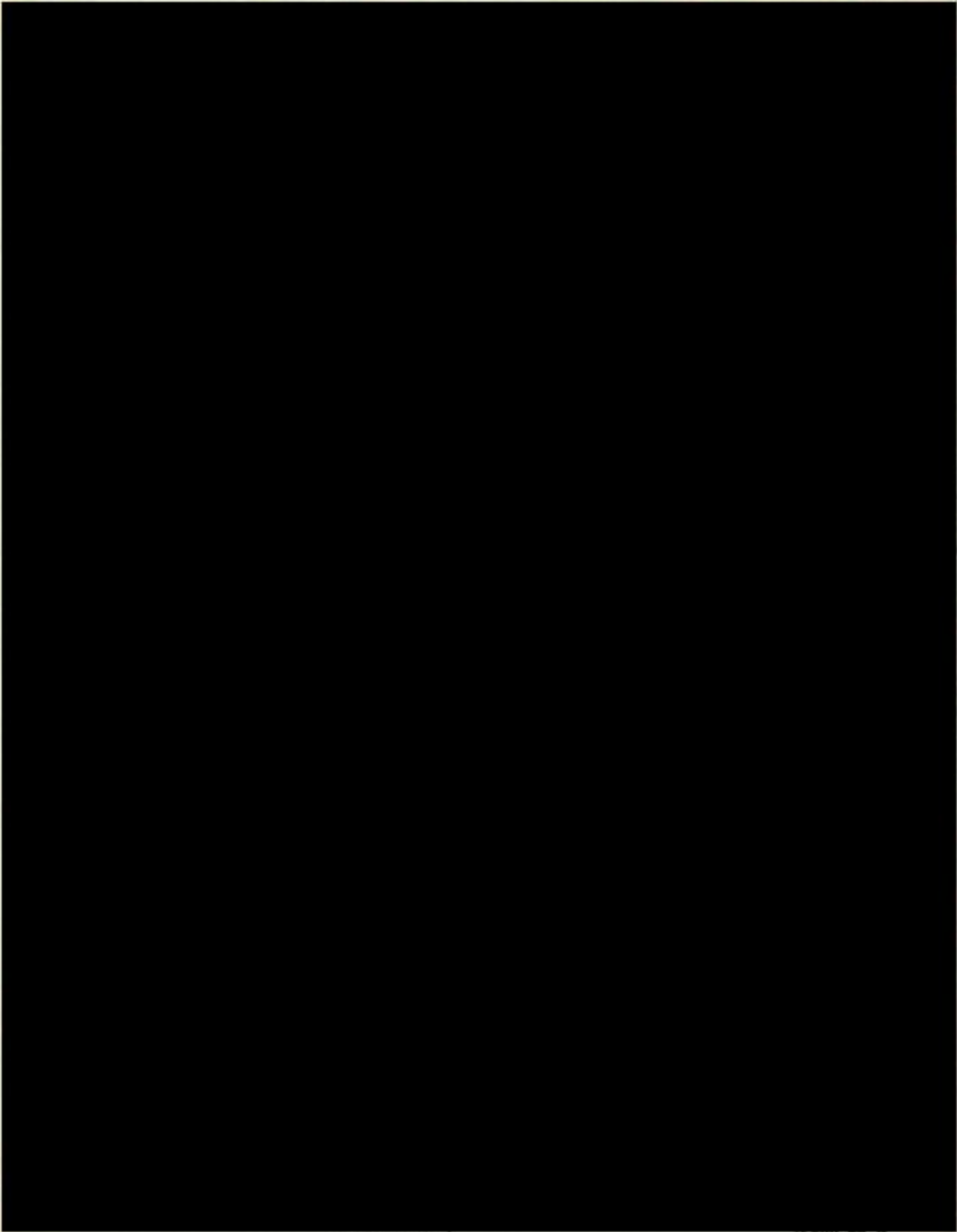
מאת קלר אפשטין

8
 4
 5
 8
 7
 4
 1
 7
 ת
 1
 8
 7
 1
 8
 1
 7
 1
 7
 1

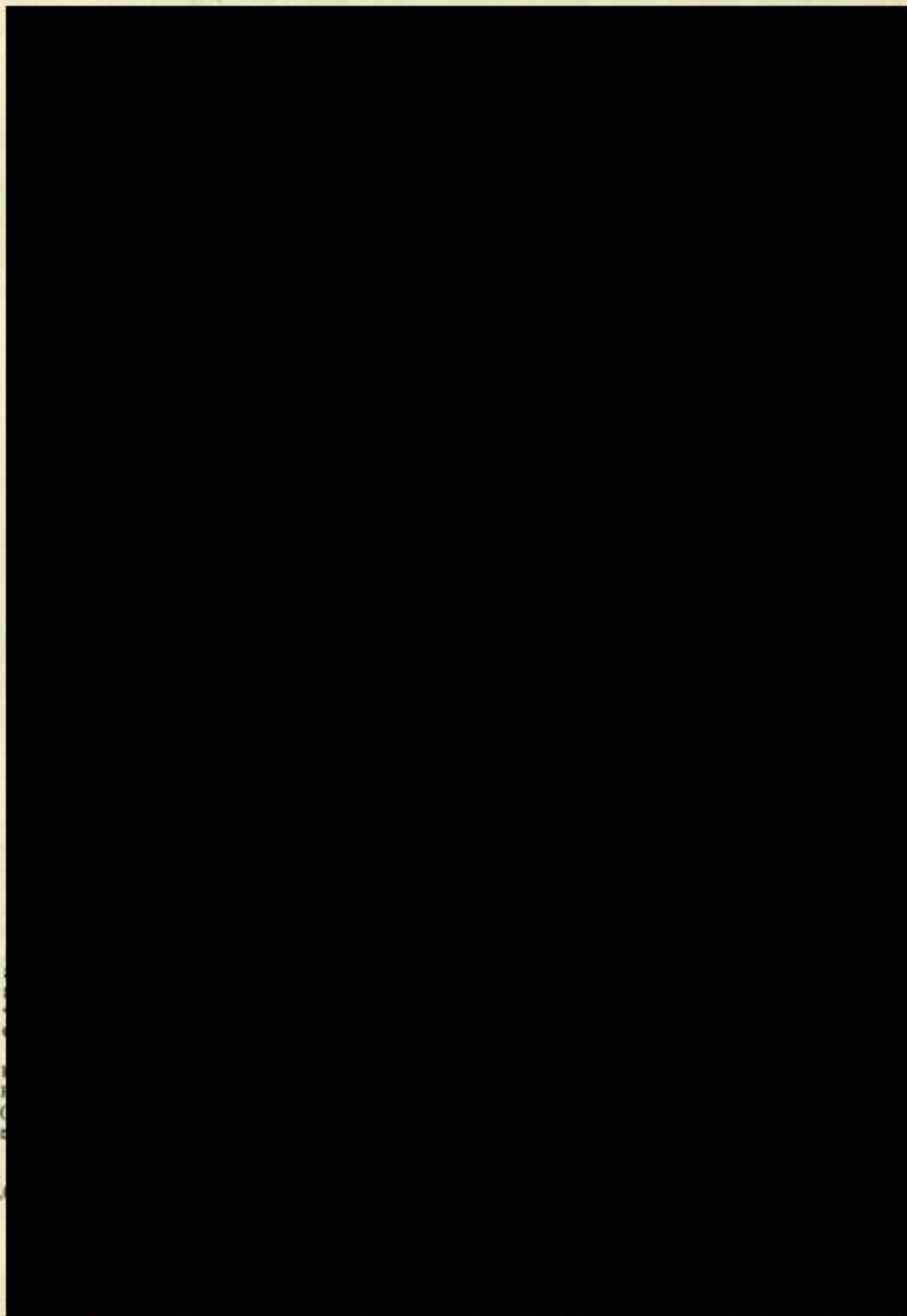

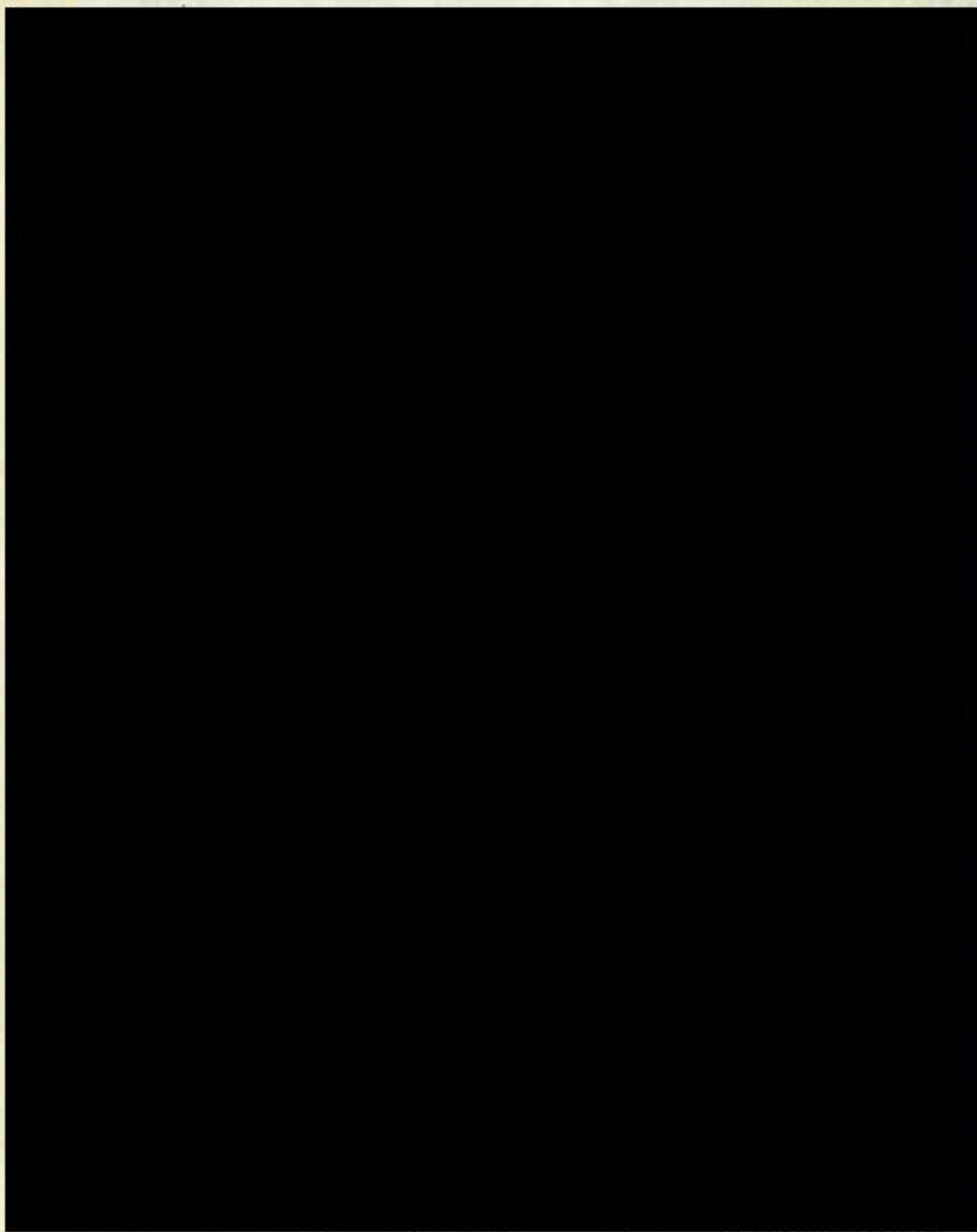

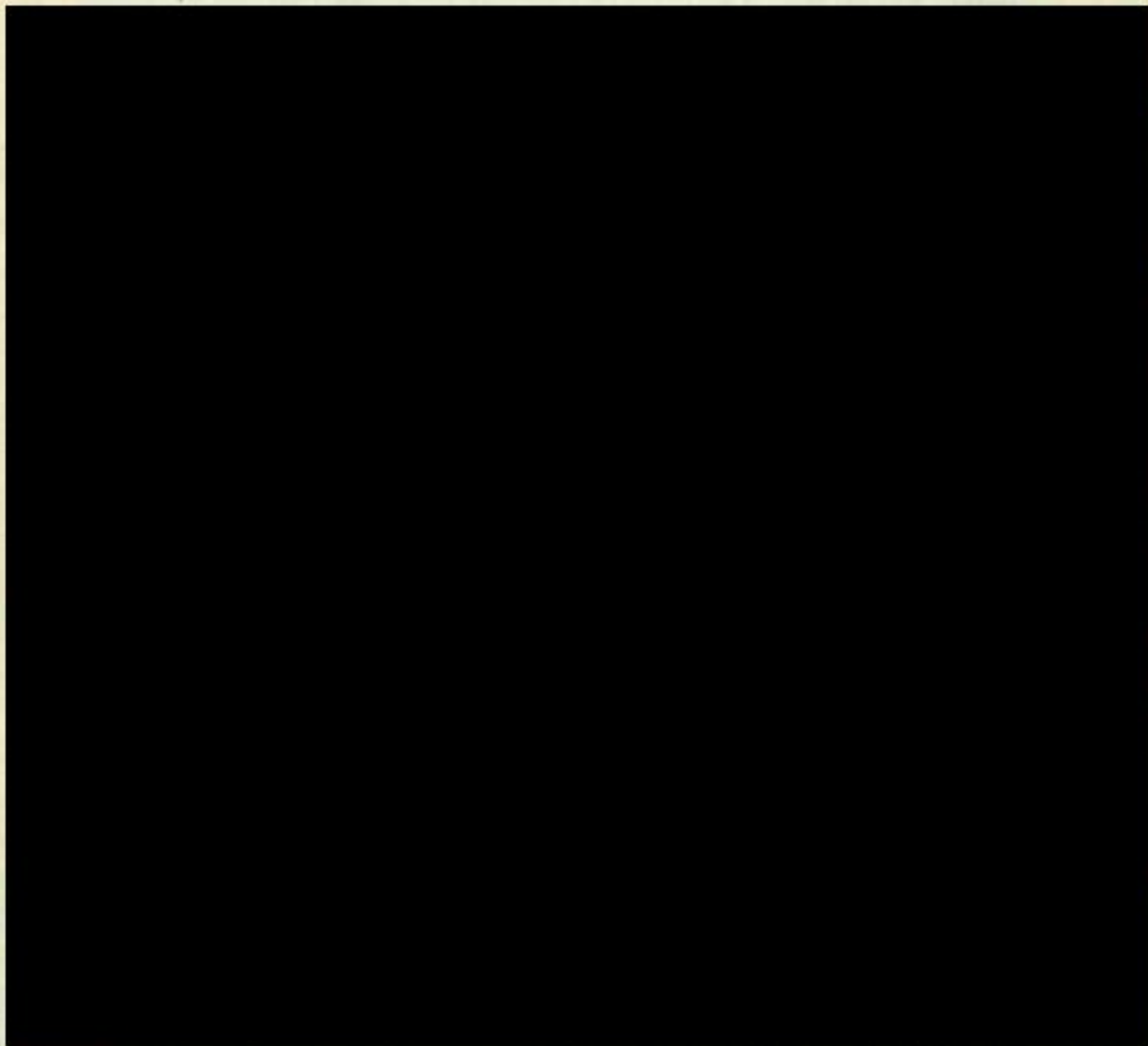

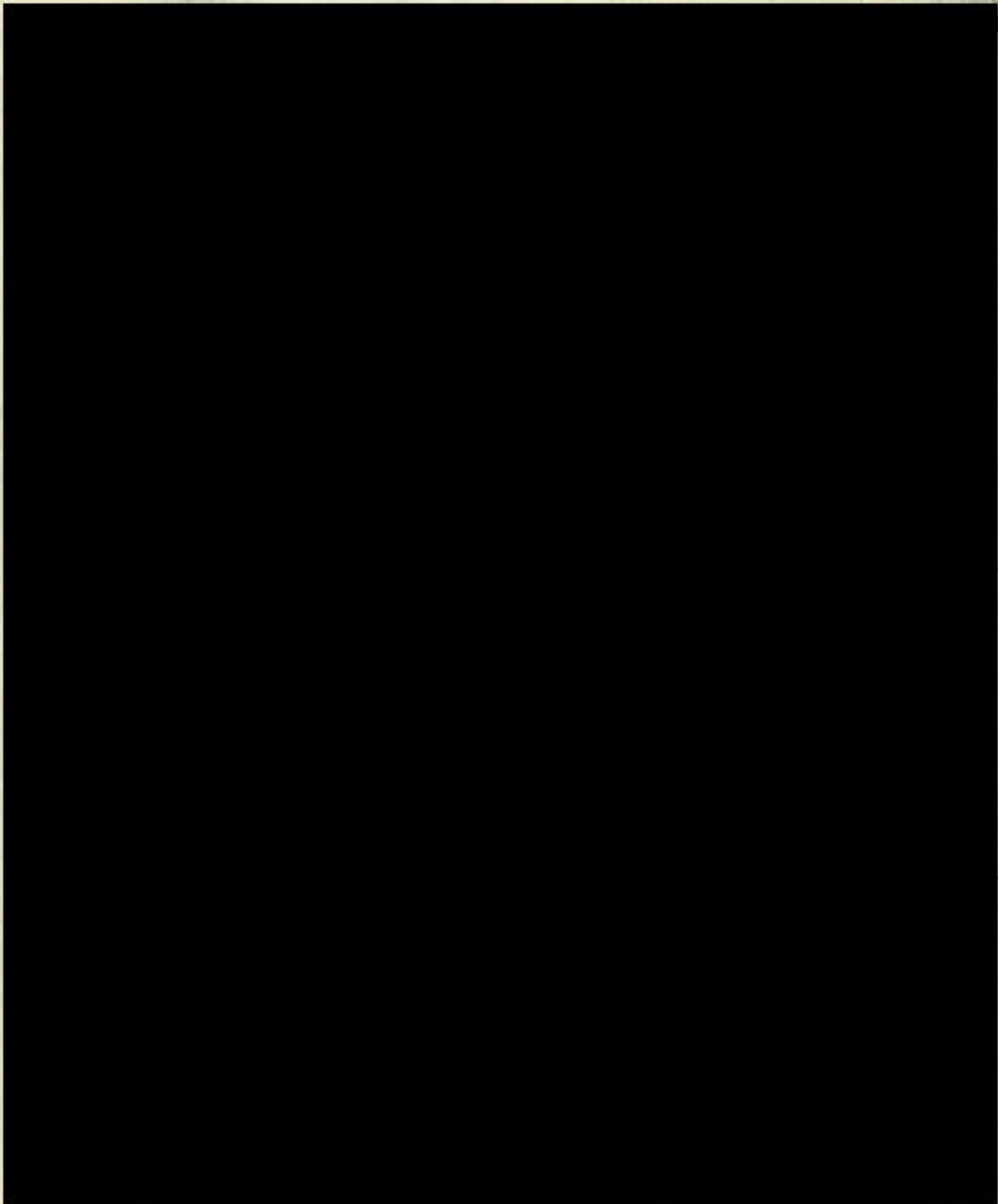
15. עמ' 181, מס' 20.

47. מס' 11, עמ' 11.

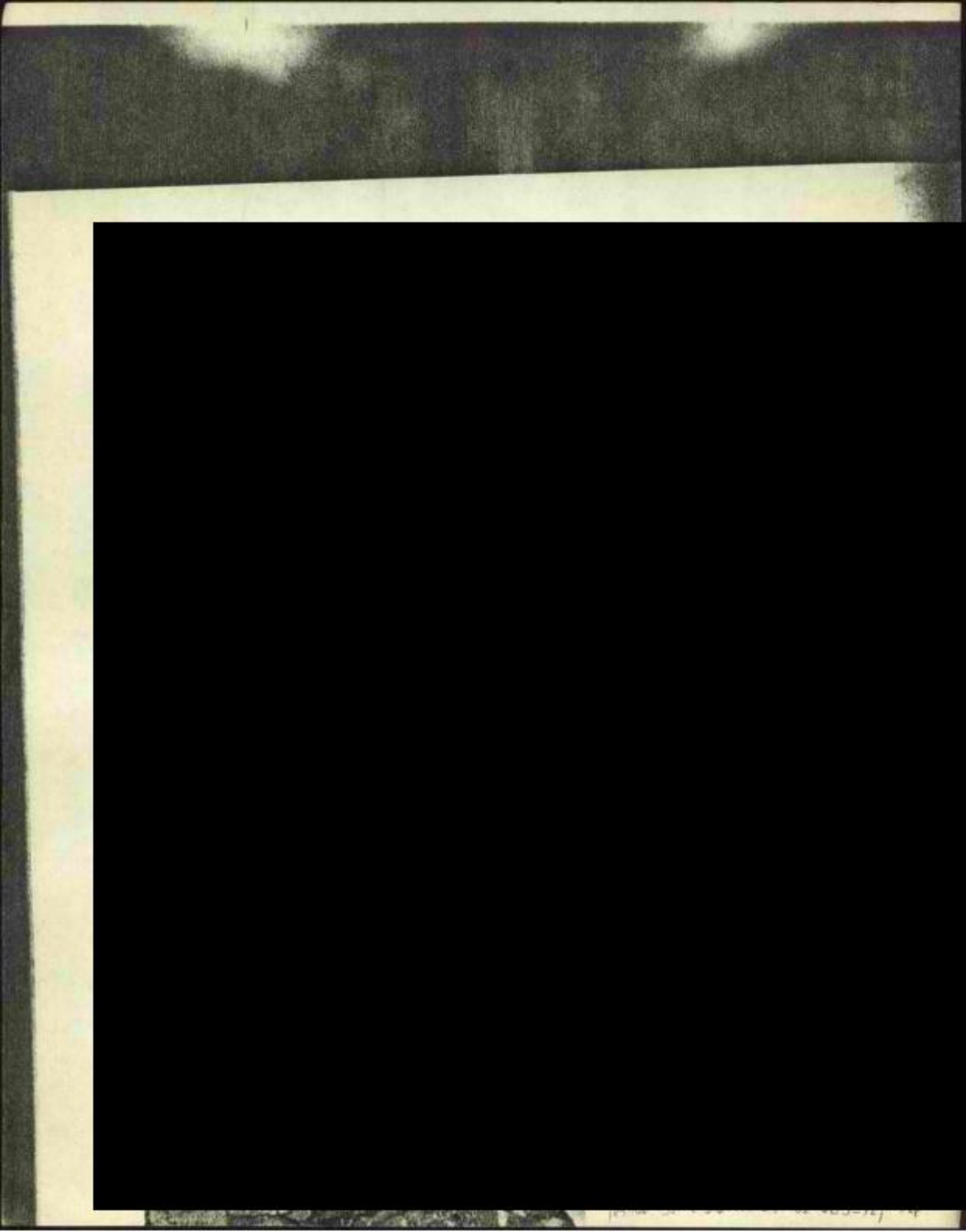
ה

נעים

הדר

בד

קלר אפשטיין - בעיית הדולמנים לאור

למנחם
אהרן

תדפיס מתוך

ארץ-ישראל

מחקרים בידיעת הארץ ועתיקותיה

כרך חמישה-עשר

ספר יוחנן אהרוני

Offprint from

ERETZ-ISRAEL

Archaeological, Historical and Geographical Studies

VOLUME FIFTEEN

Y. AHARONI MEMORIAL VOLUME

ירושלים תשמ"א-1981

החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

JERUSALEM, 1981

ISRAEL EXPLORATION SOCIETY

In the Chalcolithic period it appears that such terrain was valued on account of its humidity retention. The land was partially cleared and the stones used for field walls, which also reduced soil erosion. The latter walls survive in the form of lines of close-standing heaps of stone, found in many parts of the Golan, often in areas where Chalcolithic surface material is present.

In view of the dense settlement of the Golan in Chalcolithic times, the more fertile neighbouring regions were probably also settled in this period — among them an-Nuqra, later well known as a corn-growing district. Surface surveys there have yielded lithic material resembling that found in Chalcolithic contexts in the Golan. Thus, the Chalcolithic culture found in the Golan may well represent the outer fringe of a far-wider Chalcolithic diffusion area.

Though the evidence is as yet insufficient for a reliable assessment of crop varieties in the Golan during this period, carbonized vetch and lentil seeds have been identified, as have olive stones; but no cereal remains have come to light, despite the occurrence of basalt mortars, oval grinding stones and pestles, sickle-blades and numerous pithoi and storage jars. (Today, wild cereal strains grow extensively on the Central Golan slopes, and the distribution area of wild emmer [*T. dicoccoides*] includes the Golan and the Hauran, and since cultivated wheat and barley are known from Neolithic times, we can assume that cereals were cultivated in the Golan in the subsequent period.)

Among the various types of storage vessels is a wide-mouthed, spouted jar which may have been used for 'olive juice' of some kind (although there is no direct evidence of oil-making in this period).

The discovery of chains of houses (type 2, above) at Rasm Harbush, with a total of some 50 family units, and at Ain el-Hariri, with some 25 family units, enables an estimate of the size of the Golan Chalcolithic settlements. Smaller groups of scattered farmsteads (type 1) probably did not exceed ten family units.

Certain features here may indicate that these sites in the Golan were occupied annually, but were not suitable for the winter months. Transhumance from permanent villages to seasonal settlements is known in western Iran in the middle millennium B.C., corresponding to the Chalcolithic period here discussed. The sites of the supposed base villages, beyond the Golan, have not been located but, assuming that the transhumance theory is correct, it could explain the absence of Chalcolithic burials in the Golan, for the dead ~~may~~ have been interred near the permanent village sites.

MORE ON THE CHALCOLITHIC CULTURE OF THE GOLAN

C. EPSTEIN (pp. 15-20; Pls. 1-2)

Since 1973, excavations and surface surveys have revealed a distinctive Chalcolithic culture on a growing number of sites in the Central Golan, especially on the western slopes, characterized by a wide range of pottery vessels, basalt bowls, mortars and grinding stones, agricultural implements, a typical flint tool-kit (including sickle blades) and, above all, basalt pillar-form house-god statues. All the evidence points to a village society engaged primarily in agriculture and stock-raising.

The buildings, of unworked basalt constructed in the drystone technique, are of the broad-house type (average size: 6x15 m), the long walls oriented east-west, with entrance from the south. Storage facilities, usually at the western end, consist of a narrow bread-room or a series of small squarish rooms; several houses have a narrow, long room on the north, possibly used for auxiliary agricultural purposes. Despite the well-built walls, it is unlikely that the entire enclosed space was roofed over.

The following forms of settlement are known:

1. Isolated farmsteads, some 150-200 m apart, lying near cultivated fields.
2. Chains of houses with party-walls between the units (as at Rasm Harbush and Ain el-Hariri).
3. A combination of 1 and 2.

Chalcolithic settlements have been identified between 2 and 4 km apart in wide areas of the Central Golan (which lies in an isohyet of 500-600 mm rainfall). In winter there is a heavy run-off due to the underlying basalt rock, causing rapid soil saturation and the accumulation of standing water.

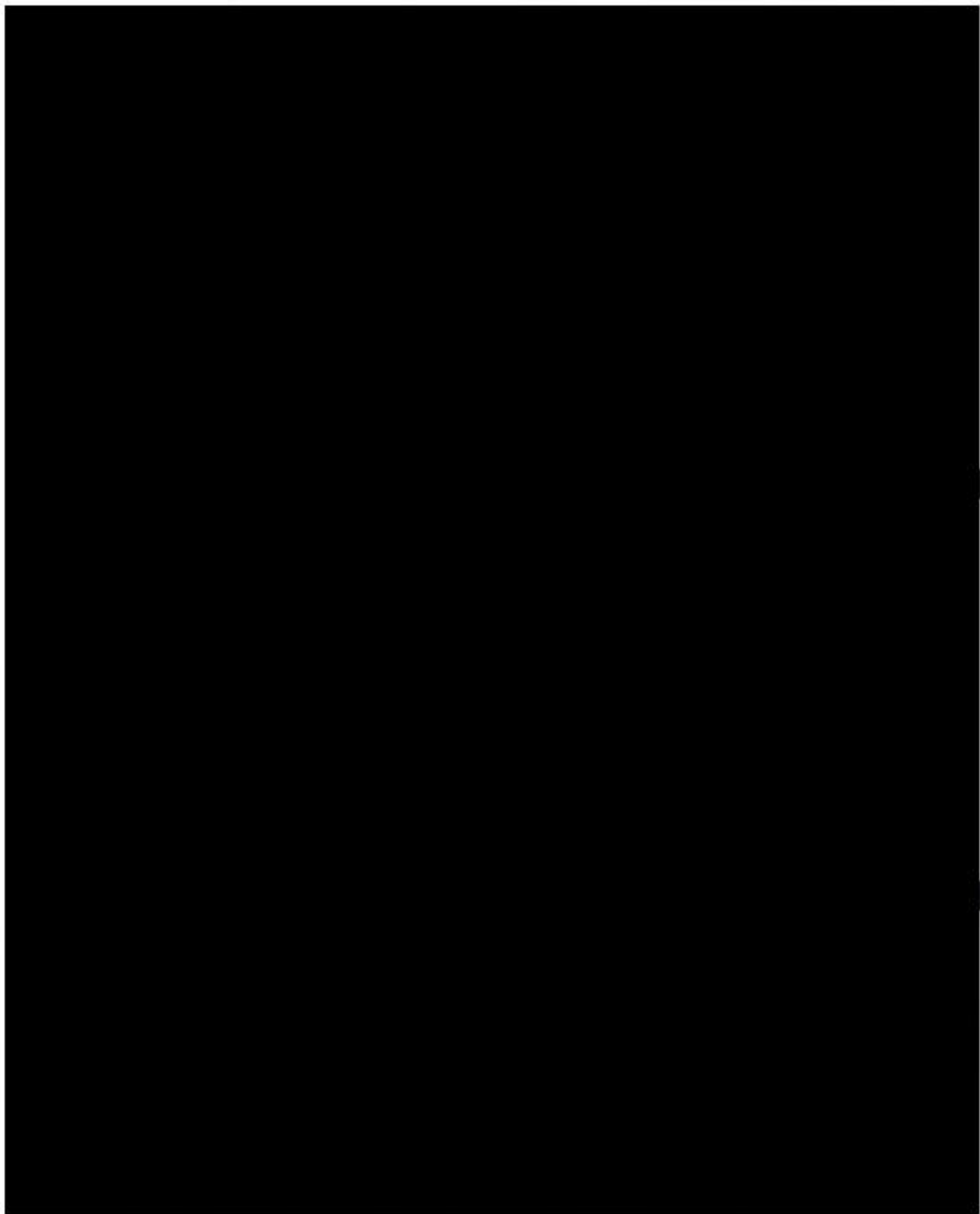
לדמותה של התרבות הכלקוליתית בגולן

קלר אפשטיין

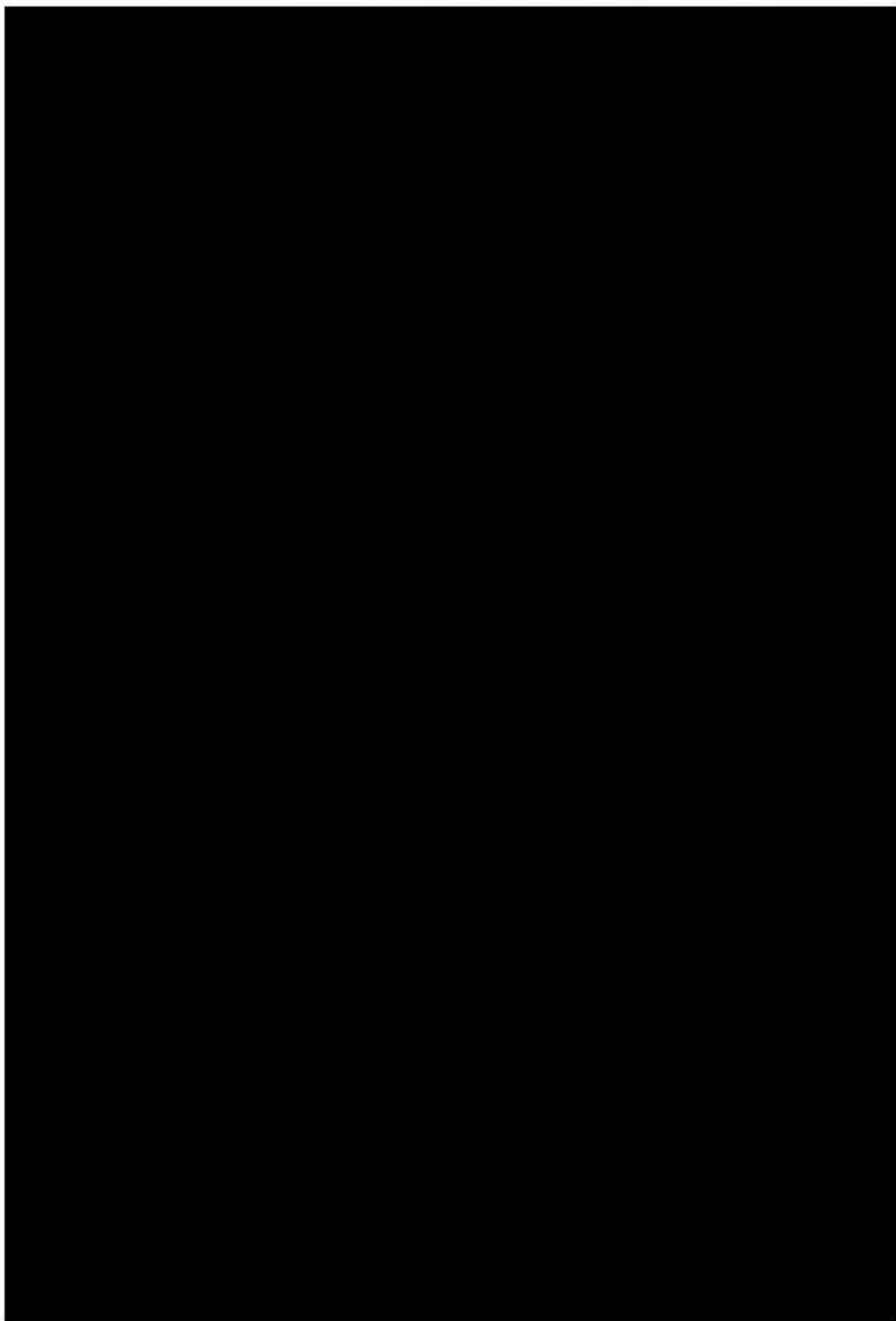

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

[illegible]

20

53

10.

36

804

27

כת

33

57

102

82

—

de

en.

ing

76

1

574

344

40

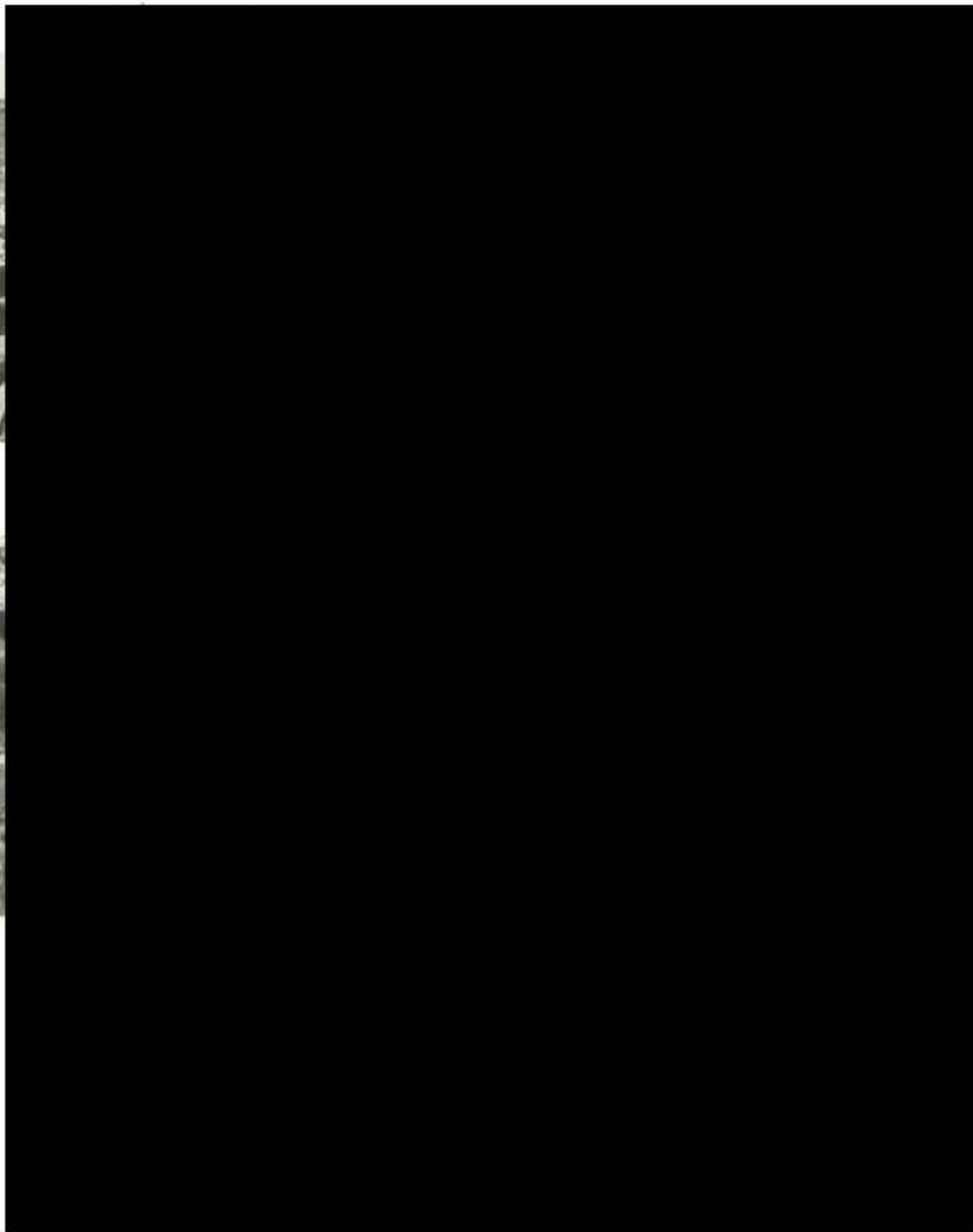
103

51

13

1

7

החברה
הממשלתית
לתיירות

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

תאריך: 22/9/81

מל: יג

סמל: סל

הנדון: מפר' יב/קנה

1. תולדות אברהם וישראל
2. תולדות
- 3.

١٥١'

[illegible]

11/21
Came back from the
Lake today. The
water is very
warm. The
fish are
very
big.
The
water is
very
warm.
The
fish are
very
big.

ISRAEL GOVERNMENT TOURIST CORPORATION

28/10

מלך

ΠΝΘ

917167

א. אצול
ב. דפנישע אד ה.ה.ס. וו אפוי' צי

Page No 25, 3, 2 on

3. מחסם היתר - יוק - G אול

2000 . 4

1082

1. חסד וחסד
והוא

2. מן זמן שהיה חסד
במקום ש'ח' קלון.
הוא גי' של ב' קלון.

קדוש ברוך הוא ואלהינו
אשר נתן לנו חיים ושלום
אשר נתן לנו חיים ושלום
(אשר נתן לנו חיים ושלום).

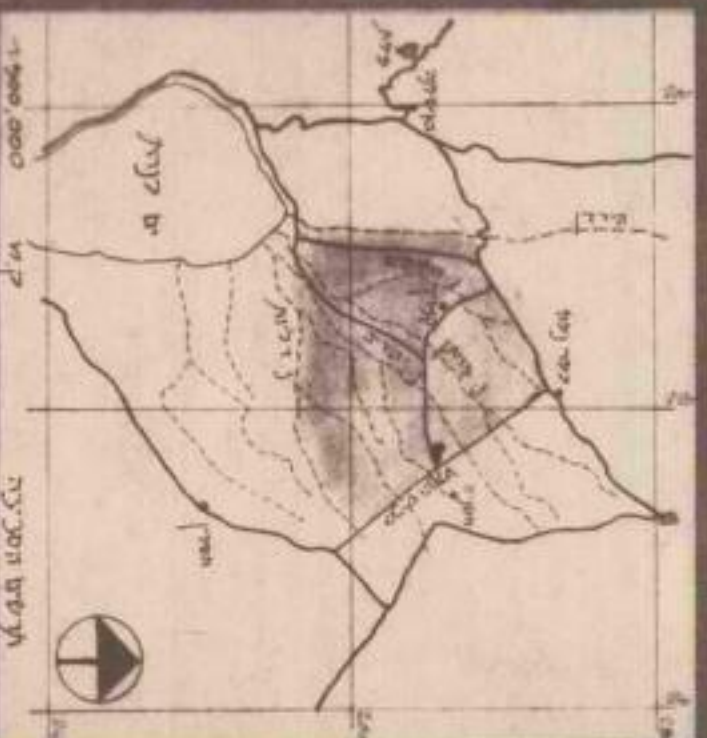
DATE	TIME	LOCATION	WIND	TEMP	WIND
1972	2-4-72				

42177

דרך סליחה
 דרך צער
 דרך סתעורנות
 דרך נחל
 גורל סמכות אצב
 גורל אצב סתעורן (קד'ל)
 יסוד סתעורן
 תפיס עצמית והשתיה
 אצב היסוד
 אצב דולבנים
 אצב יהודי-יהודי צב' כנסת
 אצב נחל יהודי
 אצב קצויה סתעורן
 אצב יסוד אצב אצב

מתן שרש אדרכתאות תכנון עירוני
רמת השון ו'ל המלכים זא"ט 03-483906
פרט שטופלד אדרכתא
ממס שילג אדרכתא זא"ט אדרכתא ממס

קצרון - יער יהודיה

מכת רוקע - מאב קיים

DATE	1:50,000	DATE	
TIME	8.3.77	TIME	
OPERATOR		OPERATOR	
910/4	1	910/4	1

יער יהודיה - קצרין

פרוגרמה לתכנון גוף ונופש

חוכן וזענינים

	סיכום והמלצות
1	האזור
1	מצב קיים
2	הקוים המנחים
2	הפרוגרמה
3	מערכת הנופש
6	סיפוח הנוף
7	שילובי פיתוח
9	הערכת הקציבית ראשונית לחכנית חופש

נספח - מכתב של מר מ. בן-מורה מ-13.9.76

ברצוננו להביע תודה לאנשי קרן קיימת לישראל,
רשות שמורות הטבע והמינהל לבניה כשרית על סיועם
במהלך העבודה.
תודה מיוחדת לדידי קפלן מרשות שמורות הטבע ולארכיאולוג
סמי ברלב מגרעין קצרין.

אפריל 1977

סיכום והמלצות

- בתכנון נוף ונופש באזור יהודיה - קצרין יש להתחשב בתכונותיו הבולטות שהן:
- רוב האזור הינו שמורה טבע מוכרזת.
 - באזור מוקמת העיר קצרין שהיא מוקד ההתיישבות בגולן ויש צורך לספק השובה לצורכי הנופש של תושביה.
 - האזור הינו חלק ממערכת נופש אזורית כוללת של רמת הגולן ובקרבחו מארקיס ואחרי קיס אינטנסיביים.
 - מבחינה נופית מבחינים באזור ב-3 חסיבות צומח ברורות: יער אלונים מפותח, שטחי יער מתחדש ושטחים חשופים המכוסים צמחיה עשבונית בלבד.
 - אופייני לאזור קיומם של אתרים היסטוריים רבים, בעיקר שרידי בתי כנסת יהודיים. הפרוגרסה התכנונית המוצעת, כפי שהיא מתחייבת מגורמים אלו ואחרים, מבוססת על המרכיבים הבאים:
- א. פיתוח במוקדים ברמות שונות של אינטנסיביות כשבד"כ המוקדים האינטנסיביים בהיקף השמורה. בהתאם לכך גם מערכת הדרכים היקפית בעיקרה עם חדירה מינימלית אל תוך השמורה.
 - ב. פיתוח אתרים מסוגים שונים - חניוני יום, חניון לילה, מצפורים, אתרי ביקור - ומערכת שבילים במיגוון דרגות קושי ואורך יספקו צרכיהם של נופשים מסוגים שונים.
 - ג. מרכז מבקרים שימוקם במרכז האזור, בשולי השמורה, יהווה הן מרכז סיולים ונופש והן מרכז תפעול ואחזקה לאזור כולו.
 - ד. טיפוח הנוף יותאם לחסיבות הנוף השונות: בשטחי יער מפותח ויער מתחדש יבוצע טיפוח במוקדים ונסיעות משלימות בהתאם לצורך ואילו בשטחים חשופים יבוצע ייעור אינטנסיבי.
 - ה. גודל האזור והיקף המערכת המוצעת מחייבים פיתוח בטלבים. לפיכך התכנית המוצעת הינה תכנית חומש שתבוצע בהתאם למשאבים הכלכליים לפיתוח ולפי סדר עדיפויות כשעדיפות חניון לאוהם אלמנטים הקרובים לקצרין אשר ישמשו את תושבי העיר.

האזור

אזור התכנון נמצא בדרום רמת הגולן, הוא מאופיין בנוף של רמה בזלתית, אשר מכותר ע"י מספר ערוצי נחלים, החשובים שבהם הינם נחל משושים, נחל זיתן, נחל יהודיה ונחל דליות. האתרים ההיסטוריים הרבים הפזורים באזור מעידים על ההיסטוריה ההתיישבותית העשירה שלו, ובפרט ההתיישבות היהודית בתקופת המשנה והתלמוד בקצרין, גמלא, עסליה, בתרא, יהודיה ועוד. שרידי כפרים ערביים נטושים בולטים במיוחד עקב עצי האקליפטוס הנטועים סביבם. באזור שטחים ניכרים של יער אלון התבור, שריד ליערות אשר כיסו בעבר שטחים נרחבים של רמת הגולן. עם זאת חלק ניכר של השטח מכוסה בעיקרו בצמחיה עשבונית ומשמש כיום למרעה בקר.

מצב קיים (ראה מפה מס' 1)

שמורת טבע ופארקים:

מרבית שטח התכנון מוכרז כשמורת טבע יער יהודיה. מדרום וממערב גובל השטח בפארקים מתוכננים של קק"ל - פארק הירדן ממערב, פארק הבטיחה שלחופי הכנרת מדרום-מערב ופארק גמלא, סביב העיר ההיסטורית גמלא, מדרום. מצפון-מערב לשטח מצויה שמורת הטבע של נחל גילבון.

דרכים:

דרך האזור מתנהלת מרבית התנועה אל ומרמת הגולן. הכבישים העיקריים לצורך זה הם כביש גשר בנות יעקב-נמח בצפון האזור וכביש יהודיה החוצה אלכסונית את שמורת יהודיה מגשר אריק שעל הירדן לכיוון צפון-מזרח. (כבישים אלו מתוכננים בתכנית המתאר של רמת הגולן ככבישים ראשיים). שני כבישים נוספים בעלי חשיבות ארצית הם הכביש העובר במערב האזור במקביל לירדן (מגשר אריק אל בית המכס העליון) והכביש המגיע לאזור מדרום לאורך הכנרת. כבישים אחרים שחשיבותם הינה בעיקר אזורית הם: כביש קצרין (כביש רוחב המחבר בין שני הכבישים הראשיים ועובר דרך העיר קצרין), כביש מעלה גמלא (עובר מדרום לשמורת יהודיה אל אתר גמלא) וכביש אורך ממזרח לשמורה המגיע כדרום אל מרכז חספין ורמת מגשימים. בגבולו המזרחי של אזור התכנון עובר כביש הנפט.

התיישבות:

מצפון לשמורת יער יהודיה, ליד קצרין העתיקה, מוקפת כעת העיר קצרין, המיועדת להוות מוקד עירוני ותעשייתי לישובי רמת הגולן. על גבול השמורה במזרח מתוכנן המושב השיחופי אניעם. סביב האזור קיימים ומתוכננים ישובים נוספים, בעיקר קיבוצים ומושבים.

מערכת נופש ותיירות קיימת:

אזור התכנון והפארקים של קק"ל הגובלים בו מהווים שטח פתוח גדול ביותר אשר מספק אפשרויות נופש בקנה מידה ארצי. מיקומו המרכזי של האזור ברמת הגולן הופך אותו למוקד הנופש בחבל ארץ זה. חיזוק נוסף לכך מהווה מיקומו של בי"ס שדה רמת הגולן המוקם כעת בדרום השטח המיועד לעיר קצרין.

באמצעות מערכת הדרכים הקיימת מחקש אזור זה אל מוקדי נופש ארציים נוספים, שהחשוב בהם הינו אזור קיס ותיירות ארצי המתוכנן לאורך חופה המזרחי של הכנרת (ראה תכנית מתאר רמת הגולן).

בי"ס שדה רמת הגולן:

בדרום העיר קצרין מוקם בי"ס שדה רמת הגולן שבו תרוכזנה פונקציות לימוד מחקר ותצובה הקשורות לאזור, כחלק ממערכת לימודית ומחקרית המתיחסת לכלל רמת הגולן.

הקוים המנחים

- הגישה התכנונית אשר באה לידי ביטוי בפרוגרמה המוצעה מבוססת על העקרונות הבאים:
- א. הנוף הרמתי באזור, בעיקר בחלקו הצפוני שבו שולפת צמחיה עשבונית, הינו חדגוני למדי ועל כן אטרקטיבי במיוחד האפקט הניגודי שיוצרים הואדיות בהרכבם הצמחי העשיר ובאתרים אשר לאורכם. מטוס כך סבעי הוא שמערכת הנופש המתוכננת תחמקד מבינם הוך ההחשבות ברגישויות הסביעיות של השטח, כשהמטרה היא להפחית למינימום את הטגיעה בערכי נוף וטבע ובערכים ויזואליים (כגון בעת מיקום קו מחס, פריצת כבישים וכו'). משמעות האמור לעיל, בין השאר, הינה הצורך להבחין בין מוקדי נופש וטיול ברמות שונות של אינטנסיביות.
 - ב. העיר החדשה קצרין מהווה מוקד התיישבותי באזור. מערכת נוף ונופש אזורית צריכה לקשור את העיר לנוף הסובב אותה ולספק מיידית את צרכי הנופש של תושביה, זאת במקביל לשרותי הנופש שתספק המערכת האמורה לציבור הרחב.
 - ג. אזור התכנון מהווה חלק ממערכת נופש אזורית של רמת הגולן וצפון הארץ, הוא מחקש בצירי תיירות אל החרמון וצפון הרמה ואל אזור הקיס הכנרת מדרום. כמו כן הוא מהווה מוקד מטיחה לטיולי יום עבור נוספים המתאכסנים בבתי מלון והארחה באזור הצפון (צפת, סבריה, גינוסר, קרית שמונה, אילת השחר ועוד).
 - ד. שטח שמורת הטבע נחון לפיקוחה של רשות שמורות הטבע. כל תכנית לאזור זה חייבת, על כן, להתבסס ביסודה על תכנית אב רעיונית שהוכנה ע"י הרשות.
 - ה. ההבדלים במצב התפתחות הצומח בחלקים שונים של האזור מחייבים התייחסות ברמות שונות של אינטנסיביות, החל מהרמה של שימור שטחי יער טבעי וטיפוח יער מחדש וכלה בנטיעות ייעור אינטנסיביות בשטחים חשופים, שצריכות להתבצע כחלק ממדיניות ייעור כוללת בגולן.
 - ו. כל תכנון באזור חייבת להתחשב באילוצים הנובעים ממיקומם של מחנות הצבא ושטחי אימונים ואש כפי שהם נקבעים ע"י צה"ל.

הפרוגרמה

בהכנת הפרוגרמה הבחנו בין פיתוח מערכת נופש ובין סיפוח נוף, מבלי להפחית מחשיבותם של קשרי הנוטלין אשר בין הנוף והנופש. מערכת הנופש כוללת אלמנטים מוקדניים (אתרים היסטוריים, אחרי נוף ומצפורים, חניונים) אשר מקושרים באמצעות צירי תנועה וגישה (דרכים ושבילים). מערכת סיפוח הנוף כוללת סיפוח חורש, נטיעות משלימות וייעור, הוך מציאת פתרונות לבעיות תפעול ואחזקה.

מערכת הנופש (ראה מפות מס' 2, 3)

המערכת המוצעת מבוססת על הפוטנציאל של האזור, דהיינו אופי הנוף והצומח ומיקום אתרים בעלי ייחוד; עוצמת הפעילות המתוכננת מתאמת לרגישות האתר על מנת לצמצם למינימום את הפגיעה בערכי נוף ושבע עקב פיתוח ופעילות אנושית.

התפיסה שהתגבשה בהתאם לכך בעת התכנון כללה את המרכיבים הבאים:

א. זיהוי אתרים העשויים להיות מוקדי סיור ונופש וסיווגם בהתאם לשיעור האינטנסיביות של הפעילות המיועדת בהם בהתאם, החל מפעילות אינטנסיבית ביותר, שכוללת מרכז מבקרים וחניונים עם שרותים, ועד לפעילות הפחות אינטנסיבית של ביקור באתרים (ללא שהיה) כגון מצפורים. המוקדים השונים המפורטים בשטח מקושרים באמצעות מערכת חנועה ברכב וברגל.

ב. מערכת החנועה ברכב הינה ביסודה בהיקף השקורה (מלבד פריצות מועטות פנימה כגון הדרך לקלע-אל קרענה) ואלוה קשורים מוקדי הנופש האינטנסיביים. החדירה לתוך השמורה תהיה בעיקרה ברגל, במערכת שבילים, אשר תפותח באופן שתאפשר מבחר מסלולי סיור באזורים שונים ובדרגות קושי שונות, על מנת לענות על דרישותיהם של נופשים מסוגים שונים. האלמנטים של מערכת הנופש המוצעת מרוכזים בעיקר בחלקו הצפוני מערבי של האזור הנדון; ערוצי נחל יהודה ונחל דליות ישארו סגורים לביקורי הציבור הרחב בהתאם לתכנית האב של רשות שמורות הטבע - על מנת לאפשר שימור והתפתחות טבעית של חיות הבר לצורכי מעקב ומחקר, וכפוטנציאל ליצירת שמורת חי-בר למבקרים בעתיד.

מרכז המבקרים:

מרכז המבקרים אמור להיות מוקד מערכת הנופש ומיועד לפעילות אינטנסיבית מגוונת. מוצע למקמו על הגבעה אשר מול חוות הבקר מעבר לכביש, מדרום לשיח' חסין. למיקום זה מספר יתרונות:

- הוא במרכז האזור

- על כביש המסמס ציר חנועה ראשי אל דמת הגולן

- גישה נוחה ברכב מקצרין (כ-8 ק"מ)

- האזור אינו רגיש, יחסית, לפעילות אינטנסיבית

- המיקום המוצע הוא בשולי יער האלוניים הקיים ונותן את תחושת היער מבלי לחדור אליו

- המקום גבוה יחסית ומאפשר תצפית על שטח ניכר, בין השאר ניתן לראות סמנו את הכנרת

מדרום ולקבל את תחושת ביתור השטח ע"י ערוצי הזרית ונחל יהודה.

במרכז המבקרים יוקם מבנה מרכזי שיכלול משרד ושרותים שונים (מזנון, שרותים סניטריים,

סלון, שרותי עזרה ראשונה). המבנה ישמש גם כמרכז מיקוח, אחזקה ותפעול לאזור וישמש

לאחסון הציוד הנדרש לצורך זה. באזור מרכז המבקרים יוקמו מחקני נופש שונים שיאפשרו

מיגוון פעילויות נופש כגון חניון מיקניק לשהיית יום (חניון יער יהודה), חניון לשהיית

לילה, אזור למחקני נופש פעיל ומשחק. שרות נוסף שאפשר למקמו כאן הינו השכרת טוסים לרכיבה

(בחוות הבקר, הסמוכה לאתר). בנוסף לאמור לעיל יהווה מרכז המבקרים מוקד סיורים, שסמנו

יוצאים שבילים אל אתרים באזור.

דרכים ושבילים:

מערכת הדרכים לרכב היא היקפית ומבוססת על הדרכים הראשיות הקיימות עם פריצות מועטות פנימה (לקלע-אל-קרענה, למצפור אניעם, לבתרא). התנועה בחוף השמורה תהיה בעיקרה רגלית, בשבילים קיימים ומתוכננים שיאפשרו סיור וביקור באתרים במיגוון מסלולים. מרכז המבקרים הוא מוקד הנופש והסיולים באזור. משום כך חשוב במיוחד הקשר הישיר בינו ובין העיר קצרין ובי"ס שדה רמת הגולן. בגלל חשיבותו של קשר זה ועקב רגישות התואי המתחייב, אשר עובר בשולי השמורה וחוצה את נחל זויתן, הוצעו 3 אלטרנטיבות לפיהן: א. שביל הולכי רגל המתקשר מחניון קצרין-דרך העיר קצרין, בי"ס שדה והאתר הכלכוליתי - אל מרכז המבקרים (סה"כ כ-5.5 ק"מ). הגישה לרכב מקצרין למרכז המבקרים תיעשה מסביב, בכביש הקיים (כ-8 ק"מ).

ב. דרך נוחה לרכב בחואי הנ"ל מקצרין ועד מרכז המבקרים (כ-5.5 ק"מ).
ג. דרך לרכב מקצרין עד החניון באל-מג'מע (כ-3 ק"מ) בעוד הקטע מאל-מג'מע למרכז המבקרים (כ-2.5 ק"מ) אשר חוצה את נחל זויתן, הינו שביל הולכי רגל. גם במקרה זה הגישה ברכב מקצרין למרכז המבקרים הינה מסביב, בכביש הקיים.

שילוט:

חסימה העיקרית של מערכת הנופש הקיימת כיום באזור הוא העדר מערכת הכוונה ומידע מרכזית שתנחה את הנופש והמטייל ותאפשר לו לנצל במידה מירבית את אפשרויות הנופש הקיימות כיום באתרים ובשימוש בדרכים ובשבילים. מכאן החשיבות הרבה שיש למערכת שילוט מתאימה. מערכת כזו יהיה צורך לפתח בשתי רמות: שילוט הכוונה לאתרים, מצפורים וכד' על צירי הכבישים לעומת מערכת שילוט פנימית בחוף השמורה בשבילים ובאתרים מפותחים.

מערכת נופש ותיירות ארצית:

מערכת הדרכים הקיימת מקשרת בין אזור התכנון למוקדי נופש אחרים כמו חופי הכנרת, הפארקים של קק"ל הסמוכים, שמורת הטבע גלבון, החרטום וכיו"ב. קשר זה יחזק באמצעות שילוט והכוונה מתאימה. הקשר עם הפארקים הסמוכים יודגש במיוחד באמצעות שבילים שיחששו אל מוקדי הנופש בהם.

הביקוש לנופש:

כבר כיום, ברמת הפיתוח המינימלית הקיימת בשטח, מגיעים מטיילים רבים לאזור, בעיקר לאתרים הידועים יותר כגון בריכת המשושים. כימות חול בקיץ מגיעות לאחר 10-20 טיולים (30-50 איש לטיול) ועד כ-30 כלי רכב פרטיים. מספרים אלו עולים ל-20-40 טיולים ול-100 סכונות פרטיות בימי שבת וחג בקיץ ובעונות המעבר. יש להניח שכמויות הביקוש תגדלנה מאד לאחר פיתוח חניונים ומתקני נופש אחרים כמתוכנן. פיתוח מתאים לצדי דרכים (מרכז מבקרים, מצפורים וחדירה למוקדים כגון קרענה) יאפשר גם הגדלה ניכרת של תיירות אוטובוסים (בעיקר תיירות חוץ וטיולי סבוגרים) אשר כיום היא מצומצמת מאד באזור. קצב פיתוח מערכת הנופש וסדרי העדיפויות יוחאמו בהתמדה למסדי ומגמות הביקוש לנופש כפי שיתפתחו עם התפתחות מערכת הנופש.

טיפול הנוף

מצב התפתחות הצומח באזור אינו אחיד. בדרום מערב השמורה ובמורדות ערוצי הנחלים שדרו שטחי יער אלון חבור מפותחים למדי בעלי נוף יער - פארק אופייני. בשטחים נוספים נמצא החורש הסבקי - אשר נפגע ונכרת בעבר - בשלבים שונים של התחדשות. בשטח הנותר - בעיקר ממזרח לשמורה ומצפון לכביש קצרין - שולטת צמחיה עשבונית חד-שנתית הקמלה בקיץ ויוצרת נוף חדגוני ובלתי מעניין. הטיפול בכל אחד מהמצבים הנ"ל יהיה כלהלן:

א. טיפוח חורש קיים: בשטחי יער וחורש עם עצים מבוגרים מפותחים, יבוצע טיפול מינימלי שעיקרו טיפול בעצים הקיימים (דילול ענפים, הרמת הגזע וטיפול הנוף בהתאם לצורך) וניקוי חת-החורש במקרים לצורך פתיחת השטח.

ב. טיפוח שרידי חורש ונטיעות משלימות: בשטחים בהם החורש נמצא בתהליך התחדשות, או שיש בהם רק שרידי חורש, יטופחו עצים קיימים וינוקה חת-החורש כדי להקל על התחדשות העצים שדרו. בנוסף לכך תבוצענה נטיעות משלימות בהרכב ובצמיחות שיותאמו לעצים הקיימים.

ג. ייעור: בשטחים החשופים, המכוסים צמחיה עשבונית בלבד, תבוצענה נטיעות ייעור אינטנסיביות לכיסוי השטח וליצירת עתודות ליערות נופש בעתיד. אופיין והרכבן של הנטיעות הללו ייקבע תוך התחשבות במדיניות ייעור כוללת לרמה הגולן ובהתאמה לצומח הסבקי ולקרקעות בשטח.

השטחים המיועדים לטיפול נוף מצויינים באופן סכימטי במפות המצורפות. לשם איתור מדוייק של השטחים לטיפול בכל רמה יש לבצע באזור סקר צמחיה על בסיס נתונים מתימנים.

מרעה

מרבית האזור משמש כיום למרעה בקר. השאיפה היא להגיע בשטח לשילוב אופטימלי של פעילויות מרעה ונופש, מתוך ההנחה הבסיסית ששטח מנוצל ביתר יעילות ככל שניתן להפיק ממנו יותר שימושים. בדיקה מעמיקה של נושא מרעה הבקר תאפשר מתן פתרונות מתאימים לבעיות הכרוכות בשילוב כנ"ל.

דרכי אש - פסי אש

קיימת באזור בעית שריפות חמורה, בעיקר עקב אימוני ירי. נושא הלוחמה בשריפות נמצא כעיון אינטנסיבי בקרב הקיימת לישראל וברשות שמורות הטבע. כיום השיטה היעילה ביותר לכיבוי שריפות היא באמצעות רכב כיבוי ממונע. שיטה זו מחייבת פיתוח מערכת דרכי אש. שיטה נוספת המקובלת כיום בשטחי יער-פארק ומרעה נרחבים היא ריסוס מהאוויר ליצירת פסי אש. יש לבדוק פתרונות אלו ואחרים על מנת למצוא את הפתרונות המתאימים ביותר לתנאי השטח הנתון.

שלבי פיתוח

קביעת סדר עדיפויות לפיתוח נעשתה מהוך שני שיקולים עיקריים:

א. סיפוק צרכיה המיידים של אוכלוסיית העיר קצרין.

ב. מידת חשיבותו של האלמנט המועדף במערכת הנופש המוצעת.

בהתאם לשיקולים אלו מומלץ לפתח את השטח בשלבים הבאים:

(א) קצרין העתיקה - כולל: שחזור ושימור בית הכנסת הקדום בשיחוף עם אגף העתיקות; פיתוח חניון, כולל דרך גישה וחניה לרכב, שבילים, פיקניק משפחתי וקבוצתי, כירות ביטול, אשפה, מים, מבנה שירותים ונסיעות חורש היקפיות; שילוס.

(ב) אל-מג'מע - כולל: פיתוח חניון עם שולחנות, אשפה, מים, כירות ביטול, חניה ושבילים; פיתוח דרך לרכב המקשרת בין קצרין העתיקה, בי"ס שדה, האתר הכלכולתי והחניון באל-מג'מע; שילוס.

(ג) מרכז מבקרים יער יהודיה - כולל: גישה מן הכביש ברכב ואזורי חניה; מבנה מרכזי הכולל משרד, חדרי תצוגה, מזנון, סלפון, עזרה ראשונה, אחסון ציוד אחזקה וכיו"ב; פיתוח חניון יער יהודיה כולל פיקניק משפחתי וקבוצתי, מים, אשפה, כירות ביטול, שירותים; פיתוח חניון לילה כולל גידור ואפשרות פיקוח ושמירה, עמדות חניה משפחתיות עם שולחן וכירה ונקודות מנוחה של מים ואשפה, שירותים ומקלחות (אפשרי במבנה המרכזי), סככות ללינת קבוצות, חניה אוטובוסים/סיוריות; פיתוח שבילים היוצאים ממרכז המבקרים אל שיח' חסין ונחל זויתן; חניון פיקניק בשיח' חסין כולל פיקניק משפחתי וקבוצתי, שבילים, מים, אשפה, כירות ביטול ושילוס; שילוס מרכזי. (הערה: את אזור מרכז המבקרים ניתן לפתח בשלבים, במקביל לפיתוח אלמנטים אחרים).

(ד) קלע-אל-קרענה - כולל: פיתוח המצפור העיקרי ליער יהודיה; דרך גישה וחניה לרכב עבור המצפור והחניון; חניון פיקניק כולל שבילים, פיקניק משפחתי וקבוצתי, אשפה, מים, כירות ביטול, מבנה שירותים; פיתוח השביל היורד אל בריכת המשושים; שילוס.

(ה) מערכת שילוס מרכזית - כולל: שילוס על כבישים; שילוס פנימי לאורך שבילים ובאתרים.

(ו) שיפור ופיתוח מערכת שבילים קיימת וחדשה.

(ז) מצפור מפל הזויתן - כולל פיתוח המצפור עם מעקה ושביל גישה, שילוס.

(ח) חניון בית המכס - כולל הכשרת גישה ברכב וחניה, פיקניק משפחתי וקבוצתי, כירות ביטול, אשפה, מים, שירותים, שבילים ושילוס.

(ט) בתרא - כולל: פיתוח דרך גישה וחניה לרכב; פיתוח שבילים אל אתר הדולמנים; שחזור ושימור אתר ביהכנ"ס והדולמנים בשיחוף עם אגף העתיקות.

(י) פיתוח אתרים נוספים:

1. מצפור המפל היבש זויחן
 2. חניון הבוסתן בנחל זויחן
 3. חניון א-טיבה ושכיל גישה למצוק המשושים
 4. פיתוח אתרי הדולמנים ושכילי גישה
 5. מצפורים (מצפור אניעס, נחל יהודיה ונחל המשושים) כולל פיתוח גישה וחניה לרכב
 6. שחזור אמת המים נחל זויחן
 7. בריכות עלמין - פיתוח חניון יום ושימוץ האתר הקיים
- השלבים בביצוע סיפוח הנוף והשתלבותם בפיתוח מערכת הנופש הנ"ל ייקבעו בשלב מאוחר יותר, לאחר שיאוחרו במדויק השטחים המיועדים לסיפוח בכל אחת מן הרמות הנזכרות.

(י) פיתוח אתרים נוספים:

1. מצפור המפל היבש זריתן
 2. חניון הבוסתן כנחל זריתן
 3. חניון א-טיבה ושכיל גישה למצוק המשושים
 4. פיתוח אתרי הדולמנים ושכיל גישה
 5. מצפורים (מצפור אניעם, נחל יהודיה ונחל המשושים) כולל פיתוח גישה וחניית לרכב
 6. שחזור אמת המים נחל זריתן
 7. בריכות עלמין - פיתוח חניון יום ושימוץ האתר הקיים
- השלבים בביצוע סיפוח הנוף והשחלבותם בפיתוח מערכת הנופש הנ"ל ייקבעו בשלב מאוחר יותר, לאחר שיאושרו במדויק השטחים המיועדים לסיפוח בכל אחת מן הרמות הנזכרות.

קרן קימת לישראל

מינהל פיתוח הקרקע

אגף היעור, קריה חיים ת.ד. 45, טלפון: ח 06 721367

נספח

יח' באלול חשל"ו
13 בספטמבר 1976

1414/4/37-722

המשרד הראשי

קרן קימת לישראל
בית הקהילה, רחוב
ת.ד. 283 - ירושלים
טלפון 22121

חשני פ"ט

ח פ ח

רחוב הבונים 18
ת.ד. 1347
ס. 221271

צ פ ת

ימת הקהילה
1157
20789

י ק נ ע ט

בית הקהילה
ת.ד. 1157
ס. 221118

א ש ח א ו ל

מטהות הקהילה
דאר נע שטון
שולביטשטש 110728

ק ר י ת - ג ח

ג.ד.ו.ו.ח
דאר נע שטון
ס. 221223

ב א ר - ש ב ע

דאר חשנודות 212
ת.ד. 1157
ס. 221210

לכבוד

מר גדעון שריג - רמת-השרון
מר עוזי פז - רשות ט. הטבע
מר א. בן-יוסף - כ.א.ן.

א.כ.א.

הנדון: הכנת פרוגרמה לפיתוח נופי של אזור יער יהודיה.

ביזמת משרד השכון, רשות ט. הטבע והקה"ל, הוחלט לפעול לפיתוח נופי של האזור הנ"ל אשר ישרת את העיר קצרינ והחלטה ומוקמת, ואת שאר הישובים בסביבה, ויחיה אזור סיור ונופש לקהל הרחב.

לאור זאת הוחלט להכין פרוגרמה לפיתוח אזור צמון הכנרת, הכולל את השטח שבין אזור גמלא מדורס, לכביש נפת בצמון ובין דרך קק"ל במזרח, לירדן במערב.

בהכנת הפרוגרמה יש להתייחס להכנון הקיים של פארק הירדן כנחון. הכוונה להכנון ולבצע בשלב ראשון אתר נופש אשר ישרת ישרות את מתישבי קצרינ באזור נחל זווית וזאת כחלק מההכנות הכוללת של פיתוח יער יהודיה.

על דעת הגופים הנ"ל הוחלט להטיל את הכנת הפרוגרמה על אדריכל גדעון שריג. אבקש את מר גדעון שריג לפעול בהאום עם מר אילן בן-יוסף, מהקה"ל, ומר עוזי פז, מרשות שטורט הטבע, ולהציג לפני הנהלת אגף היעור, עד סוף אוקטובר, סקיצה מחשבתית ראשונית לדיון בנושא.

בכבוד רב,

מ. בן-עזרה
מסנה למנהל אגף היעור

העתיקים

מר מ. שמיר - י-ס
מר ש. ויץ - כאן
מר ג. אבני - כאן.

רי/רג

הערכה תקציבית ראשונית - לתכנית חומש

מס"ב	תאור העבודה	היתידה	כמות	מחיר היחידה	סה"כ
1.	חניון קצרים - כולל פיתוח דרך גישת וחניה, מערכת שבילים, עיצוב שטח, פינוי ושיקום קירות אבן, פיקניק קבוצתי, משטחתי, שילוס ונסיעות. (איננו כולל עבודות שיחזור ביהכנ"ס)		1		800,000.-
2.	חניוני פיקניק יום		3	130,000.-	390,000.-
3.	מרכז מבקרים יער יהודיה א. חניון פיקניק יום ב. מרכז מבקרים - מרכז תיפועול ואחזקה - מבנה כולל: משרד, מחסן, גדרה, סלפון, עזרה ראשונה ושרותים ג. חניון לילה - שירותים, מקלחות גדר, האורה, סככות, עמדות ושונות. ד. מחקני נושא פעיל למשחק ה. דרכים, שבילים, נהרות שטח וסיפוח חורש		1		250,000.-
4.	פיתוח מערכת שילוס פארק יער יהודיה - מערכת איזורית ומערכת ענימית		1		900,000.-
5.	מערכת דרכים א. מריצת דרכים חדשות ב. שיפוץ דרכי עפר קימות - דרכי אש ותחזוקה מערכת שבילים		1		300,000.-
6.	א. שיפוץ שבילים קיימים ב. מריצת שבילים חדשים	ק"מ	9	200,000.-	1,800,000.-
		ק"מ	20	50,000.-	1,000,000.-
		ק"מ	20	5,000.-	100,000.-
		ק"מ	10	10,000.-	100,000.-
	העברה לדרך 10				6,440,000.-

מס'	תאור העבודה	היחידה	כמות	מחיר היחידה	סה"כ
	העברה מדף 9				6,440,000.-
7.	פיתוח מצפורים		3	50,000.-	150,000.-
			2	250,000.-	500,000.-
8.	שונות				250,000.-
	סה"כ עלות פיתוח				7,340,000.-
9.	יעור וסיפוח חורש				
	א. סיפוח יער טבעי קיים במקדים	דונם	1000	300.-	300,000.-
	ב. סיפוח שרידי יער קיים	דונם	2000	400.-	800,000.-
	ג. נטיעות יער חדשות	דונם	5000	1,300.-	6,500,000.-
	סה"כ יעור וסיפוח חורש				7,600,000.-

הערות

1. תקציב ראשוני זה מבוסס על תכנית מס' 910/4/3 מערכת הנופש המוצעת מתאריך 8.3.77
2. הערכה בנושא ייעור וסיפוח חורש נעשתה למטרות תקציב בלבד, היקף הייעור וסיפוח החורש מחייבים סקרים מפורטים בשטח.